
VYRIAUSYBĖS 2022 METŲ VEIKLOS ATASKAITA



PROJEKTAS

TURINYS

I. MINISTRĖS PIRMININKĖS PRANEŠIMAS.....	3
II. VYRIAUSYBĖS VEIKLOS REZULTATAI IR ARTIMIAUSIO LAIKOTARPIO PRIORITETAI.....	5
2.1. Vienodos starto pozicijos visiems Lietuvos žmonėms (pirmoji misija).....	8
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai	8
Svarbiausių tendencijų apžvalga	12
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai	14
2.2. Asmenybės ir visuomenės gyvenimo kokybę keičianti kultūra (antroji misija)	15
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai	15
Svarbiausių tendencijų apžvalga	16
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai	16
2.3. Socialiai pažeidžiamiausių visuomenės grupių įgalinimas (trečioji misija).....	17
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai	17
Svarbiausių tendencijų apžvalga	18
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai	19
2.4. Ilgas ir visavertis sveiko žmogaus gyvenimas (ketvirtoji misija).....	19
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai	19
Svarbiausių tendencijų apžvalga	21
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai	22
2.5. Aukštos pridėtinės vertės ekonomika (penktoji misija)	22
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai	22
Svarbiausių tendencijų apžvalga	25
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai	29
2.6. Lietuvos žaliasis kursas (šeštoji misija).....	29
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai	29
Svarbiausių tendencijų apžvalga	32
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai	36
2.7. Darni Lietuvos regionų plėtra (septintoji misija).....	36
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai	36
Svarbiausių tendencijų apžvalga	37
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai	38
2.8. Atkurtas pasitikėjimas teisingumo sistema (aštuntoji misija)	38
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai	38
Svarbiausių tendencijų apžvalga	39
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai	40
2.9. Visuomenės poreikius atitinkantis viešasis sektorius (devintoji misija)	40
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai	40

Svarbiausių tendencijų apžvalga	42
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai	43
2.10. Atsakinga finansų politika (dešimtoji misija)	43
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai	43
Svarbiausių tendencijų apžvalga	45
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai	45
2.11. Stipri ir saugi Lietuva (vienuoliktoji misija)	46
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai	46
Svarbiausių tendencijų apžvalga	48
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai	49
2.12. Stiprėjanti Lietuvos įtaka (dvyliktoji misija)	49
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai	49
Svarbiausių tendencijų apžvalga	51
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai	52
PRIEDAS NR. 1	53
Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaita	53
1. RIZIKOS VEIKSNIAI, PAVOJAI IR GRĖSMĖS NACIONALINIAM SAUGUMUI	53
2. NACIONALINIO SAUGUMO PRIORITETAİ	62
3. ILGALAIKIŲ NACIONALINĮ SAUGUMĄ STIPRINANČIŲ PROGRAMŲ VYKDYMAS	69
PRIEDAS NR. 2	71
Nuorodos į Vyriausybės 2022 m. veiklos ataskaitą papildančius Vyriausybės interneto svetainėje paskelbtus rodiklių rinkinius	71
PRIEDAS NR. 3	72
Nuorodos į ministerijų 2022 m. veiklos ataskaitas	72

I. MINISTRĖS PIRMININKĖS PRANEŠIMAS



2022 m. vasario 24 d. pradėtas Rusijos plataus masto karas prieš Ukrainą neabejotinai buvo svarbiausias ilgalaikio poveikio Lietuvai turintis ir dar turėsiantis įvykis. Valios priešintis šiai egzistencinei grėsmei mūsų valstybei ir tam reikalingų išteklių ir gebėjimų telkimas buvo svarbiausias Vyriausybės 2022 m. uždavinys. Paspartinome darbus modernizuodami ir gausindami ginkluotę, karinės infrastruktūros įrengimą NATO priešakinių pajėgų plėtrai Lietuvoje, taip pat stiprindami valstybės sienos apsaugą, žvalgybą, civilinę ir kibernetinę saugą. Mūsų sąjungininkai NATO suteikė Lietuvai iki šiol dar neturėtas saugumo garantijas – turime pagrįstą vilčių, kad ateityje jos dar stiprės sulig mūsų pačių gynybinių pajėgumų didėjimu. Deja, pasaulinės tvarkos ir tarptautinio saugumo suvokimo geopolitinis lūžis veikia ir mūsų išorinę aplinką – dėl sunkiai prognozuojamos ir nestabilios kaimynystės jau mokame ir ateityje mokėsime papildomą kainą už apnuodytą verslo klimatą. Panašu, kad dėl geopolitinių jautrumų ir dėl globalios ekonomikos neapibrėžtumų Lietuvos ekonomikos augimo sulėtėjimo 2023 m. išvengti nepavyks. Visa tai verčia koreguoti Vyriausybės kadencijos pradžios planus – kai kurių pradinių tikslų įgyvendinti jau nebepasiseks, o pasipriešinti išorės šokams galime tik toliau stiprindami saugumą, taip pat finansinius ir ekonominius valstybės pagrindus.

2022 m. nacionalinio saugumo stiprinimas buvo svarbiausias klausimas, suvienijęs visas parlamentines partijas ir valdžios institucijas. Krašto apsaugai skirta 2,45 proc. BVP¹. Užsitikrinome nepertraukiamą JAV karių rotaciją Lietuvoje iki 2025 m. vidurio, fiziniu barjeru sustiprinome visą valstybės sieną su Baltarusija. Stiprindami savo saugumą, parodėme beprecedentį solidarumą su Ukraina – suteikėme beveik 1 mlrd. eurų paramos jos kovai prieš Rusijos agresiją bei karo nuniokotos šalies atstatymui.

Greta fizinio saugumo, Lietuvos atsparumui ypač svarbi yra visiška energetinė nepriklausomybė nuo Rusijos energetikos sistemų ir energijos šaltinių. Visai atsisakėme rusiškos naftos, dujų ir elektros importo iš Rusijos ir Baltarusijos. 2022 m. pradėjo veikti Lietuvos ir Lenkijos dujotiekis (GIPL), per kurį Baltijos valstybės ir Suomija integravosi į bendrą Europos Sąjungos dujų tinklą. 2023 m. per Lietuvos elektros sistemos savarankiško veikimo bandymą Lietuvos elektros tinklas buvo pirmą kartą atjungtas nuo Rusijos kontroliuojamos IPS / UPS sistemos. Bandymas buvo sėkmingas – taip žengtas vienas iš svarbiausių pasirengimo elektros sistemos sinchronizacijai su kontinentinės Europos tinklais žingsnių. Toliau sparčiai investuojame į generacijos pajėgumus Lietuvoje – energetikai iš atsinaujinančių šaltinių ir žaliajai transformacijai gyventojams ir verslui 2022 m. buvo skirta 223 mln. eurų, o 2023 m. valstybės biudžete numatyta virš milijardo eurų paramos.

Atsižvelgiant į COVID-19 pandemijos ir nelegalios migracijos krizės valdymo pamokas, 2022 m. priimtas naujas Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymas ir kiti susiję įstatymai, skirti krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo sistemai sukurti ir įgyvendinti. Darbą pradėjo 2023 m. sausio 1 d. Vyriausybės kanceliarijoje įsteigtas Nacionalinis krizių valdymo centras, atliekantis stebėsenos, prevencijos ir koordinavimo funkcijas.

2021 m. pabaigoje Kinijos įvestos griežtos ekonominės priemonės ir didelis spaudimas Lietuvai pernai pamažu atslūgo – Lietuvos ekonomika nebebuvo reikšmingai paveikta. Dėl Rusijai ir Baltarusijai įvestų

¹ Po nominalaus BVP perskaičiavimo pagal Finansų ministerijos 2022 m. gruodžio 21 d. atnaujintą ekonominės raidos scenarijų 2022–2025 metams (2022 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių įstatyme gynybai buvo numatyta skirti 2,52 proc. BVP).

ekonominių sankcijų tenka persiorientuoti buvusiojo transporto koridoriaus tarp Rytų ir Vakarų pagrindinėms įmonėms (visų pirma Klaipėdos jūrų uostui ir Lietuvos geležinkeliams), tačiau ilgalaikis poveikis Lietuvos ekonomikai atsiranda ne dėl sankcijų, o dėl geopolitinio nestabilumo. Lietuvos įmonės pasirodė atsparios šiems iššūkiams – jos sėkmingai perorientavo savo veiklą į nuspėjamas demokratinio pasaulio šalis (joms jau tenka apie 90 proc. Lietuvos eksporto). Galimybės nuolat plečiasi – pernai buvo gauti leidimai eksportuoti lietuviškus žemės ūkio ir maisto produktus į JAV, Japoniją, Taivaną, Meksiką, Kanadą.

Nuo pat kadencijos pradžios dirbdama didelio neapibrėžtumo ir vis naujų išorinių, nuo Vyriausybės valios nepriklausančių iššūkių sąlygomis, greta reagavimo į krizes ir atsparumo stiprinimo darbotvarkės Vyriausybė toliau įgyvendino programinius įsipareigojimus. 2022-ieji buvo ne tik kadencijos pusiaukelė, bet ir reikšmingi metai įvairių pertvarkų įstatyminėms prielaidoms sukurti. Greta švietimo bei mokslo ir inovacijų reformų, kurioms pamatai buvo pakloti Seimo ir Vyriausybės sprendimais dar 2021 m., pernai Seimas pritarė Vyriausybės siūlymui dėl asmens sveikatos priežiūros tinklo pertvarkos, o dėl valstybės tarnybos pertvarkos, tikimės, balsuos 2023 m. pavasario sesijoje. Visų šių pokyčių įgyvendinimas bus Vyriausybės dėmesio centre 2023 m.

Valstybės duomenų valdysenos reformai ir duomenų naudojimo reformoms labai svarbus buvo 2022 m. priimtas Oficialiosios statistikos ir valstybės duomenų valdysenos įstatymas. Nuo 2023 m. sausio 1 d. vietoj Lietuvos statistikos departamento įsteigta Valstybės duomenų agentūra galės lanksčiai reaguoti į valstybės valdymui reikalingų duomenų poreikius, o Vyriausybė – pradėti įgyvendinti *Vyriausybės kaip paslaugos* principą. Pirmasis žingsnis šia kryptimi buvo žengtas pernai – išmokos vienišiams žmonėms nuo šiol mokamos be atskiro prašymo. Šią duomenimis grįstų sprendimų praktiką ateityje numatoma plėsti tiek didesniai gyventojų patogumui, tiek ir taiklesniam viešųjų finansų panaudojimui, pasimokius iš 2022 m. situacijų, kai, pavyzdžiui, dėl dar nesusietų duomenų nebuvo įmanoma žmonėms ir verslui taikliai paskirstyti beprecedentės 1,85 mlrd. eurų kompensacijos, skirtos energijos (o gyventojams – dar ir šildymo) kainų augimo poveikiui sušvelninti.

Visi šie ir kiti Vyriausybės darbai detaliau pristatomi Vyriausybės 2022 m. veiklos ataskaitoje, su kuria ir kviečiu susipažinti.

Nuoširdžiai
Ministrė Pirmininkė Ingrida Šimonytė

2023 m. gegužės 15 d.
Vilnius



II. VYRIAUSYBĖS VEIKLOS REZULTATAI IR ARTIMIAUSIO LAIKOTARPIO PRIORITETAI

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatų apibendrinimas:

- **Švietimo srityje** įsibėgėjo dviejų Vyriausybės kadencijos reformų – programos „Tūkstantmečio mokyklos“ ir projekto „EdTech skaitmeninė švietimo transformacija“ įgyvendinimas. Atnaujintos ir patvirtintos priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosios programos. Neliko jungtinių klasių, kuriose kartu mokėsi 5–8 klasių mokiniai. Įteisinta nacionalinė ugdymo krypties mokslinių tyrimų programa, kuri padės pasiekti proveržį edukologijos krypties moksliniuose tyrimuose ir sustiprinti pedagogų rengimo programas. Peržiūrėtas ir sustiprintas profesinio mokymo įstaigų tinklas. **Studijų** prieinamumui didinti įtvirtinta aukštojo mokslo socialinės dimensijos samprata ir priemonės, pradėtos vykdyti trumposios studijos, kad į aukštąsias mokyklas galėtų paprasčiau įstoti profesinį mokymą baigę asmenys. **Mokslo srityje** išgrynintos universitetų ir kolegijų misijos, sustiprinti taikomojo mokslo ir praktinės veiklos reikalavimai kolegijoms, patobulinti mokslo ir studijų finansavimo modeliai išskiriant bazinį ir skatinamąjį finansavimą už pasiekimus, įsteigta industrinė doktorantūra, pertvarkyta Lietuvos mokslo taryba. **Sporto srityje** įkurta Nacionalinė sporto agentūra, suvienodintos ir padidintos valstybės stipendijos aukšto meistriškumo sportininkams, turintiems negalią ir negalios neturintiems (stipendijos apima ir socialines garantijas).

- **Kultūros srityje** praplėsta Kultūros paso paslaugų įvairovė, pagerinta šių paslaugų kokybė ir jų prieinamumas. Priimti sprendimai dėl nuolatinės 9 proc. pridėtinės vertės mokesčio (PVM) lengvatos visų rūšių meno ir kultūros įstaigų, meno ir kultūros renginių lankymui, el. knygoms ir el. neperiodiniams informaciniais leidiniams. Įvykdyta Lietuvos kultūros instituto reforma, kuri įgalins institutą vykdyti kryptingą ir efektyvią Lietuvos kultūros sklaidą užsienyje.

Sveikatos apsaugos srityje reorganizuotos visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos, išplėstas aktyvių ir sveikatą stiprinančių mokyklų tinklas, sukurtas naujas pagalbos savižudybės grėsmę patiriantiems asmenims teikimo modelis. Įteisintas regioninio bendradarbiavimo modeliu pagrįsto asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo sukūrimas. Peržiūrėta gydytojų rezidentų rengimo tvarka, kurioje numatyta diegti etapinių (pakopinių) kompetencijų modelį, išplėstos rezidentūros bazės, taip sudarant sąlygas daugiau laiko gydytojams rezidentams praleisti regionuose. Priimti Farmacijos įstatymo pakeitimai, kurie leis daugiau šalies gyventojų pasinaudoti kompensacijomis vaistams, o racionaliau naudojamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) biudžeto lėšos sudarys sąlygas įtraukti naujus vaistus į kompensavimo sistemą.

- **Socialinės apsaugos srityje** ženkliai padidinta globos (rūpybos) išmoka, kurios dydis nesikeitė daugiau nei du dešimtmečius, visiems vienišiams pensinio amžiaus bei negalią turintiems asmenims pradėta mokėti vienišo asmens išmoka (pirmą sykį Lietuvoje – be atskiro gavėjų prašymo) (iki tol ji mokėta tik mažiausias pajamas gaunantiems asmenims). Socialinės išmokos didintos net 2 kartus per metus. Priimti įstatymų pakeitimai negalios reformai įgyvendinti, teigiamus jos pokyčius turėtų pajusti daugiau nei 220 tūkst. žmonių, turinčių negalią. Socialinių paslaugų katalogas papildytas naujomis – prevencinėmis socialinėmis paslaugomis, įsteigti Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinių kompetencijų tobulinimo centras ir Metodinis kompleksinių paslaugų šeimai centras. Sudarytos sąlygos vienišiams tėvams pretenduoti į socialinio būsto nuomą ne eilės tvarka, padidinti subsidijų dydžiai.

- **Užimtumo srityje** pradėta įgyvendinti šalies užimtumo sistemos pertvarka, kuri padės padidinti gyventojų mokymosi ir įsitvirtinimo darbo rinkoje galimybes. Padidinta ir išplėsta parama judumui – kelionės išlaidos kompensuojamos bedarbiams, vykstantiems ne tik į darbą, bet ir į darbo pokalbį su darbdaviu ar konsultacinius užsiėmimus Užimtumo tarnyboje. Žmonės su negalia turės laisvę pasirinkti – kad ir kur įsidarbintų, pagalba keliaus paskui žmogų, o jos dydis nepriklausys nuo darbdavio statuso. Sudaryta galimybė tėvams rinktis vaiko priežiūros atostogų trukmę ir gauti deramą išmoką, derinti šeimyninius ir darbo įsipareigojimus. Veiklą pradėjo 14 regioninių karjeros centrų, Užimtumo tarnyboje

įkurtas atrankų centras aukštos kvalifikacijos darbuotojams. Iš užsienio pritraukiamiems aukštos kvalifikacijos specialistams, taip pat juos įdarbinančioms įmonėms, pradėtos skirti vienkartinės išmokos.

- **Ekonomikos konkurencingumo srityje** veiklą pradėjo Inovacijų agentūra, atsakinga už inovacijų ekosistemą ir inovacijų skatinimą visuose verslo vystymo etapuose. Sukurtas ir pradėtas įgyvendinti misijomis grįstų mokslo ir inovacijų programų modelis. Siekiant mažinti prekybos su Kinija apribojimų padarinius, pradėtos teikti paskolos nuo trečiųjų šalių veiksmų nukentėjusiems verslo subjektams, praplėstas Lietuvos prioritetinių eksporto ir bendradarbiavimo inovacijų srityje rinkų sąrašas. Sustiprintas ekonominis atstovavimas pasauliniu mastu strategiškai svarbiose JAV ir Vokietijos rinkose – čia pradėjo dirbti po tris komercijos atašė, taip pat atidaryta prekybos atstovybė Taipėjuje (iš viso 2022 m. pabaigoje veikė 16-os komercijos atašė tinklas). Lietuva gavo naujus eksporto leidimus žemės ūkio ir maisto produktų eksportui į prioritetines rinkas – JAV, Japoniją, Taivaną ir kitas Pietryčių Azijos šalis. Valstybės pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų suma siekė 423 mln. eurų, Lietuvoje pradėti vykdyti 57 užsienio investicijų projektai, kurie sukurs apie 5 tūkst. darbo vietų. Administracinė našta verslui sumažinta beveik 18 mln. eurų.

Vyriausybės sprendimu į Klaipėdos uostą atvykstantiems laivams, gabenantiems paskirstymui skirtus krovinius, pradėta taikyti 100 proc. nuolaida tonažo rinkliavai – tai paskatino naujų konteinerinių linijų įregistravimą ir leido sumažinti krovos praradimus, kuriuos lėmė baltarusiškų trąšų krovos nutraukimas dėl JAV ir Europos Sąjungos (ES) įvestų sankcijų Baltarusijai. Įvykdyti penktosios kartos judriajam ryšiui (5G) skirti radijo dažnių aukcionai, iškart po jų mobiliojo ryšio operatoriai pradėjo masinę 5G ryšio plėtrą.

- **Žaliojo kurso** srityje pradėta žemės valdymo ir naudojimo reforma, skirta bendrai valstybės politikai nuosekliai formuoti aplinkosaugos, valstybinės žemės valdymo ir naudojimo, teritorijų planavimo, urbanistikos, statybos ir jos priežiūros srityse. Vandentvarkos įmonės įgaliotos ne tik sureguliuoti nuotekų tvarkymą miestuose ir miesteliuose, bet ir padėti gyventojams įsirengti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemas privačiuose sklypuose. Pertvarkyta Lietuvos saugomų teritorijų valdymo sistema. Sudarytos sąlygos taikyti bearimes technologijas, kurios leidžia sutaupyti apie 40 proc. visų gamyboje naudojamų išteklių (degalų, trąšų ir kt.).

Įsteigtas Darnaus judumo fondas, skirtas alternatyviųjų degalų ir transporto priemonių infrastruktūros plėtrai finansuoti. Sukurtas viešosios elektromobilių įkrovimo infrastruktūros ir jos plėtros iki 2030 m. žemėlapis, sudaryta galimybė tiek gyventojams, tiek įmonėms gauti kompensacijas gryniesiems elektromobiliams įsigyti. Priimtas atsinaujinančios energijos proveržio įstatymų paketas, kuriuo panaikintos ilgą laiką egzistavusios teisinės kliūtys ir pertekliniai biurokratiniai nuosavos elektros energijos gamybos reikalavimai. Priimti sprendimai, skirti efektyvesnei renovacijai skatinti, numatytos lankstesnės sąlygos panaudoti atliekinę šilumą ir dekarbonizuoti šilumos tiekimo sistemą.

- Įgyvendinant **regioninę** politiką, regioniniam ir vietos lygmeniui suteikta daugiau laisvės ir atsakomybės už investicijų prioritetų nustatymą ir įgyvendinimą (numatyta galimybė ne tik prisidėti prie nacionalinio lygmens iššūkių sprendimo, bet ir nustatyti konkrečiam regionui aktualias problemas, susiplanuoti joms spręsti reikalingas priemones ir investicijas). Parengta ir patvirtinta 2022–2030 m. Regionų plėtros programa, kurioje nustatytos pagrindinės regioninės politikos gairės ir regionų plėtros planams įgyvendinti skirtas finansavimas (1,6 mlrd. ES fondų lėšų). Sukurta ir pradėjo veikti ekspertinės ir metodinės pagalbos teikimo regionų plėtros tarybų administracijoms ir savivaldybėms, rengiančioms 2022–2030 m. laikotarpio regionų plėtros planus, sistema. Priimtas skolinimosi galimybes plačiau savivaldai atveriantis Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinio įstatymo pakeitimo įstatymas, sudarantis sąlygas sklandžiau įgyvendinti ES lėšomis finansuojamus investicinius projektus.

- Siekiant **veiksmingesnės teisinės sistemos**, atsisakyta teismams nebūdingų funkcijų, visa apimtimi pradėjo veikti Teisinės pagalbos paslaugų informacinė sistema (TEISIS), užtikrinanti galimybę gauti valstybės finansuojamas teisinės paslaugas – pirminę ir antrinę teisinę pagalbą nuotoliniu būdu. Kalėjimų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos reorganizuotos į Lietuvos kalėjimų tarnybą. Įteisintos priemonės, kurios didina probacijos sistemos veiksmingumą, skatina nuteistųjų resocializaciją ir taip mažina

pakartotinį nusikalstamumą. Supaprastintos sąlygos reikšti kolektyvinius ieškinius ginant vartotojų viešąjį interesą.

- **Viešojo sektoriaus** tobulinimo srityje pagal Vyriausybės patvirtintą Valstybės tarnybos pertvarkos koncepciją parengtas ir Seimui pateiktas naujos redakcijos Valstybės tarnybos įstatymo projektas ir jį lydintieji įstatymų projektai. Valstybės tarnybos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos pertvarkytas į Viešojo valdymo agentūrą, atsakingą už centralizuotą valstybės tarnybos vadovų korpuso valdymą ir viso viešojo sektoriaus žmogiškųjų išteklių valdymo koordinavimą. Atlikta administracinių ir viešųjų paslaugų inventorizacija, sukurtas šių paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę mechanizmas. Lietuvos statistikos departamentas pertvarkytas į Valstybės duomenų agentūrą, kuri tampa duomenimis grįsto valdymo kritine infrastruktūra, gebančia pateikti didelę dalį reikalingų duomenų, o prireikus – greitai integruoti naujus duomenis. Artėja į pabaigą valstybės valdomų įmonių pertvarka.

- **Finansų politikos** srityje didžiausias iššūkis buvo užtikrinti viešųjų finansų sistemos tvarumą ir kartu įgyvendinti daugybę ad-hoc priemonių, skirtų Rusijos pradėto karo prieš Ukrainą padarinių poveikiui Lietuvos ekonomikai sušvelninti. Nustatytos ilgalaikės 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano investicijų (NPP) kryptys, patvirtintos 106 pažangos priemonės, detalizuojančios konkrečias investicijų kryptis. Priimti Mokesčių administravimo įstatymo ir susijusių įstatymų pakeitimai, kuriais siekiama prisidėti prie nuoseklaus šešėlinės ekonomikos ir pridėtinės vertės mokesčio (PVM) atotrūkio mažinimo. Reaguojant į Rusijos karo Ukrainoje sukeltus ekonominius neapibrėžtumus, labai greitai buvo parengtos, įteisintos ir realizuotos mokestinės, kainodaros ir kompensavimo priemonės, kuriomis siekiama iš dalies sumažinti Lietuvos gyventojams ir įmonėms tenkančią finansinę naštą, pabrangus šildymui ir elektrai. 20 mln. eurų buvo skirta dvišalei humanitarinei pagalbai teikti Rusijos agresiją patiriančiai Ukrainai ir karo pabėgėlius priimančiai Moldovai, 10 mln. eurų garantija bei 10 mln. eurų subsidijos buvo skirtos Pasaulio banko priemonėms, skirtoms Ukrainai remti. Taip pat buvo suteikta beveik 13 mln. eurų valstybės garantija Europos Komisijai išskirtinei makrofinansinei pagalbai Ukrainai.

- **Gynybos sričiai** 2022 m. skirta 1 648,9 mln. eurų, arba 2,45 proc. BVP², o palyginus su 2021 m. gynybos išlaidos išaugo beveik 50 proc. Išaugus sąjungininkų skaičiui ir pajėgumams Lietuvoje, pastatytos trys laikinos stovyklos, plečiami kariniai poligonai ir kuriama sąjungininkų priėmimo infrastruktūra. **Viešojo saugumo užtikrinimui** 2022 m. baigtas įrengti fizinis barjeras valstybės sienos su Baltarusijos Respublika ruože, 96,2 proc. ES išorės sienos (Lietuvos dalies) buvo saugoma moderniomis sienos stebėjimo technologijomis. Priimtas Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos regioninis sprendimas nuo 2022 m. rugsėjo 19 d. į šalį neįleisti Rusijos piliečių, išskyrus nustatytas (tarp jų – humanitarines) išimtis. Įsteigtas ir nuo 2023 m. sausio 1 d. veiklą pradėjo Nacionalinis krizių valdymo centras, kuris tampa pagrindine valstybės įvairaus pobūdžio krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo koordinavimo institucija. **Energetinio saugumo srityje** oficialiai atidaryta 508 km ilgio Lietuvos ir Lenkijos dujotiekių GIPL jungtis, kuri nutraukė Baltijos valstybių ir Suomijos energetinę izoliaciją, integruodama šalis į vieningą ES dujų tinklą. GIPL dujotiekis sustiprina regiono energetinę nepriklausomybę, gerina regiono galimybes apsirūpinti dujomis ir bei leidžia išnaudoti visą Klaipėdos SGD terminalo potencialą.

- **Užsienio politikos** srityje Lietuva aktyviai prisidėjo mobilizuodama partnerius teikti paramą Ukrainai ir stiprinti viso Europos kontinento saugumą. Priimti 9 sankcijų Rusijai ir 6 sankcijų Baltarusijai paketai. Priimtas istorinis sprendimas dėl ES kandidatės statuso suteikimo Ukrainai ir Moldovos Respublikai. Kartu su verslu, kitomis atsakingomis institucijomis sėkmingai perbraižytas Lietuvos ekonominių interesų žemėlapis – apie 90 proc. Lietuvos eksporto nukreipėme tik į demokratinio pasaulio šalis, ES, NATO, EBPO nares. Įtvirtinta strateginė partnerystė su Japonija, atidaryta Lietuvos ambasada Singapūre. Sustiprinta vystomojo bendradarbiavimo politika ir toliau plečiama jos geografija.

² Po nominalaus BVP perskaičiavimo pagal Finansų ministerijos 2022 m. gruodžio 21 d. atnaujintą ekonominės raidos scenarijų 2022–2025 metams.

Šie svarbiausi Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai toliau pristatomi detaliau, laikantis aštuonioliktosios Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano struktūros (pagal Vyriausybės misijas). Kartu pagal kiekvieną Vyriausybės misiją pateikiama svarbiausių tendencijų apžvalga, kurioje trumpai pristatoma 2021–2030 m. Nacionaliniame pažangos plane nustatytų strateginių tikslų poveikio rodiklių pasiekimo pažanga, o taip pat pristatomi svarbiausi Vyriausybės prioritetiniai darbai 2023 metams.

2.1. Vienodos starto pozicijos visiems Lietuvos žmonėms (pirmoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

2022 m. priimti sprendimai dėl reikšmingo švietimo, mokslo ir sporto biudžeto augimo – **2023 m. švietimo, mokslo ir sporto biudžetas** iš viso auga 432,5 mln. Eur, iš jų daugiau kaip pusė (254 mln. Eur) skiriama švietimo įstaigų bei mokslo ir studijų institucijų darbuotojų atlyginimams didinti (mokytojams, švietimo pagalbos specialistams, pedagogams, dėstytojams, tyrėjams ir neakademiniams darbuotojams atlyginimai 2023 m. vidutiniškai augs 13 proc. (įskaitant bazinio dydžio didinimą), mokyklų vadovams – 22 proc.) ir dėl šių esminių pokyčių:

- **Sustiprintas mokyklų tinklas: neliko jungtinių klasių, kuriose kartu mokėsi 5–8 klasių mokiniai; reorganizuotos mažos mokyklos** (mažesnės nei 60 mokinių), kuriose sunku užtikrinti visiems vienodai geras sąlygas. Tam, kad visi vaikai turėtų vienodas galimybes mokytis norimų dalykų ir pasirengti pasirinktoms studijoms aukštojoje mokykloje, nuo šių mokslo metų sudaromos ne mažesnės kaip 12 mokinių gimnazijų (9–12) klasės. Tinklo pertvarkai skatinti buvo skirta 14 mln. eurų. Didžiausia lėšų dalis panaudota mokinių pavėžėjimui užtikrinti, ugdymo priemonėms pirkti ir ugdymo aplinkai gerinti. Nepaneigdamas mokyklų tinklo kriterijų ir svarbos siekti ir išlaikyti prieinamą kokybišką švietimą (kad mokiniams būtų pasiūlyti pasirinkimai ugdymo plane ir taip nebūtų apribotos mokinių galimybės mokytis jų norimų dalykų, atitinkamai – rinktis norimo profesinio kelio), Konstitucinis Teismas pasisakė už tai, kad bendrieji ir specialieji mokyklų tinklo kriterijai būtų nustatyti įstatyme, kuriuos Vyriausybė po to gali ir turi detalizuoti poįstatyminiuose teisės aktuose.

- **Sustiprintas profesinio mokymo įstaigų tinklas**, atsižvelgiant į nacionalinius ir

regioninius ūkio raidos ir darbo rinkos poreikius, sutelkti išteklius, sumažintas programų dubliavimas. 2022 m. rugsėjo 1 d. vietoje 56 įstaigų veiklą pradėjo 44. Konsoliduotų mokyklų veiklos orientuotos į Pramonę 4.0 (Ketvirtąją pramonės revoliuciją), regionui svarbių įgūdžių stiprinimą.

- **Studijų prieinamumui didinti – įtvirtinta aukštojo mokslo socialinės dimensijos samprata** ir priemonės. Numatomas papildomos konkursinės eilės stojantiejiems iš socialiai, kultūriškai, ekonomiškai jautrios aplinkos, taip pat turintiems individualių poreikių (pagal šią eilę būtų paskirstoma apie 10 proc. valstybės finansuojamų studijų vietų).

- **Daugiau lėšų skirta moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (MTEP)** – skiriami asignavimai padidėjo nuo 206,1 mln. Eur 2022 m. iki 276,4 mln. Eur 2023 m., t. y. beveik 34 proc.

- **Suvienodintos ir padidintos valstybės stipendijos aukšto meistriškumo sportininkams**, turintiems negalią ir negalios neturintiems (stipendijos apima ir socialines garantijas).

- **Rusijai pradėjus karą prieš Ukrainą ir į Lietuvą atvykus daug šeimų su (iki)mokyklinio amžiaus vaikais, Lietuvos švietimo sistema užtikrino nenutrūkstamą ukrainiečių vaikų ugdymą.** Atvykusių ukrainiečių švietimui 2022 m. Lietuva skyrė beveik 28 mln. Eur. 2022 m. gegužės mėn. „Eurydice“ duomenimis, Lietuva patenka tarp šalių, kurioms pavyko į bendrojo ugdymo mokyklas įtraukti daugiau nei pusę iš Ukrainos atvykusių vaikų ir jaunuolių.

REFORMŲ PROJEKTAS

Siekiant pagerinti ugdymosi pasiekimus ir sumažinti jų atotrūkį, 2022 m. pradėta įgyvendinti „**Tūkstantmečio mokyklų**“ programa. Programa skatina pokyčius savivaldybėje, nukreiptus į veikiančių mokyklų stiprinimą ir mokinių pasiekimų gerinimą jose. Per keturias prioritetines sritis (kultūrinis, STEAM, įtraukusis ugdymas ir lyderystė) diegiamos socialinės inovacijos, kuriomis mokyklų bendruomenės edukacinėmis priemonėmis įgalinamos įveikti arba sumažinti socialinių veiksnių (nepalankios socialinės, ekonominės ir kultūrinės aplinkos, nepakankamo švietimo paslaugų prieinamumo) įtaką mokinių, jų šeimų, vietos bendruomenės ir visuomenės socialinei raidai.

Siekama įgalinti mokyklų pedagoginius darbuotojus bendradarbiauti taikant įtraukties principus, kurti ugdymo(si) metodų įvairovę ir kuo anksčiau atpažinti individualius ugdymo(si) poreikius ir pagal kiekvieno galias ugdyti įvairių ugdymosi poreikių turinčius mokinius.

Savivaldybės raginamos diegti tinklaveika grįstą ugdymo organizavimą, atveriant galimybes materialiaisiais, intelektiniais ir žmogiškaisiais ištekliais naudotis kitų mokyklų mokiniams ir mokytojams. Taip pat sudaromos galimybės modernizuoti mokyklų infrastruktūrą, siekiant įveiklinti turimą ir, esant poreikiui, sukurti naują.

2022 m. sausio 31 d. paskelbtas pirmasis kvietimas dalyvauti programoje. Ketinimą dalyvauti programoje išreiškė 58 šalies savivaldybės. Preliminarios jungtinės veiklos sutartys dėl pažangos planų finansavimo jau pasirašytos su 22 pirmajame programos sraute dalyvaujančiomis savivaldybėmis, 109 mln. Eur paramą gaus 93 mokyklos, veiklos prasidės rugsėjį. Dar 36 preliminaras jungtinės veiklos sutartis planuojama pasirašyti 2023 m. birželio mėn., antrajame programos sraute paramą gaus dar 178 mokyklos. Savivaldybėms rengiant švietimo situacijos gerinimo ir pažangos planus, įvyko daugiau nei 500 konsultacijų.

- **Atnaujintos ir patvirtintos priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosios programos.** Sustiprintas ugdymo turinys, susiejant jį su

socialiniu, emociniu ir sveikos gyvensenos turiniu, kūrybiškumo, pilietiškumo, kultūros, komunikacijos ir pažinimo kompetencijomis.

- **Priimti reikšmingi Švietimo įstatymo pakeitimai** – mokiniai, patiriantys mokymosi sunkumų, sulauks daugiau individualios pagalbos ir galės tinkamai pasirengti mokytis aukštesnėje klasėje. Taip pat įtvirtinti privalomi nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai 4 ir 8 klasėse, o 10 klasėje – privalomas pagrindinis pasiekimų patikrinimas. Mokiniai, 4, 8 ir 10 klasėje nepasiekę patenkinamo pasiekimų lygmens, sulauks daugiau mokymosi pagalbos.

- 2022 m. buvo teikiama **finansinė parama ir ekspertinė-konsultacinė pagalba mokykloms** ugdymo kokybės skirtumams mažinti ir lygioms galimybėms užtikrinti – pasirašytos 54 partnerystės sutartys tarp savivaldybių ir Nacionalinės švietimo agentūros dėl 90 bendrojo ugdymo mokyklų dalyvavimo Kokybės krepšelio projekto II etape.

- **Švietimo pagalbos specialistų etatams** steigti 2022 m. skirta 1,8 mln. Eur, 2023 m. – 2,2 mln. Eur. Švietimo pagalbos specialistų pareiginė alga 2022 m. išaugo 10 proc. Bendros švietimo pagalbai skirtos lėšos išaugo nuo 74,2 mln. Eur (2020 m.) iki 112,13 mln. Eur (2022 m.). 2022 m. studijuoti specialiąją pedagogiką pasirinko 127 asmenys (2021 m. – 76 asmenys). Skirtingų sričių švietimo pagalbos specialistų pareigybių bendrojo ugdymo mokyklose padaugėjo nuo 3 587 (2019–2020 m. m.) iki 3 953 (2022–2023 m. m.), mokytojų padėjėjų – nuo 2 069 (2019–2020 m. m.) iki 3 597 (2022–2023 m. m.).

- Įsteigtas **Lietuvos įtraukties švietime centras** – nacionalinė ekspertinė įstaiga, kuri analizuos ir teiks siūlymus švietimo įstaigoms dėl naujų įtraukiojo ugdymo metodikų ir metodų, inovatyvių ugdymo strategijų, teiks metodinę pagalbą ir koordinuos švietimo pagalbos specialistų kompetencijų tobulinimą. Pradėta regioninių įtraukties centrų atranka ir kūrimas. Jie steigiami veikiančių specialiųjų mokyklų pagrindu. Siekiama sustiprinti dalijimąsi gerąja patirtimi ir bendrojo ugdymo mokyklų konsultavimą.

- **Neformaliojo vaikų švietimo (NVŠ) prieinamumui didinti**, atnaujintas NVŠ

krepšelio finansavimo modelis. Nustatyti nacionaliniai prioritetai techninės kūrybos, gamtos ir ekologijos, informacinių technologijų, technologijų, medijų krypties NVŠ programoms, prisidedančioms prie STEAM įgyvendinimo plėtros. Nacionalinius prioritetus atitinkančioms programoms skiriamas 20 Eur krepšelis, visoms kitoms – ne mažiau kaip 15 Eur vienam mokiniui. Taip pat numatyta, kad specialiųjų ugdymosi poreikių (toliau – SUP) turintis mokinys gauna du NVŠ krepšelius.

• **Veiklą pradėjo septyni STEAM** (gamtos mokslų, technologijų, inžinerinio, menų ir matematinio ugdymo) **centrai**, dar trys pradės veikti per dvejus metus. STEAM atviros prieigos centras – modernių technologijų telkinys, kuriame, bendradarbiaujant mokslininkams, savivaldybėms, verslininkams, pedagogams, sudaromos sąlygos mokiniams per pamokas ar po jų atlikti eksperimentinius tyrimus, konstruoti, modeliuoti, susipažinti su mokslo inovacijomis, įsitraukti į inžinerinį, gamtamokslinį ugdymą.

• Siekiant plėtoti karjerai planuoti būtinas kompetencijas ir subalansuoti švietimo atitiktį darbo rinkos poreikiams, parengtas **profesinio orientavimo sistemos modelis**, kuris apima mokyklose teikiamų paslaugų paketą ir detalų regioninių karjeros centrų (toliau – RKC) veikimo modelį. Šiuo metu karjeros specialistais yra įdarbinti 568 asmenys, kurie dirba su mokiniais nuo pirmos klasės visose bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo centruose, bei RKC.

REFORMŲ PROJEKTAS

2022 m. buvo vykdomas reformų projektas „Skaitmeninė švietimo transformacija (EdTech)“. Projektą įgyvendina Nacionalinė švietimo agentūra kartu su partneriais – 23 valstybinėmis aukštosiomis mokyklomis. Pradėtos įgyvendinti šios veiklos: 1) keturios aukštosios mokyklos parengė ir suderino informatikos mokslų magistro ir informatikos mokomojo dalyko mokymo programas, pagal kurias šiuo metu studijuoja 296 pedagogai; 2) parengta ir patvirtinta pedagoginių darbuotojų skaitmeninių kompetencijų tobulinimo programa, nuo 2023 m. gegužės mėn. mokymus pradeda 2 200 pedagogai; 3) 23 valstybinės aukštosios mokyklos pradėjo organizuoti skaitmeninių kompetencijų mokymus dėstytojams (juose dalyvauja daugiau kaip 800 dėstytojų), taip pradėta skaitmeninti studijų modulius, dalykus ir užduotis; 4) įveiklinta „EdTech“ inovacijų kūrimo ir išbandymo platforma, kurioje išbandomi skaitmeniniai sprendimai, kuriuos, atliepdami mokyklų poreikius, kuria Lietuvos ir kitų šalių inovatoriai; 5) kuriamos skaitmeninės mokymo priemonės bendrojo ugdymo mokykloms, taip pat nuotolinio, hibridinio ugdymo prototipai, kurie 2023 m. rudenį bus išbandomi mokyklose.

• **Mokytojo profesijos patrauklumui didinti** kasmet keliama pedagogų atlyginimai. 2022 m. mokytojų vidutinis darbo užmokestis (toliau – VDU) buvo: *bruto* – 2041,2 Eur, *neto* – 1264,6 Eur (114 proc. nuo šalies *bruto* VDU). Prognozuojama, kad 2023 m. mokytojų *bruto* VDU sudarys 2 307 Eur (+13 proc.), o santykis su šalies bruto VDU sudarys 118 proc.

• Siekiant į mokyklas pritraukti **kuo daugiau jaunų pedagogų**, skiriamos skatinamosios priemonės: 2020 m. ir 2021 m. priimtiems pedagoginių studijų studentams – kas mėnesį mokama 300 Eur stipendija. Nuo 2022 m. priimtiems ir pasirinkusiems prioritetinių specializacijų pedagogines studijas studentams mokama 6,5 BSI (bazinės socialinės išmokos) dydžio per mėnesį stipendija (šiuo metu – 318,50 Eur); būsimiems pedagogams, sudariusiems išankstinę įsidarbinimo mokytoju sutartį su savivaldybe ar mokykla, bus mokama 539 Eur stipendija. Išankstines darbo sutartis

sudarė ir tikslinę stipendiją 2022 m. jau gavo 83 asmenys.

- **Įteisintos nacionalinės kvalifikacijos tobulinimo programos**, kurias įgyvendins pedagogų rengimo centrai kartu su kitomis aukštosiomis mokyklomis ir (ar) akredituotomis kvalifikacijos tobulinimo įstaigomis. Taip padidintas pedagogų rengimo ir mokymo sistemų lankstumas, suteikta galimybė neformaliuoju būdu įgytas kompetencijas kaip sukauptus kreditus įskaityti siekiant aukštesnio kvalifikacinio lygmens, įskaitant magistro laipsnį, arba studijuojant dalyko studijų modulį.

- 2022 m. buvo teikiama **pagalba mokyklų vadovams**, parengta daugiau nei 40 vadovų-mentorų. Pasirengta stiprinti švietimo įstaigų vadovų rezervą, į kurią yra įtraukti ne tik visi mentorai, bet ir pradedantieji vadovai bei kiti galimi pretendentai (per šiuos metus – apie 250 asmenų).

- **Įsteigta nacionalinė ugdymo krypties mokslinių tyrimų programa**. Tai padės sustiprinti edukologijos krypties mokslinius tyrimus ir sustiprinti pedagogų rengimo programas, o vėliau pagerinti ir ugdymo kokybę, ir mokinių pasiekimus.

- 2022 m. **pakeistas Profesinio mokymo įstatymas** – atnaujinta valstybės finansuojamų vietų planavimo ir skyrimo profesinėms mokykloms metodika, kuri remtųsi regionų ir nacionalinio poreikio ateities prognozėmis. Supaprastinus profesinio mokymo planavimo modelį, Vyriausybė numatys tik bendrą valstybės finansuojamų vietų skaičių pagal švietimo sritis ir šį skaičių paskirstys regionams. Taip kiekviena profesinė mokykla galės susidaryti planą, kiek ir į kokias vykdomas programas numato priimti mokinių.

- Parengta **pameistrystės plėtros programa** ir įtvirtintos didesnės paskatos darbdaviams ir profesinėms mokykloms organizuoti profesinį mokymą pameistrystės forma.

- **Sukurtas mechanizmas lituanistiniam švietimui skatinti ir remti**: patvirtintas valstybės biudžeto lėšų, skirtų lituanistinio švietimo įstaigoms užsienyje lituanistinio švietimo programoms vykdyti, apskaičiavimo, skyrimo ir naudojimo tvarkos aprašas. Svarbi naujovė – į lituanistinio švietimo programų finansavimą galės

pretenduoti ir lietuvių etninėse žemėse bei tremties vietose esančios neformalaus švietimo lituanistinės mokyklos (iki šiol jos galėdavo gauti paramą tik per mokytojų rėmimą).

- **Peržiūrėti ir išgryninti universitetų ir kolegijų veiklos tikslai**. Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimu nustatyta, kad aukštosiose mokyklose studijos yra grindžiamos mokslu: kolegijos privalo vykdyti taikomuosius mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą (MTEP) ir (arba) meno veiklą, studijos privalo būti grįstos profesine praktika, universitetai – tarptautinio lygio fundamentinę ir taikomąją MTEP ir (arba) meno veiklą. Atsiranda galimybė kolegijoms, pasiekusioms gerus taikomųjų MTEP arba meno veiklos rezultatus, ateityje vykdyti profesinio magistro studijas.

- Šalia aukštųjų mokyklų bazinio finansavimo, **atsiranda finansavimas už strateginių tikslų pasiekimą** (tam pasitelkiant specialiąsias sutartis su mokslo ir studijų institucijomis) ir **finansavimas už kokybinių rodiklių pasiekimą** (tam pasitelkiant skatinamąjį finansavimą už studijų veiklos pasiekimus).

- **Pradėtos vykdyti trumposios studijos**, kad į aukštąjį mokslą paprasčiau galėtų ateiti asmenys, baigę profesinį mokymą. Kartu tai prisidės prie švietimo sistemos atliekamos socialinio mobilumo misijos sustiprinimo.

- **Atnaujintas Socialinių stipendijų skyrimo ir administravimo tvarkos aprašas**. Nuo šiol socialinę stipendiją galės gauti daugiau socialiai pažeidžiamų studentų, sprendimai dėl jų skyrimo bus priimami greičiau.

- Siekiant užtikrinti pakankamą mokslininkų parengimą, **peržiūrėtas doktorantūros vykdymo ir valstybės finansuojamų studijų vietų planavimo modelis**: 2023 m. mokslo ir studijų institucijoms numatytos 537 (2022 m. – 477) valstybės finansuojamos doktorantūros studijų vietos ir studijų stipendijos. Papildyti mokslo doktorantūros nuostatai, **numatant doktorantūros vykdymą kartu su įmonėmis** (įdiegta industrinė doktorantūra). Kartu su Lietuvos mokslo taryba 2023 m. numatoma paskirstyti 15 doktorantūros vietų su įmonėmis (2022 m. paskirstyta 10).

- Doktorantūros teises įgijusioje institucijoje (institucijose) galės būti vykdoma **kelių mokslo krypčių**, kuriose institucija (institucijos) yra įgijusi doktorantūros teises, **bendra doktorantūra**. Jos metu doktorantai gali vykdyti tarpkryptinius mokslinius tyrimus ir rengti daktaro disertacijas kelių mokslo krypčių sandūroje.
- **Atnaujintas Tyrėjų karjeros modelis**, suteikiantis daugiau stabilumo ir saugumo tyrėjams, numatantis aiškas karjeros galimybes ir reikalavimus, nepriklausomai nuo institucijos. **Padidintas mokslo ir studijų institucijų akademinių darbuotojų atlyginimas**. Nuo 2023 m., prognozuojama, kad jų VDU 2023 m. sudarys 133 proc. šalies VDU (2022 m. jis sudarė 128,7 proc.).
- Patvirtintas Lietuvos dalyvavimo ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programoje „**Europos horizontas**“ **akceleravimo veiksmų planas**.
- **Padidintas finansavimas sporto šakų federacijoms ir žmonių su negalia sporto organizacijoms** – 2022 m. skirta 14, 9 mln. Eur (2020 m. – 7 mln. Eur).
- Nuo 2022 m. liepos 1 d. **pradėjo veikti Nacionalinė sporto agentūra**, kurios paskirtis: sudaryti sąlygas efektyviai rengti sportininkus; didinti gyventojų fizinį aktyvumą Lietuvoje; gerinti ir plėtoti Lietuvos sporto infrastruktūrą; sudaryti sąlygas sporto organizacijoms gerinti veiklos kokybę. Siekiant užtikrinti aukšto meistriškumo sportininkų rengimą, **sukurtas studentų finansavimo modelis, sporto medikų, rezidentų pritraukimo modelis**. Pasirašytos sutartys su dviem universitetais dėl sporto medikų studijų apmokėjimo ir jų įsipareigojimo aptarnauti aukšto meistriškumo sportininkus.
- **Sugriežtinti skaidrumo ir gerosios valdysenos reikalavimai** nacionalinėms sporto federacijoms.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

EBPO gerovės indekse Lietuvos švietimo balas 2019–2022 m. pakilo nuo 7,3 iki 7,7 (arba iš 18 į 13 vietą) ir taip viršijo 2021–2030 m. Nacionaliniame pažangos plane (toliau – NPP) nustatytą 2025 m. siektiną reikšmę (7,5 balai). Tai lėmė pirmiausia

švietimo sistemos aprėpties (vidurinių išsilavinimą įgijusių asmenų dalies ir švietimo sistemoje praleidžiamų metų skaičiaus) augimas. Lyginant formalaus ugdymo pakopas, labiausiai didėjo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo aprėptis. 2014–2021 m. ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme dalyvaujančių mokinių dalis padidėjo 15 proc. p., o vien 2020–2021 m. – 8 proc. p. Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2022 m. 94,9 proc. 3–6 metų vaikų dalyvavo ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme (2020 m. – 90,3 proc.) Šias tendencijas galima sieti su amžiaus, nuo kurio socialinę riziką patiriančiose šeimose augantiems vaikams turi būti taikomas privalomas ikimokyklinis ugdymas, ankstinimu ir pavežėjimo iki ikimokyklinio ugdymo įstaigų paslaugos prieinamumo didinimu kaimiškose vietovėse. Lietuvos švietimo balas EBPO gerovės indekse išaugo ir dėl to, kad EBPO tarptautiniame penkiolikmečių tyrime (angl. *Programme for International Student Assessment, PISA*) mergaičių rezultatai viršijo EBPO šalių mokinių pasiekimų vidurkį 5 punktais (skaitymo raštingumo, matematikos ir gamtos mokslų srityse).

Dėl COVID-19 pandemijos pasaulinių ribojimų, PISA tyrimai nebuvo atlikti nuo 2018 m., tačiau remiantis valstybinių brandos egzaminų (toliau – VBE) ir pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (toliau – PUPP) rezultatais **moksleivių pasiekimai nuo 2018 m. mažai kito**. Šiek tiek gerėjo valstybinio lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino rezultatai. Sumažėjo neišlaikiusiųjų valstybinio lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino dalis (nuo 10,7 proc. 2020 m. iki 7,8 proc. 2022 m.), padaugėjo pagrindinį (nuo 42,9 proc. 2020 m. iki 45,2 proc. 2022 m.) ir aukštesnį pasiekimų lygmenis pasiekusiųjų dalis (nuo 11,8 proc. 2020 m. iki 15,2 proc. 2022 m.). Tačiau 2022 m. matematikos PUPP ir VBE rezultatai buvo prasčiausi nuo 2018 m.: PUPP balų vidurkis siekė vos 4,2, o matematikos VBE išlaikiusių kandidatų dalis – 65 proc. Remiantis VBE laikymo rezultatais,

nedidėjo ir švietimo įtraukties kokybė: pasiekimų atotrūkiu tarp socialiai pažeidžiamoms grupėms priklausančių ir likusių moksleivių išliko nepakitę arba augo. Tikėtina, kad įtaką rezultatams turėjo pandemija bei jos metu taikytas nuotolinis mokymas.

Siekiant išlaikyti augančias Lietuvos švietimo balo EBPO gerovės indekse tendencijas, svarbu užtikrinti ne tik švietimo aprėptį, bet ir kokybę. Vertinant išsikeltus tikslus, kad 2025 m. Lietuvai pavyks pakilti į 16 vietą tarp PISA tyrime dalyvaujančių šalių pagal švietimo pasiekimus, būtina nuosekliai tęsti pradėtų priemonių, skirtų mokinių pasiekimų skirtumų mažinimui, Seimo parlamentinių partijų pasirašytą susitarimą dėl Lietuvos švietimo politikos 2021–2030 (toliau – Nacionalinis susitarimas) įgyvendinimą.³

Asmenų, siekiančių vidurinio išsilavinimo profesinėse mokyklose, dalis (proc.) 2021 m. palyginti su 2020 m. šiek tiek padidėjo – nuo 24,8 proc. iki 25,8 proc. Pokyčio tempas buvo nepakankamas, kad atsirastų realios prielaidos iki 2024 m. šį rodiklį padidinti 9,2 proc. p. iki Vyriausybės programoje numatytų 35 proc. Tačiau Vyriausybė įgyvendina rodiklio reikšmės siekimui svarbias sistemines priemones, – diegia ir ankstina profesinį orientavimą, skiria papildomas konsultacijas mokiniams po nacionalinių patikrinimų, įgyvendina nacionalinę pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programą. Trumpųjų studijų įvedimas taip pat turėtų prisidėti prie profesinio mokymo patrauklumo didinimo, nes atveriamas kelias pasirinkusiems profesinį mokymą tęsti mokslus aukštojoje mokykloje. Be to, siekdama paskatinti bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinius įgyti profesinę kvalifikaciją ar jos dalį kartu su viduriniu išsilavinimu, Vyriausybė 2022 m. bendrojo ugdymo ir

profesinio mokymo suartinimo eksperimentui skyrė 4,04 mln. Eur, mokymuisi pagal modulius – 1,96 mln. Eur.

2020–2022 m. Lietuvoje aukštąjį išsilavinimą įgijusių 25–34 m. asmenų dalis padidėjo nuo 56,2 proc. iki 58,2 proc. ir toliau reikšmingai viršijo ES vidurkį (2021 m. – 42 proc.). Taip pat neatitiktis tarp turimos kvalifikacijos ir dirbamo darbo po truputį mažėja – aukštųjų mokyklų absolventų, įsidarbinusių eiti atitinkamos kvalifikacijos reikalingas pareigas per 12 mėn. po studijų baigimo, dalis nuo visų dirbančių ir netęsiančių mokslo absolventų 2018 m. buvo 66,5 proc., 2022 m. – 73,9 proc.

Atsižvelgiant į aukštąjį išsilavinimą įgijusių 25–34 m. asmenų dalies augimą, pagrįsta tikėtis, kad bus pasiektas NPP nustatytas 2025 m. tikslas (ne mažiau nei ES vidurkis). Kartu ateityje daugiau dėmesio reikėtų skirti absolventų įsidarbinimui aukštos kvalifikacijos darbuose.

2020–2022 m. per paskutines 4 savaites besimokiusių 25–64 metų asmenų dalis (mokymosi visą gyvenimą lygis) padidėjo nuo 7,2 proc. iki 8,5 proc. (ES vidurkis 2022 m. – 11,9 proc.; NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 10 proc.). Tai galėjo lemti mokymosi internetu galimybių augimas, įskaitant nemokamų kursų pasiūlos augimą, taip pat suaugusiųjų švietimo specialistų sugebėjimas greitai prisitaikyti prie pandemijos sąlygų įgyvendinant įvairius švietimo projektus ir pokyčiai klausimyne, kuriuo renkami Eurostat'o duomenys (įtraukta daugiau neformalaus mokymo pavyzdžių). Tarp tendencijų, kurios rodiklio augimą ateityje galėtų stabdyti, išskirtinas augantis mokymosi visą gyvenimą lygio atotrūkis tarp miesto ir kaimo bei nepakankamas darbdavių įsitraukimas į mokymosi visą gyvenimą procesą – mažėja tiesioginės įmonių išlaidos profesinio mokymo kursams, traukiasi įmonių, organizuojančių dirbančių asmenų profesinės kvalifikacijos tobulinimą, dalis.

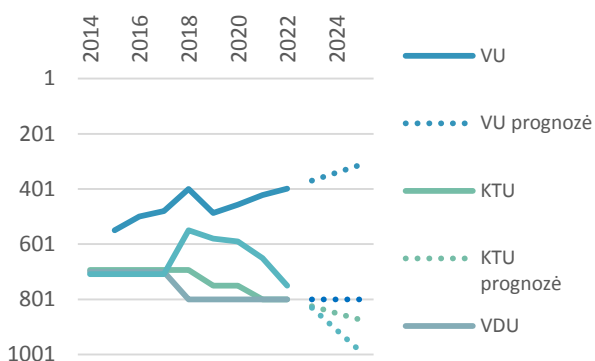
Jei mokymosi visą gyvenimą lygio augimo tempas išliks nepakitęs, tikėtina, kad NPP

³ Čia ir toliau dokumente rodiklių pasiekimo tikimybės vertinimas pateikiamas remiantis Vyriausybės strateginės analizės centro 2023 m. parengta NPP tikslų pažangos vertinimo ataskaita, kuri skelbiama šiuo adresu: <https://strata.gov.lt/tyrimu-ataskaitos/>.

nustatyta 2025 m. siektina rodiklio reikšmė (10 proc.) bus pasiekta. Šioms tendencijoms išlaikyti svarbu toliau mažinti mokymosi visą gyvenimą lygio atotrūkį tarp miesto ir kaimo, skatinti darbdavių įsitraukimą į mokymosi visą gyvenimą procesą.

2020–2022 m. QS pasaulio universitetų reitinguose (angl. QS World University Rankings) Vilniaus universitetas (VU) pakilo per 58 pozicijas iki 400-tos vietos.

1 paveikslas. Lietuvos universitetų vieta* QS pasaulio universitetų reitinguose: faktai ir prognozės



Duomenys: QS WUR, skaičiavimai: STRATA

Jei VU pozicija ir toliau gerės tuo pačiu tempu, tarp 300 geriausių universitetų jis pateks jau 2027 m. Likusių QS reitinguojamų Lietuvos aukštojo mokslo institucijų pozicijos nepakito arba prastėjo. Todėl jei neįvyks reikšmingi teigiami pokyčiai, tikimybė, kad bus pasiektas NPP nustatytas 2030 m. tikslas ir į QS reitingų geriausiųjų 500-tuką pateks du Lietuvos universitetai, žema. Postūmį universitetų konkurencingumo didėjimui gali suteikti Nacionaliniame susitarime ir Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimuose numatytas ir nuosekliai įgyvendinamas finansavimo studijoms bei MTEP didinimas ir aukštųjų mokyklų finansavimo modelio papildymas skatinamuoju finansavimu už veiklos rezultatus.

Jei VU pozicija QS pasaulio universitetų reitinguose ir toliau gerės tuo pačiu tempu, jau 2027 m. bus pasiektas NPP nustatytas 2030 m. tikslas, kad į QS reitingų geriausių universitetų 300-uką patektų bent vienas Lietuvos universitetas. Tačiau tikimybė, kad

2030 m. į QS reitingų geriausiųjų 500-tuką pateks du Lietuvos universitetai, yra santykinai žema.

Pastaraisiais metais valstybės biudžeto lėšos, skiriamos MTEP, reikšmingai didėja – nuosekliai didinant finansavimą 2022 m. papildomai skirta beveik 30 proc. daugiau, palyginti su 2021 m., o 2023 m. – papildomai apie 30 proc., palyginti su 2022 m. skirta suma. Dėl šių sprendimų valstybės asignavimų, skiriamų MTEP, dalis nuo BVP reikšmingai padidės jau nuo 2022 m. (2019 m. buvo 0,32 proc., 2020 m. – 0,33 proc., 2021 m. – 0,33 proc.). Toliau nuosekliai įgyvendinant Nacionalinio susitarimo nuostatas, taip pat artimiausiu metu pradėjus įgyvendinti Ekonomikos ir inovacijų ministerijos parengtas konkursines priemones verslo įmonėms inovacijoms skatinti ir kurti, finansuojamas 2021–2027 metų ES paramos, plano „Naujos kartos Lietuva“ lėšomis, toliau turėtų didėti aukštųjų mokyklų ir verslo įmonių lėšų dalis, skiriama MTEP, atitinkamai augti ir valstybės asignavimų, skiriamų MTEP, dalis. Tad bus artėjama prie Vyriausybės programoje nustatyto tikslo padidinti visų MTEP išlaidų dalį, palyginti su BVP iki 1,5 proc. 2024 m. Tačiau valdžios sektoriaus (skaičiuojama valstybinių mokslinių tyrimų institutų ir valdžios sektoriaus įstaigų) išlaidų MTEP, palyginti su BVP, dalis pastaraisiais metais sumažėjo (2018 m. – 0,21 proc., 2019 m. – 0,2 proc., 2020 m. – 0,18 proc., 2021 m. – 0,18 proc.). Vidutiniškai apie 65–70 proc. šio rodiklio sudaro valstybinių mokslinių tyrimų institutų lėšos, skiriamos MTEP, kurios, didinant valstybės asignavimus MTEP, taip pat padidės. Pagal „Naujos kartos Lietuva“ plano lėšomis finansuojamą priemonę 2023 m. visose ministerijose pradėsiantys dirbti mokslo ir inovacijų pareigūnai, tikimasi, prisidės prie valdžios sektoriaus įstaigų lėšų dalies, skiriamos MTEP, didėjimo. Kita vertus, atsižvelgiant į geopolitinės situacijos įtakojamą ekonominį neapibrėžtumą ir jo galimą poveikį BVP pokyčiams, šio rodiklio pasiekimo galimybių vertinimas yra labai sąlyginis.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Nuosekliai **įgyvendinti Nacionalinį susitarimą** ir siekti tolygaus darbo užmokesčio ir MTEP finansavimo didinimo.
- Įgyvendinti **reformų projektus – Tūkstantmečio mokyklų programą, EdTech skaitmeninę švietimo transformaciją.**
- **Vykdamas Konstitucinio Teismo sprendimą, parengti ir pateikti Seimui Švietimo įstatymo pakeitimus**, kuriais būtų įstatymu nustatyti mokyklų tinklo kriterijai, šiuo metu reglamentuojami Vyriausybės nutarimu.
- **Pasirengti ir išbandyti iki 100 bandomųjų klasių, atvirų mokinių įvairovei**, bent penkiose savivaldybėse ir įveiklinti regioninius specialiojo ugdymo centrus, siekiant suteikti kuo daugiau kvalifikuotos pagalbos šalies mokykloms ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoms įgyvendinant įtraukties principus.
- **Įdiegti į mokymąsi orientuotą mokinių pasiekimų vertinimą** (formuojamąjį vertinimą), didinant vidinio mokyklų vertinimo palyginamumą ir sudarant sąlygas ugdyti kiekvieno vaiko gebėjimus.
- **Įgyvendinti Nacionalinės švietimo agentūros pertvarką**, siekiant atskirti švietimo politikos formavimą nuo įgyvendinimo, sudarant galimybę Nacionalinei švietimo agentūrai tapti kompetencijų centru, kuris visą dėmesį skirtų darbui su mokyklomis.
- **Parengti ir įgyvendinti nacionalines pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programas** – matematikos didaktikos, įtraukiojo ugdymo ir gyvenimo įgūdžių

srityse, taip užtikrinant nuoseklų mokytojų kvalifikacijos tobulinimą.

- **Parengti Individualių mokymosi paskyrų sistemos modelį.** Kuriamoje platformoje užsiregistravęs asmuo galės valdyti individualią mokymosi paskyrą, rasti aktualią informaciją apie mokymosi galimybes, rinktis mokymosi programą.
- Patvirtinti 2023–2024 m. **valstybinių kolegijų tinklo stiprinimo** veiksmų plano įgyvendinimo priemonės ir pasirengti jas įgyvendinti.
- **Patvirtinti aukštojo mokslo socialinės dimensijos plėtros prioritetus.** Numatoma, kad socialinė dimensija bus integruojama į struktūrinius aukštojo mokslo procesus – studijų lankstumo galimybes, aukštųjų mokyklų finansavimo bei valstybės finansuojamų vietų skirstymo mechanizmus.
- Patvirtinti **Užsienio studentų** (tarp jų ir užsienio lietuvių) **pritraukimo ir integracijos** strategiją.
- Parengti ir pradėti įgyvendinti **prioritetines informacinių ir ryšių technologijų (IRT) ir lituanistikos mokslinių tyrimų programas.**
- Sukurti agentūrą **centralizuotam priėmimui į švietimo programas administruoti.**
- Parengti ir priimti teisės aktų projektus, reikalingus **aukšto meistriškumo sportininkų dvigubos karjeros sistemos modeliui sukurti ir įtvirtinti.**

2.2. Asmenybės ir visuomenės gyvenimo kokybę keičianti kultūra (antroji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Kultūros srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Atlikti kultūros sektoriaus **teisinio reguliavimo pakeitimai**, kuriais suformuota skaidresnė finansavimo sistema, susistemintas vadovų kadencijų modelis. Kartu teisinio reguliavimo pakeitimai orientuoti į tampresnį

NVO įtraukimą ir bendradarbiavimą ieškant sprendimų aktualiems kultūros politikos iššūkiams.

- Padidintas **kultūros ir meno darbuotojų atlyginimų fondas**. 2022 m. papildomai skirta daugiau nei 14,5 mln. eurų, 2023 m. – dar 34 mln. eurų.
- Praplėsta **Kultūros paso paslaugų įvairovė, pagerinta kultūros paso paslaugų**

kokybė ir jų prieinamumas, atnaujinti Kultūros paso koncepcija ir Kultūros paso administravimo bei finansavimo tvarkos aprašas, pradėjo veikti inovatyvi blokų grandinių pagrindu sukurta Kultūros paso administravimo sistema. Kultūros paso paslaugų rinkinį sudaro per 3,8 tūkst. skirtingų paslaugų, kurios yra pritaikytos mokiniams su specialiais poreikiais. Nuo 2022 m. kultūros paso programomis gali naudotis užsienio lietuviškų mokyklų bei Europos mokyklose lietuvių kalbos besimokantys mokiniai (per praėjusius metus jie pasirinko 148 paslaugas).

- Tęsiama **nemokamo muziejų nuolatinų ekspozicijų lankymo iniciatyva**. 2022 m. nuolatinėse ekspozicijose paskutiniaisia mėnesių sekmadieniais apsilankė 336 251 lankytojų.

- Priimti sprendimai dėl nuolatinės **9 procentų PVM lengvatos** visų rūšių meno ir kultūros įstaigų, meno ir kultūros renginių lankymui, el. knygoms ir el. neperiodiniams informaciniais leidiniams.

- Sėkmingai vykdyta **Meno kūrėjų socialinės apsaugos programa**. Patenkinti 228 meno kūrėjų prašymai kūrybinės prastovos išmokai gauti, taip pat per 2 mln. eurų skirta meno kūrėjų valstybinio socialinio draudimo ir sveikatos draudimo įmokoms sumokėti.

- Įvykdyta **Lietuvos kultūros instituto reforma**. Suteiktos viešojo administravimo funkcijos įgalino Institutą koordinuoti kultūros atašė veiklos programas ir jų įgyvendinimą, taip pat administruoti nacionalinės kultūros sklaidos užsienyje projektus, orientuojantis į Lietuvos kultūros pristatymų užsienyje integralumą bei tvarumą.

- Siekiant **efektyvesnės nekilnojamojo kultūros paveldo valdysenos**, priimtas sprendimas Kultūros paveldo centrą skaidymo būdu integruoti į Kultūros paveldo departamentą prie Kultūros ministerijos ir Kultūros infrastruktūros centrą. Centrai taip pat priskirtos kultūros paveldo objektų prevencinės priežiūros funkcijos.

- Įgyvendinta **„Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“** programa. Ji sukūrė galimybę plėtoti kultūrinį turizmą ir stiprinti

Kauno ir Lietuvos įvaizdį Europoje ir už jos ribų.

- Skirtos **stipendijos į Lietuvą atvykusiems Ukrainos kultūros ir meno atstovams**. Iš viso skirtos 142 stipendijos, išmokėta per 245 tūkst. eurų. Taip pat aktyviai bendradarbiauta su skirtingomis Ukrainos kultūros įstaigomis ir organizacijomis rengiant Lietuvoje ukrainiečių menininkų gastroles, parodas, kino filmų pristatymus, bendrus lietuvių ir ukrainiečių menininkų kūrybos pristatymus. Teikta materialinė ir humanitarinė pagalba Ukrainos menininkams, sukuriant jiems darbo sąlygas bei plečiant apgyvendinimo galimybes.

- Pakoreguotas Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo, atrankos ir reikšmingumo lygmens nustatymo kriterijų aprašas – **sovietiniai reliktai gali būti išbraukiami iš paveldo objektų sąrašų** (savivaldybių iniciatyva).

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Privačių namų ūkių galutinių vartojimo išlaidų laisvalaikiui ir kultūrai dalis nuo visų išlaidų 2020 m., lyginant su 2019 m., sumažėjo 0,7 procentinio punkto nuo 8,2 proc. iki 7,5 proc., tai galima sieti su COVID-19 pandemijos ribojimais. 2021 m. palaipsniui juos laisvinant šių išlaidų dalies metinis augimas siekė 0,1 procentinio punkto iki 7,6 proc.

Taip pat pastebima, kad **gyventojai noriai grįžta į kultūros įstaigas, lankosi ne tik nemokamuose renginiuose, parodose, bet ir patys skiria dalį savo pajamų kultūros paslaugoms įsigyti**. 2022 m. nacionalinių ir valstybinių kultūros įstaigų uždirbtos pajamos sudarė beveik 23 mln. eurų, 83 proc. daugiau nei 2021 m. (12,5 mln. eurų) ir grįžo į ikipandeminį lygį (2019 m. – 21,5 mln. eurų).

Siekiant dar labiau suaktyvinti gyventojų įsitraukimą į kultūrinės veiklas ir kultūros paslaugų vartojimą, svarbu praplėsti ir sukurti kuo įvairesnes ir pilniau auditorijos poreikius atliepiančias gyventojų dalyvavimo ir įsitraukimo į kultūrinės veiklas formatų galimybes. Kultūros edukacijos procesams atliekant svarbų vaidmenį skatinant kultūros

paslaugų vartojimą, būtina kelti paslaugų kokybę ir plėsti jų paletę, taip pat ieškoti tvarių ir inovatyvių kūrybinės raiškos, kultūros sklaidos ir paslaugų prieinamumo būdų.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Seime priimti Baudžiamojo kodekso ir Administracinių nusižengimų kodekso pataisas, kuriomis siekiama stiprinti **autorių teisių apsaugą skaitmeninėje rinkoje**.
- Didinti kultūros ir visuomenės informavimo paslaugų prieinamumą žmonėms su negalia ir socialinės atskirties grupėms, įgyvendinant „muziejai žmogaus gerovei iniciatyvą“, taip pat pradedant vyresnio amžiaus žmonių kultūrinės įtraukties programą „socialinis receptas“.
- Didinti visuomenės ir verslo įsitraukimą į **kultūros mecenatystę**, sukurti naują

2.3. Socialiai pažeidžiamiausių visuomenės grupių įgalinimas (trečioji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Skurdo ir socialinės atskirties mažinimo srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Ženkliai padidinta globos (rūpybos) išmoka**, kurios dydis nesikeitė daugiau nei du dešimtmečius. Išmokos dydis diferencijuojamas pagal vaiko amžių ir poreikius (nuo 2022 m. sausio 1 d. – nuo 218,4 iki 273 eurų, nuo 2022 m. birželio 1 d. – nuo 239,2 iki 299 eurų). Per 2022 m. mėnesį išmoką gavo vidutiniškai 7,8 tūkst. asmenų.
- Priimti įstatymų pakeitimai **negalios reformai įgyvendinti**, kurios teigiami pokyčiai turėtų paliesti daugiau nei 220 tūkst. negalią turinčių žmonių.
- Visiems vienišiams pensinio amžiaus bei negalią turintiems asmenims** pradėta mokėti **vienišo asmens išmoka (pirmą sykį Lietuvoje – be atskiros gavėjų prašymo)** (iki tol ji mokėta tik mažiausias pajamas gaunantiems asmenims). 2022 m. gruodžio mėn. duomenimis, vienišo asmens išmoką

mecenatų kategoriją – bendruomenės mecenatą.

- Parengti ir priimti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo projektą, siekiant **efektyvinti kultūros paveldo apsaugą**.
- Tobulinti **kultūros politikos reglamentavimą**, siekiant išgryninti tvarius kultūros finansavimo sistemos principus, į kultūros politikos įgyvendinimą įtraukti kultūrinį nevyriausybinių sektorių, sudaryti sąlygas tvariam valstybės ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimui atsižvelgiant į regioninės kultūros politikos prioritetus.
- Pradėti įgyvendinti pirmąjį **kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo** modelio etapą, kuriam numatyta 1 mln. eurų.

gavo 225 tūkst. asmenų. Ši išmoka vienišų asmenų pajamas didino 384 eurai per metus.

- Socialinės išmokos didintos net 2 kartus** (nuo sausio mėn. ir nuo birželio mėn.). Palyginus su 2021 m., didžioji dalis pagrindinių socialinių išmokų bazinių dydžių padidėjo šeštadaliu, o šalpos pensijų bazė – penktadaliu. 2022 m. socialinio draudimo bazinė pensija didėjo vidutiniškai 11,6 proc.
- 2022 m. pensijos per kelis kartus didėjo vidutiniškai 70 eurų**: vidutinė socialinio draudimo senatvės pensija pasiekė apie 482 eurus, o turint būtinąjį stažą – 510 eurų.
- Nuo 2022 m. pradžios **minimalus mėnesinis atlyginimas (MMA)** lyginant su 2021 m. padidėjo nuo 642 iki 730 eurų, t. y. 88 eurai arba beveik 14 proc. Beveik 25 tūkst. mažiausiai uždirbančių biudžetinių įstaigų darbuotojų, įvertinus bazinio dydžio bei minimalių koeficientų kilimą, gavo daugiau kaip 100 eurų didesnę atlyginimą. Nuo 2023 m. sausio 1 d. MMA padidintas dar 15 proc. iki 840 eurų. Taip siekiama, kad MMA dydis „į rankas“ būtų ne mažesnis nei prognozuojama 2023 m. skurdo rizikos riba

(632 eurai). Šis pokytis palies apie 140 tūkst. darbuotojų.

- Siekiant prisidėti prie pažeidžiamų asmenų grupių realių pajamų lygio išsaugojimo didėjant būtinojo vartojimo prekių, įskaitant energijos produktus, kainoms, o kartu ir pajamų nelygybės ir skurdo mažinimo tikslais, **neapmokestinamas pajamų dydis (NPD) 2022 m. padidintas iki 540 eurų (2021 m. – 460 eurų).**

- **Socialinių paslaugų katalogas papildytas naujomis – prevencinėmis socialinėmis paslaugomis**, kuriomis siekiama padėti asmeniui (šeimai) ir (ar) bendruomenei išvengti gilesnių socialinių problemų ir (ar) socialinės rizikos atsiradimo. Prevencines socialines paslaugas nemokamai gali gauti visi šalies gyventojai arčiausiai jų gyvenamosios vietos. Stiprinant visų teikiamų socialinių paslaugų kokybę, įsteigti

Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinių kompetencijų tobulinimo centras bei Metodinis kompleksinių paslaugų šeimai centras.

- 2022 m. įsigaliojo Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo pakeitimas, kuriuo **sudarytos sąlygos vienišiams tėvams pretenduoti į socialinio būsto nuomą ne eilės tvarka**, padidinti subsidijų dydžiai 15–30 proc. (vietoj 10 ir 20 proc.) valstybės iš dalies kompensuojamo būsto kredito daliai apmokėti. Įgyvendinant 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų veiksmų programą, iki 2022 m. gruodžio 31 d. naujai įrengti ar įsigyti 1782 socialiniai būstai. Socialinį būstą gavusių asmenų (šeimų) dalis nuo jo laukiančių asmenų (šeimų) skaičiaus padidėjo nuo 14,8 proc. (2021 m.) iki 22,4 proc. (2022 m.).

VALDYSENA. PAMOKOS IR POKYČIAI

2022 metais socialinės apsaugos sistema patyrė milžiniškų iššūkių. Dėl Rusijos energetinio šantažo prieš ES labai ženkliai pakilus energijos kainoms, Vyriausybė privalėjo greitai sukurti ir įgyvendinti paramos priemones - elektros ir dujų kainų kompensacijos priemonę visiems gyventojams bei pakeisti šilumos kainų kompensavimo priemonę. Dėl to kompensacijų prašančiųjų skaičius išaugo pusantro karto. Šių priemonių kūrimo ir realizavimo procesas atskleidė esminius socialinės paramos sistemos trūkumus:

- Paramos priemonės kurti sudėtinga, nes turimi įrankiai nėra pritaikyti paramos gavėjų imčių vertinimui pagal įvairius parametrus, paramos priemonių bei biudžeto modeliavimui.
- Paramos priemonių, kurios reikalauja papildomo gyventojų įsitraukimo (pvz.: dokumentų pateikimo) įgyvendinimas reikalauja nepaprastai daug rankinio darbo.
- Turimi įrankiai neleidžia patikrinti, ar parama pasiekė asmenis, kaip ir buvo suplanuota, prognozuoti, ar nereikia atlikti korekcinio veiksmų.
- Turimi įrankiai neleidžia atlikti gilių taikytų paramos priemonių efektyvumo ir poveikio analizės, patikrinti, ar priemonė leido pasiekti norimų tikslų.

Dėl esamų įrankių netobulumo ir procesų lėtumo Vyriausybė pasirinko dujų ir elektros kompensacijas skirti visiems gyventojams, nepaisant milžiniškų kaštų ir menkesnio efektyvumo. Tikslingesnės kompensacijos kūrimas būtų pareikalavęs per daug laiko, bei papildomai apkrovęs socialinės paramos skirstymo grandį, kuri ir taip buvo perkrauta darbu. Šildymo kompensacijų mechanizmas buvo modifikuotas išplečiant galinčiųjų kreiptis kriterijus. Sulaukta per du kartus daugiau prašymų, kurių nagrinėjimas dėl informacinių sistemų netobulumo, dar nėra pasibaigęs didžiuosiuose miestuose iki šiol, kai šildymo sezonas jau baigėsi.

Laikmetis reikalauja pergaltoti priemones, kuriomis Vyriausybė kuria ir įgyvendina įvairias paramas ir kompensacines schemas. SADM išnagrinės galimybes kaip pasinaudojant valstybės duomenų valdysenos platforma ir kitais esamais techniniais sprendimais sukurti priemones, kurios leistų:

- Remiantis realiais Lietuvos gyventojų duomenimis itin greitai modeliuoti efektyvias paramos priemones, nustatyti jų parametrus ir finansavimo poreikius.
- Sukurti techninius sprendimus ir sudaryti teises galimybes iš gyventojų reikalauti pateikti mažiau duomenų ir (ar) dokumentų, reikalingų sprendimams priimti, plečiant galimybes juos kaupti ir gauti iš valstybės registrų ir (ar) informacinių sistemų.
- Gyventojams paprasčiau pildyti prašymus – paraiškas dėl paramos gavimo, prašymo pildymo metu sudarant galimybes gauti iš dalies užpildytas prašymo – paraiškos formas, be kita ko, kaskart įvertinant „Vyriausybės kaip paslaugos“ principo įgyvendinimo galimybes.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

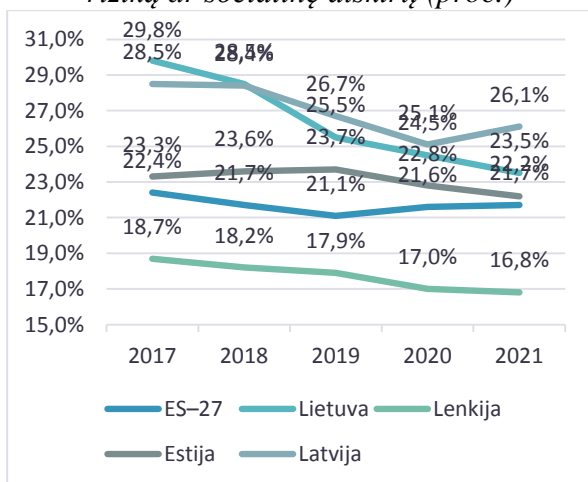
2019–2021 m. asmenų, patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, dalis sumažėjo

0,2 proc. punkto nuo 25,5 iki 23,5 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 23 proc.). **Skurdo rizikos lygis sumažėjo 0,6 proc. punkto⁴** nuo 20,6 iki 20 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 17 proc.).

Skurdo ir socialinės atskirties rodiklių mažėjimas yra sąlygotas ES kontekste išskirtiniu Lietuvos ekonomikos atsparumu COVID–19 pandemijos poveikiui ir valstybės institucijų taikytomis naujomis skurdo mažinimo priemonėmis.

Vis dėlto, nors mažinant skurdą ir socialinę atskirtį ilgesniuojau laikotarpiu pastebimas rodiklių gerėjimas (mažėjimas), tačiau pagal šiuos rodiklius 2021 m. Lietuva ES užėmė 7 vietą nuo galo (prieš penkerius metus: pagal asmenų, patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį (proc.) rodiklį – 4, o pagal skurdo rizikos lygio (proc.) rodiklį – 3).

2 paveikslas. Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį (proc.)



Duomenų šaltinis: Eurostatas

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, prognozuojama, kad 2023 m. skurdo rizika bendroje populiacijoje, lyginant su 2022 m., mažės apie pusę proc. punkto, o 65 m. ir vyresnių asmenų skurdo rizika turėtų mažėti 0,7 proc. punkto. Prognozuojama, kad dėl 2022 m. priimtų sprendimų (susijusių su socialinių išmokų

didinimu ir vienišo asmens išmoką gaunančių asmenų skaičiaus išplėtimu), 65 m. ir vyresnių asmenų skurdo rizikos lygis turėtų mažėti, o taikomos socialinių išmokų ir pensijų indeksavimo priemonės turėtų padėti gerinti šios grupės gyvenimo lygį.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Pasirengti minimalių pajamų sistemos reformai ir nedarbo socialinio draudimo aprėpties išplėtimui.
- Įgyvendinant negalios reformą, pasirengti naujo negalios vertinimo modelio taikymui nuo 2024 m. sausio 1 d.
- Padidinti minimalias socialinio draudimo motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros išmokas nuo 6 bazinių socialinės išmokos dydžių (294 Eur) iki 8 bazinių socialinės išmokos dydžių (392 Eur).
- Atlikti sisteminę valstybinių pensijų, rentų, kompensacinių išmokų peržiūrą.
- Sukurti sąlygas socialinių paslaugų prieinamumui didinti, suteikiant galimybes artimuosius su negalia prižiūrintiems asmenims pasinaudoti laikino atokvėpio paslauga, leisti socialines paslaugas teikti ne tik įstaigoms, bet ir fiziniams asmenims.

⁴ Pastebėtina, kad šių poveikio rodiklių faktinės reikšmės pateikiamos pagal Pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimo atlikimo metus, tačiau atspindi prieš tai buvusių metų gyventojų pajamų lygį. Pavyzdžiui, 2021 m. faktiniai duomenys remiasi 2021 m. atliktu tyrimu, tačiau atspindi situaciją apie 2020 m. gyventojų pajamų lygį.

2.4. Ilgas ir visavertis sveiko žmogaus gyvenimas (ketvirtoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Sveikatos apsaugos srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Seime priimti Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo ir Sveikatos sistemos įstatymo pakeitimai, numatantys **regioninio bendradarbiavimo modeliu pagrįsto asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo sukūrimą**, kurio pagrindu Lietuvoje įsteigta trečioji universiteto ligoninė Klaipėdoje, leisianti užtikrinti geresnį aukščiausio lygio sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą gyventojams, taip pat skurtos teisinės prielaidos sveikatos centrų kūrimuisi savivaldybėse.
- Siekiant gerinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą, priimti teisės aktai, įtvirtinantys **pacientų pavėžėjimo paslaugą**.
- Priimti **Farmacijos įstatymo pakeitimai**, kurie leis daugiau šalies gyventojų pasinaudoti kompensacijomis vaistams, o racionaliau naudojamos PSDF biudžeto lėšos sudarys sąlygas naujų vaistų įtraukimui į kompensavimo sistemą.
- Priimti **pakartotinio sveikatos duomenų naudojimo įstatymo nuostatas** įgyvendinantys poįstatyminiai teisės aktai, leisiantys įveiklinti informacinėse sistemose kaupiamus sveikatos duomenis naudojimui mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros, inovacijų, švietimo, žinių vadybos, sveikatos politikos formavimo, sveikatos priežiūros planavimo ir kitose srityse.
- Pakeista ir **papildyta Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos šakos kolektyvinė sutartis**. Vykdant minėtos sutarties nuostatas, 2023 m. viešųjų asmens sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojų vidutinis darbo užmokesčio augimas turėtų siekti apie 8 proc. LNSS veikiančių biudžetinių įstaigų darbuotojų, šakos kolektyvinę sutartį pasirašiusių profesinių sąjungų narių, darbo užmokestis turėtų vidutiniškai augti 14 proc.
- Priimti sprendimai, pagal kuriuos **sveikatos priežiūros specialistus rengiančių studijų vietos bus planuojamos pagal**

studijų programas, o ne pagal studijų kryptis – tai padės pritraukti specialistus į labiausiai trūkstamas specialybes (šiuo metu labiausiai trūksta slaugytojų, šeimos ir vidaus ligų gydytojų). Taip pat peržiūrėta gydytojų rezidentų rengimo tvarka, kurioje numatytas etapinių (pakopinių) kompetencijų modelio diegimas, kuris užtikrins nuoseklesnį ir pacientui saugesnį perėjimą į savarankišką gydytojo specialisto praktiką, taip pat išplėstos rezidentūros bazės, taip sudarant sąlygas daugiau laiko gydytojams rezidentams praleisti regionuose.

- **2022 m. buvo reorganizuotos visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos**, taip siekiant sutelkti kompetencijas ir efektyviau organizuoti šių įstaigų veiklą. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras prijungtas prie Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos apsaugos ministerijos, taip buvo sukurta viena imunoprofilaktiką koordinuojanti įstaiga. Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras, Sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistų kompetencijų centras ir Valstybinis psichikos sveikatos centras prijungti prie Higienos instituto, kuriam perėjo minėtų įstaigų teisės ir pareigos.

- Savivaldybėse teikiamų visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų kokybės gerinimui ir prieinamumo didinimui, 2022 m. buvo **sumažinti savivaldybėje visuomenės sveikatos specialisto (sveikatos priežiūrai mokykloje) pareigybei taikomi normatyvai**: 1 visuomenės sveikatos specialistui miesto gyvenamosiose vietovėse priskirta 650 mokinių (buvo 870 mokinių); kaimo gyvenamosiose vietovėse – 315 mokinių (buvo 420 mokinių).

- Lietuvos gyventojų elgsenos veiksmų rizikos sveikatai mažinimui, 2022 m. savivaldybių visuomenės sveikatos biurams skirta **28,5 mln. eurų visuomenės sveikatos stiprinimo veikoms organizuoti**. Didinant paslaugų prieinamumą tikslinėms grupėms, suformuotas bazinis visuomenės sveikatos paslaugų krepšelis. Prioritetas skiriamas visuomenės psichikos sveikatos gerinimui, sveikos gyvensenos įgūdžių formavimui, efektyvesniam užkrečiamųjų ligų valdymui.

- Stiprinant vaikų sveikatos įgūdžius, išplėstas aktyvių ir sveikatą stiprinančių mokyklų tinklas: 43 mokyklos naujai įsijungė į aktyvių, o 57 – į sveikatą stiprinančių mokyklų tinklą. Aktyvių ir sveikatą stiprinančių mokyklų skaičius 2022 m. pasiekė 869, o tai sudaro 52 proc. nuo bendro šalies mokyklų skaičiaus (1678).

- Vykdamas psichikos sveikatos reformą, priimta nauja pagalbos savižudybės grėsme patiriantiems asmenims teikimo tvarka ir nustatyti paslaugų įkainiai šių asmenų priežiūrai, reikšmingai padidintas finansavimas psichoterapijos, psichosocialinės reabilitacijos, psichiatrijos dienos stacionaro paslaugoms, padidintas medicinos psichologų skaičius psichikos sveikatos centruose.

- Siekiant sumažinti prevencinėmis priemonėmis išvengiamą mirtingumą, pagerinti užkrečiamųjų ligų valdymą, 2022 m. vykdytos visuomenės informavimo kompanijos apie skiepų naudą ir kitas užkrečiamųjų ligų profilaktikos priemonės. Siekiant pagerinti imunoprofilaktikos rodiklius, 2022 m. taip pat priimti sprendimai,

pagal kuriuos nuo žmogaus papilomos viruso infekcijos (ŽPV) bus skiepijami abiejų lyčių vienuolikmečiai (iki šiol buvo skiepijamos tik mergaitės), nėščioms moterims sudaryta galimybė pasiskiepyti nemokamai vakcina su **kokliušo** komponentu.

REFORMŲ PROJEKTAS

Įgyvendinamas reformų projektas „Ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelio sukūrimas“, kurio tikslas – patenkinti senstančios visuomenės poreikius, padidinant kompleksinių – socialinės ir sveikatos priežiūros – paslaugų prieinamumą negalią turintiems ir senyvo amžiaus asmenims. Įgyvendinant projektą bus sukurtas ir įdiegtas tvarus, „vieno langelio“ principu veikiantis, ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelis, kuris apims ambulatorinę, stacionarinę ir paslaugų teikimo namuose (slaugos ir socialinės globos) grandis visose savivaldybėse.

Parengtas ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelio projektas.

VALDYSENA. PAMOKOS IR POKYČIAI

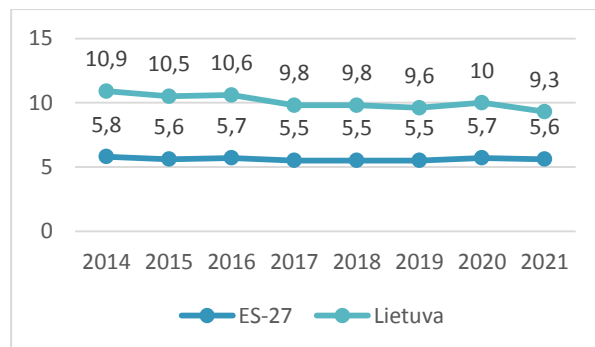
Prevencinėse programose, skirtose mažinti šalies gyventojų sergamumą ir mirtingumą nuo širdies ir kraujagyslių ligų bei onkologinių ligų, dalyvaujančių gyventojų skaičius, kuris dėl pandemijos reikšmingai buvo kritęs 2020 m., palaipsniui grįžta į ikipandeminio laikotarpio apimtį – lyginant su 2020 m. dalyvavimas jose išaugo 40–60 proc.

Lietuvoje turime vis dar per mažai gyventojų, kurie reguliariai dalyvautų jiems rekomenduojamose prevencinėse programose. Viena šio žemo gyventojų dalyvavimo priežasčių – netolygus gyventojų kvietimas sudalyvauti vėžio prevencinėse programose. Dabar ši užduotis patikėta šeimos gydytojų komandoms, todėl suprantama, kad kvietimo organizavimas ir pacientų pritraukimo dalyvauti sėkmė labai skiriasi priklausomai nuo šeimos gydytojo institucijos. Dėl šių priežasčių planuojama pereiti prie naujo – centralizuoto gyventojų kvietimo prevencinėms programoms modelio, kur atėjus patikros terminui kiekvienas gyventojas gautų individualizuotą kvietimą su paskirtu laiku apsilankyti. Atsakinga institucija vertintų gyventojų aktyvumą, užtikrintų saugią ir kokybišką prevencinių programų įgyvendinimą. Vadovaujantis užsienio praktika, toks prevencinių programų organizavimo modelis leistų padidinti dalyvaujančių gyventojų skaičių ir tokiu būdu sumažinti sergamumą ir mirtingumą nuo onkologinių ligų.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Skirtumas tarp vyrų ir moterų vidutinės gyvenimo trukmės 2019–2021 m. nežymiai sumažėjo nuo 9,6 iki 9,3 metų (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 8 metai). Tačiau šis skirtumas vis dar yra didžiausias tarp ES šalių (1,6 karto didesnis už ES vidurkį).

3 paveikslas. Vidutinės gyvenimo trukmės skirtumas tarp lyčių Lietuvoje ir ES (27)



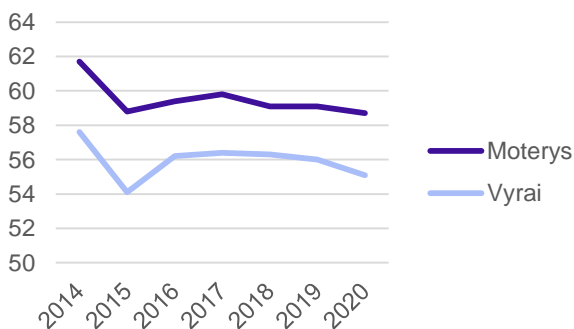
Duomenų šaltinis: Eurostatas

Didelę neigiamą įtaką skirtumui tarp vyrų ir moterų vidutinės gyvenimo trukmės turi

didelis vyrų mirtingumas (2021 m. duomenimis, vyrų mirė 2,4 karto daugiau nei tos pačios amžiaus grupės moterų). Trumpesnę vyrų gyvenimo trukmę lemia itin didelis mirčių nuo išeminės širdies ligos ir dėl išorinių priežasčių (savižudybių, žalingo alkoholio vartojimo) skaičius, aukštas prevencinėmis ir sveikatos priežiūros priemonėmis išvengiamo mirtingumo lygis.

Vyrų vidutinės tikėtinos sveiko gyvenimo trukmės rodiklis 2019–2020 m. sumažėjo 0,9 metų ir laikotarpio pabaigoje siekė 55,1 metų, kai ES vidurkis – 63,5 metų (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 61 m.). **Moterų vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė 2019–2020 m. sumažėjo 0,4 metų** ir laikotarpio pabaigoje siekė 58,7 metus, kai ES vidurkis – 64,5 metų (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – vidutiniškai 64,3 m.).

4 paveikslas. Tikėtina sveiko gyvenimo trukmė (metais) 2014–2020 m.



Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Neigiamą įtaką sveiko gyvenimo trukmei 2019–2020 m. galėjo daryti ne tik COVID-19, bet ir kitos ligos, nulemtos pandemijos laikotarpiu sutrikusio ir apriboto sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo. Ilgesniuoju laikotarpiu, nuo 2014 m., sveiko gyvenimo trukmę riboja negerėjantys ligotumo rodikliai⁵. Higienos instituto duomenimis, 2021 m. vidutinės sveiko gyvenimo trukmės amžių jau pasiekę vyrai (55+ m.) ir moterys (60+ m.) dažniausiai sirgo kraujotakos sistemos ligomis, endokrininės, mitybos ir medžiagų apykaitos

⁵ Ligos rodikliai laikinai smuko 2020 m., tačiau tai sietina daugiausiai su COVID-19 pandemijos valdymo priemonių nulemtais galimybių diagnozuoti ligas apribojimais, o ne ligų paplitimo sumažėjimu.

ligomis, jungiamojo audinio ir raumenų bei skeleto ligomis. Trumpesnė Lietuvos vyrų sveiko gyvenimo trukmė siejama su žymiai labiau tarp vyrų paplitusiais žalingais įpročiais, tokiais kaip alkoholio, narkotikų vartojimas, bei didesniu mirtingumu dėl išorinių mirties priežasčių, tokių kaip transporto įvykiai ar savižudybės. Pažymėtina, kad sveiko gyvenimo trukmės skirtumas tarp lyčių yra daug mažesnis nei vidutinės gyvenimo trukmės. Lietuvos moterų vidutinė gyvenimo trukmė yra ilgesnė nei vyrų 9,3 metais, tačiau vyrų ir moterų sveiko gyvenimo trukmės skirtumas siekia 3,6 metus, vadinasi vyrai ir moterys sveikai (be kasdienės veiklos apribojimų) gyvena palyginus panašų laikotarpį.

EBPO parengtoje Lietuvos 2021 m. sveikatos būklės [apžvalgoje](#) pažymėta, kad didelis Lietuvos gyventojų mirtingumas ir prasta sveikatos būklė daugiausia susiję su elgsenos rizikos veiksniais. Apskaičiuota, kad beveik pusę visų mirčių Lietuvoje galima susieti su elgsenos ir aplinkos rizikos veiksniais, įskaitant su mityba susijusius rizikos veiksniais, tabako ir alkoholio vartojimą ir mažą fizinį aktyvumą.

Nors minėti sveikatos srities rodikliai nežymiai gerėja, pažanga yra per lėta, kad būtų pasiektos NPP nustatytos 2025 m. siektinos rodiklių reikšmės. Pažangai užtikrinti svarbu daugiau dėmesio skirti gyventojų ligų prevencijai, darbingo amžiaus vyrų mirtingumo mažinimui.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Pradėti įgyvendinti **asmens sveikatos priežiūros tinklo pertvarką**, nustatyti įstaigų išdėstymo reikalavimus, paslaugų kokybės kriterijus ir kt.
- **Pabaigti greitosios medicinos pagalbos teikimo organizavimo pertvarką**, kad būtų sukurta vieninga kokybiškesnės paslaugas gyventojams teikianti **Greitosios medicinos pagalbos tarnyba**.
- **Pasirinktose savivaldybėse ištestuoti ir pradėti įgyvendinti pavėžėjimo paslaugos modelį**, kuris sveikatos sistemai suteiks mobilumo, operatyvumo

ir lankstumo, atlaisvins kitų tarnybų, pvz., Greitosios medicinos pagalbos išteklius.

- **Įteisinti ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelį**, užtikrinant kompleksinių – socialinės ir sveikatos priežiūros – paslaugų prieinamumą negalia turintiems ir senyvo amžiaus asmenims.
- **Didinti šeimos gydytojo paslaugų prieinamumą ir kokybę**, į šeimos gydytojo darbą įtraukti papildomų medikų ir specialistų (pvz., atvejo vadybininkas, kineziterapeutas, gyvensenos specialistas ir kt.) ir suteikti daugiau teisių (išrašyti receptus, siuntimus specializuotoms paslaugoms) šeimos gydytojo komandos nariams.

- **Toliau didinti asmenų, dalyvaujančių ligų prevencinėse programose, aprėptį**, kartu stiprinant šių prevencinių programų rezultatų panaudojimo efektyvumą ankstyvajai diagnostikai.
- **Atnaujinti priemones, skirtas psichosocialinės pagalbos teikimui** savižudybės grėsmę patiriantiems asmenims ir tokių asmenų ankstyvajam atpažinimui.
- **Stiprinti užkrečiamųjų ligų epidemiologinę priežiūrą** modernizuojant užkrečiamųjų ligų epidemiologinei priežiūrai būtinas informacines sistemas ir užtikrinant jų integralumą, gerinant atvejų ir protrūkių ištyrimo ir duomenų analizės kokybę.

2.5. Aukštos pridėtinės vertės ekonomika (penktoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Ekonomikos konkurencingumo srityje

2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

REFORMŲ PROJEKTAS

Įgyvendinamas reformų projektas „**Veržli inovacijų sistema**“, kuris paklos pamatą aukštos pridėtinės vertės ekonomikai:

- Siekiant paskatinti MTEP išlaidas verslo sektoriuje ir padvigubinti aukštos vertės produktų eksportą, **pradėjo veikti Inovacijų agentūra**, atsakinga už inovacijų ekosistemą ir inovacijų skatinimą visuose verslo vystymo etapuose: nuo idėjų plėtojimo iki produktų pateikimo galutiniams vartotojams.
- Reorganizuota Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra, prijungiant ją prie **Lietuvos mokslo tarybos**. Sustiprintos Lietuvos mokslo tarybos, kaip patariamąsios institucijos mokslo politikos strateginiais klausimais, kompetencijos.
- Patvirtinta Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir inovacijų (**sumaniosios specializacijos**) koncepcija, kurioje išskirtos 3 prioritetinės Lietuvos MTEPI raidos kryptys, nustatytos išanalizavus šalies mokslo ir verslo potencialą, verslo imlumą žinioms, galimybes įsitraukti į pasaulines vertės grandines, galimybes prisidėti prie šalies

ekonomikos stiprinimo.

- Siekiant mokslo ir verslo bendradarbiavimo, **sukurtas misijomis grįstų mokslo ir inovacijų programų modelis**, skatinantis tarpinstitucinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą. Mokslo, technologijų ir inovacijų taryboje atrinktos 3 misijų temos – „Saugi ir įtrauki e. visuomenė“, „Sumani ir klimatui neutrali Lietuva“ ir „Inovacijos sveikatai“. Misijas įgyvendins 3 konkurso būdu atrinkti konsorciumai, sudaryti iš mokslo ir studijų institucijų ir verslo subjektų. Kiekvienas konsorciumas turės įgyvendinti bent 7-is MTEP projektus ar veiklas, kurių rezultatas – prototipas, produktas arba atžalinė įmonė.

- Lietuva kartu su kitomis 22 šalių NATO sąjungininkėmis **prisijungė prie NATO inovacijų fondo**. Tikimasi, kad 1 mlrd. Eur vertės rizikos kapitalo fondas, į kurį investuos NATO sąjungininkės, padės sukurti inovatyvias technologijas saugumo ir gynybos srityse ir sustiprins pačią NATO aljanso inovacijų ekosistemą. Fondo investicijos bus atliekamos į dvigubos paskirties produktus (arba technologijas) NATO nustatytose proveržio technologijų srityse, tokiose kaip: dirbtinis intelektas, didelių duomenų apdorojimas, kvantinės technologijos, biotechnologijos ir kt.

- Siekiant mažinti prekybos su Kinija apribojimų padarinius, 2022 m. pradėtos teikti **paskolos nuo trečiųjų šalių veiksmų nukentėjusiems verslo subjektams**, kurie dėl Kinijos taikytų neskelbiamų ekonominių sankcijų susidūrė su apyvartinių lėšų trūkumu.

- **Praplėstas Lietuvos prioritetinių eksporto ir bendradarbiavimo inovacijų srityje rinkų sąrašas**, į kurį, be kitų šalių, dabar įeina Australija, Indonezija, Malaizija ir Vietnamas. Taip siekiama sustiprinti Lietuvos ekonominius ryšius su Pietryčių Azijos šalimis ir Australija, o verslas galės sėkmingai išnaudoti atsiveriančias naujas rinkas ir galimybes.

- Pradėta aktyvi **komercijos atašė tinklo plėtra** ir verslo misijos į prioritetines šalis. Sustiprintas ekonominis atstovavimas pasauliniu mastu strategiškai svarbiose JAV ir Vokietijos rinkose – čia pradėjo dirbti po 3 komercijos atašė, taip pat atidaryta prekybos atstovybė Taipėjuje (iš viso 2022 m. pabaigoje veikė 16 komercijos atašė tinklas). Lietuvos prekių eksportas 2022 m. siekė 44,2 mlrd. eurų – 28,1 proc. daugiau nei 2021 m.

- Valstybės pritrauktų **tiesioginių užsienio investicijų** suma 2022 m. siekė 423 mln. eurų, Lietuvoje pradėti vykdyti 57 užsienio investicijų projektai, kurie sukurs apie 5 tūkst. darbo vietų, suplanuotos daugiau kaip 134 mln. eurų investicijos į ilgalaikį turtą. Pagal jau trečius metus veikiančią žaliojo koridoriaus iniciatyvą pernai pasirašytos 5 stambių investicijų sutartys, kuriomis ketinama sukurti 1 699 naujų darbo vietų ir pritraukti 318 mln. eurų privataus kapitalo investicijų.

- Per keletą pastarųjų metų **startuolių vertė** išaugo 17 kartų, 2022 m. jie pritraukė 238 mln. eurų investicijų, o bendra Lietuvos startuolių vertė pasiekė 10 mlrd. eurų.

- Visuomenei ir verslui **atvertų duomenų rinkinių** skaičius, palyginti su 2021 m., išaugo nuo 1388 iki 1553.

- Lietuvai svarbių registrų saugumą sustiprino **skaitmeninės ambasados įkūrimas** – svarbiausi valstybės duomenys buvo perkelti į saugią valstybę Vakarų Europoje.

- Siekiant verslo aplinkos gerinimo, **2022 m. administracinė našta** verslui sumažinta

beveik 18 mln. eurų, o nuo naštos vertinimo pradžios 2014 m. – beveik 154 mln. eurų.

- Siekiant užtikrinti į verslo lūkesčius orientuotos priežiūros pažangą, sukurtas **priežiūros institucijų patikrinimų apklausos įrankis PIPA**, kuris padės priežiūros institucijoms gauti patikrintų ūkio subjektų grįžtamąjį ryšį ir atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, imtis priemonių priežiūros veiklos ir procesų tobulinimui.

Užimtumo srityje 2022 m. Vyriausybė įgyvendino šiuos darbus:

- Nuo 2022 m. liepos mėnesio pradėta įgyvendinti šalies **užimtumo sistemos pertvarka**, kuri padės padidinti gyventojų mokymosi ir įsitvirtinimo darbo rinkoje galimybes. Įvestas naujas – darbo rinkai besirengiančio asmens – statusas. Darbo rinkai besirengiantiems asmenims teikiama individuali kompleksinė pagalba sprendžiant problemas, kurios jiems trukdo įsidarbinti. 2022 m. šis statusas suteiktas 23,1 tūkst. asmenų – tai sudaro 11,3 proc. visų Užimtumo tarnybos klientų. Dirbantieji, kaip ir bedarbiai, nuo šiol gali dalyvauti ne tik profesinio mokymo, bet ir **pameistrystės, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimo**, bei naujose neformaliojo suaugusiųjų švietimo bei aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimo priemonėse. Nuo 2022 m. liepos mėnesio iki metų pabaigos 1,6 tūkst. darbo ieškančių asmenų pradėjo dalyvauti aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ar kompetencijų įgijimo priemonėje, daugiausiai siekdami įgyti su informacinėmis technologijomis susijusias kvalifikacijas ar kompetencijas.

- **Padidinta ir išplėsta parama judumui** – kelionės išlaidos kompensuojamos bedarbiams ne tik vykstant į darbą, bet ir vykstantiems į darbo pokalbį su darbdaviu ar konsultacinius užsėmimus Užimtumo tarnyboje. Tai sąlygojo, kad 2022 m. lyginant su 2021 m. parama judumui suteikta 5,7 karto didesniai asmenų skaičiui: 2022 m. šią paramą gavo 10,7 tūkst. asmenų, 2021 m. – 1,9 tūkst. asmenų.

- 2022 m. priimti teisės aktų pakeitimai sudarys **platesnes galimybes žmonėms su negalia aktyviai įsitraukti į darbo rinką**, o

darbdaviams – suteiks reikiamą pagalbą juos įdarbinant ar išlaikant darbo vietą darbuotojui įgijus negalią. Žmonės su negalia turės laisvę pasirinkti – kur beįsidarbintų, pagalba keliaus paskui žmogų, o jos apimtys nepriklausys nuo darbdavio statuso.

- Siekiant efektyvinti karjeros konsultavimo ir orientavimo paslaugas ir didinti paslaugų prieinamumą regionuose, **2022 m. veiklą pradėjo 14 regioninių karjeros centrų**, kuriuose per 2022 m. informavimo ir konsultavimo paslaugos suteiktos beveik 43 tūkst. asmenų.

- 2022 m. Užimtumo tarnyboje įkurtas **atrangų centras aukštos kvalifikacijos darbuotojams**. Per 2022 m. kompetencijų centras suteikė paslaugas 168 darbdaviams, pristatė paslaugą 75 įmonėms, įvykdė 367 atrankas su daugiau kaip 2 250 kandidatų.

- Pakeistas įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, **kuriuo sudaryta galimybė sėkmingiau pritraukti į Lietuvą užsieniečius, aukštos profesinės kvalifikacijos specialistus**, sukurta jiems patrauklesnė imigracijos sistema, taip pat palengvinta užsieniečių galimybė gauti leidimą laikinai gyventi darbo, studijų, šeimos susijungimo pagrindu, sutrumpinti leidimų laikinai gyventi išdavimo terminai. Taip Lietuva įgijo palankesnes sąlygas konkuruoti dėl darbo jėgos ir tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo su kitomis ES valstybėmis narėmis. **Iš užsienio pritraukiamiems aukštos kvalifikacijos specialistams**, taip pat juos įdarbinančioms įmonėms, pradėtos skirti vienkartinės išmokos.

- 2022 m. priimti Darbo kodekso bei Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo pakeitimai, kuriais sudaryta **galimybė tėvams rinktis vaiko priežiūros atostogų trukmę ir gauti deramą išmoką, derinti šeimyninius ir darbo įsipareigojimus** (pavyzdžiui, tėvai, auginantys vaikus ir esantys vaiko priežiūros atostogose, visą vaiko priežiūros atostogų laikotarpį gali dirbti ir gauti vaiko priežiūros išmoką).

Susisiekimo ir ryšių plėtros srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Sėkmingai taikytos oro bendrovių veiklos oro uostuose skatinimo ir maršrutų

augimo skatinimo programos: 2022 m. skrydžiai iš Lietuvos oro uostų buvo vykdomi 98 kryptimis (2021 m. – 94, 2020 m. – 72, 2019 m. – 92 kryptimis). 2022 m. populiariausia kryptis iš Lietuvos oro uostų buvo skrydžiai į Jungtinės karalystės sostinę Londoną.

- 2022 m. pavasarį, panaikinus daugumą su COVID-19 pandemija susijusių kelionių reikalavimų, visuose trijuose Lietuvos oro uostuose **atstatyta daugiau nei 80 proc. prieš pandemiją 2019 m. buvusio keleivių skaičiaus** (6,5 mln. keleivių). Iš viso 2022 m. Lietuvos oro uostuose aptarnauta 5,35 mln. keleivių, t. y. dukart daugiau nei 2021 m. (2,5 mln. keleivių).

- Siekiant efektyvaus ir maksimalaus **Klaipėdos valstybinio jūrų uosto galimybių išnaudojimo**, per 2022 m. pastatyta naujų ir (arba) rekonstruota apie 1 339 m krantinių, pagilintas akvatorijos ir įplaukos kanalas (pasiektas 15,5 metro gylis). Vyriausybės sprendimu į Klaipėdos uostą atvykstantiems laivams, gabenantiems paskirstymui skirtus krovinius, pradėta taikyti 100 proc. nuolaida tonažo rinkliavai – tai paskatino naujų konteinerinių linijų įregistravimą Klaipėdos uoste – įregistruotos dvi naujos sparčiausiai pasaulyje augančios konteinerių laivybos kompanijos „Mediterranean Shipping Company“ (MSC) konteinerinės linijos. Viena iš jų Klaipėdos uostas sujungtas su rytine JAV pakrante, maršruto Klaipėda – Niujorkas trukmė 15 d. Taip pat Klaipėdos uostas įtrauktas į NWC TO ECUADOR jūrinį maršrutą, kuriuo Klaipėda tiesiogine jungtimi susieta su Dominikos Respublikos, Kosta Rikos, Peru, Kolumbijos ir kitų šalių uostais. Dėl šių veiksnių Klaipėdos uoste pasiektas naujas krovinų konteineriuose krovos rekordas – krova konteineriuose perkopė 1 mln. TEU ribą. Visai tai lėmė, kad Klaipėdos uostui sugebėjus persiorientuoti, bendras Klaipėdos uosto krovos praradimas buvo ne toks ženklus, kaip prognozuota metų pradžioje, kai dėl JAV ir ES įvestų sankcijų Baltarusijai 2022 m. Klaipėdos uoste buvo nutraukta baltarusiškų trąšų krova.

- Siekiant didinti krovinų vežimo apimtis, **ginami Lietuvos vežėjų interesai**: sudarytos vienodos konkurencinės sąlygos Lietuvos ir trečiųjų šalių vežėjams, sukurta skaidri ir

atvira derybų dėl dvišalių leidimų vežti krovinius sistema, kuri užtikrina, kad derybose bus laikomasi valstybės institucijų ir šalies vežėjų asociacijų suderintos pozicijos.

- Lietuvos nominuotas **Tomas Lamanauskas išrinktas Tarptautinės telekomunikacijų sąjungos (ITU) generalinio sekretoriaus pavaduotoju** (užims pareigas 2023-2026 m.). ITU pasauliniu mastu nustato svarbaus riboto valstybių išteklių – radijo dažnių – paskirstymą ir naudojimą. ITU svarbą atspindi jos narių skaičius – 193 valstybės ir daugiau kaip 800 privataus sektoriaus bei akademinės bendruomenės organizacijų.

- Įvykdyti penktosios kartos judriajam ryšiui (5G) skirti radijo dažnių aukcionai, iškart po jų mobiliojo ryšio operatoriai pradėjo **masinę 5G ryšio plėtrą**. 2022 m. pabaigoje 70,4 proc. teritorijos ir 90,9 proc. gyventojų ūkių buvo padengti 5G tinklais.

Maisto pramonės srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Įgyvendintos ekonominės diplomatijos veiklos, kurių dėka Lietuva gavo **naujus eksporto leidimus** žemės ūkio ir maisto produktų (jautiena, paukštiena, kviečiai, žuvies produktai, pieno produktai, kiaušinių produktai ir kt.) eksportui į prioritetines rinkas – JAV, Japoniją, Taivaną ir kitas Pietryčių Azijos šalis. 2022 m. produktų eksportas į ES ir trečiąsias šalis išaugo daugiau kaip 20 proc., palyginti su 2021 m.

- Tobulinant aukštos pridėtinės vertės kokybiškų, sveikų, saugių ir aplinkai nekenksmingų žemės ūkio ir maisto produktų eksportą, labiau atsižvelgiant į eksportuotojų poreikius bei lūkesčius, buvo sukurtas **ženklas „Nacionalinė kokybė. Lietuva“**. Tokius sertifikatus 2022 m. gavo 4 ūkiai. Trys iš jų augina juoduosius serbentus, o vienas – braškes bei sausmedžių uogas.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Pagal **Pasaulinį inovacijų indeksą (PII)** 2022 m. Lietuva užėmė 39 vietą iš 132 reitinguotų pasaulio valstybių (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 35 vieta) ir ilgą laiką išlaikė pastovias pozicijas: 2014–2022 m. laikotarpiu reitingo vieta svyravo 38–40

pozicijų intervale, išskyrus 2016 m. pakilimą į 36 vietą. PII subindeksų analizė rodo, kad 2022 m. pagal skiriamus išteklius Lietuva užėmė 34 vietą (aukščiausiai *išteklių* grupėje įvertintas Lietuvos politinės, teisinės ir verslo aplinkos veiksnys – 26 vieta), o pagal gautus produktus – 47 vietą (Lietuvai didžiausi iššūkiai *produktų* srityje: pagal žinių kūrimą, poveikį ir sklaidą Lietuva yra 48 vietoje, kūrybinių industrijų, skaitmeninio turinio kūrimo, nematerialiojo turto srityje – 47 vietoje). Toks skiriamų išteklių ir pasiektų rezultatų atotrūkis (per 13 pozicijų) indikuoja netvarius Lietuvos inovacijų ekosistemos rezultatus ir mažą efektyvumą.

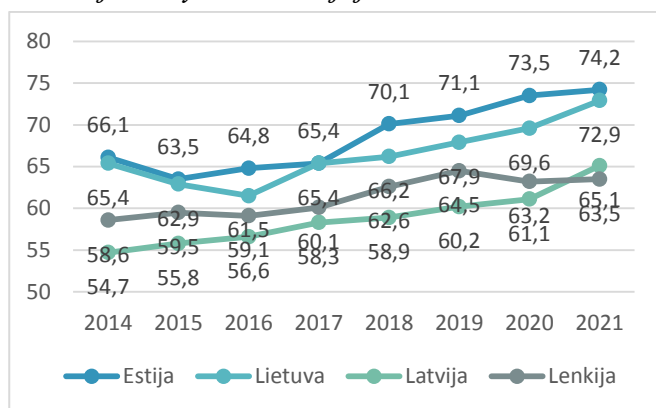
Pagal Pasaulinį inovacijų indeksą, Lietuva išlaiko stabilias pozicijas tarptautiniame kontekste, tačiau reikšmingesnei pažangai pasiekti svarbu efektyviau išnaudoti didelio potencialo inovacijas, didinti inovacijų ekosistemos rezultatų tvarumą.

Inovatyviųjų viešųjų pirkimų vertės dalis nuo visų viešųjų pirkimų vertės yra nežymi ir iš esmės nedidėja. 2022 m. inovatyviųjų viešųjų pirkimų dalis siekė 0,683 proc. nuo visų viešųjų pirkimų vertės ir sudarė 7,45 mln. eurų (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 5 proc.). Rodiklio pažangą riboja neapibrėžtumas identifikuojant inovacijas viešuosiuose pirkimuose, menka motyvacija, žinių trūkumas, todėl labai svarbu viešajame sektoriuje diegti inovacijų kultūrą: darbuotojus motyvuojanti aplinka, bendradarbiavimas su kitais Lietuvos ir užsienio pirkimų vykdytojais, kultūrinis viešojo sektoriaus pokytis – nuo rizikos vengimo iki rizikos valdymo yra svarbios prielaidos inovacijų paklausai didėti. Kartu su palankios aplinkos kūrimu būtina užtikrinti reikalingų kompetencijų plėtrą ir efektyvią komunikaciją, dalinimąsi patirtimi.

Tikimybė, kad inovatyviųjų viešųjų pirkimų vertės dalis 2025 m. sudarys 5 proc. nuo visų viešųjų pirkimų vertės, nėra didelė. Situaciją galėtų pakeisti tikslingos valstybės intervencijos ugdant šių pirkimų vykdymo kompetencijas, keičiant viešojo sektoriaus organizacinę kultūrą, skatinančią inovacijas, tiksliau apibrėžiant inovatyvių

Lietuvos darbo našumas per dirbtą valandą pagal perkamosios galios standartą, palyginus su ES vidurkiu, 2021 m. siekė 72,9 proc., 19 vieta ES (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 76 proc.). Lyginant su 2019 m., Lietuvos darbo našumas padidėjo 5,2 proc. p., o nuo 2014 m. – 7,5 proc., tačiau atotrūkį nuo ES vidurkio lemia įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis bei ekonomikos struktūra, kurioje dominuoja mažos pridėtinės vertės sektoriai. Vis dėlto, 2019–2021 m. Lietuvos darbo našumas per vieną dirbtą valandą augo 13,7 proc. ir 2021 m. tai – trečias geriausias rezultatas ES. Rodiklio progresą lėmė technologinės pažangos efektas, orientacija į eksportą, produkcijos kiekio augimas.

5 paveikslas. Darbo našumo dinamika Baltijos šalyse ir Lenkijoje 2014–2021 m.



Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

2019–2021 m. sparčiausiai Lietuvos darbo našumas augo žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės ekonominėje veikloje (+49 proc.), vangiausiai – meninės, pramoninės ir poilsio organizavimo veikloje (+7,5 proc.), kritimas fiksuotas Informacijos ir ryšių ekonominėje veikloje (-12 proc.).

Lietuvos darbo našumas nuosekliai didėja, Lietuvos darbo našumo augimas – vienas sparčiausių ES. Nepaisant to, išlieka nemažas atotrūkis nuo kitų ES šalių. Tolesniam Lietuvos darbo našumo augimui svarbi spartesnė inovacijų plėtra, tikslingai nukreiptos investicijos.

Išteklių produktyvumas 2021 m. Lietuvoje buvo didžiausias per pastaruosius 10 metų ir sudarė 0,93 Eur/kg (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 1,1 Eur/kg), tačiau toks produktyvumas buvo 2,5 karto mažesnis nei vidutiniškai ES (ES vidurkis – 2,29 Eur/kg) ir pagal šį rodiklį Lietuva buvo tik 23 vietoje ES. Minimali rodiklio pažanga sietina su tuo, kad BVP ir medžiagų vidaus vartojimo rodikliai kinta lygiagrečiai, o tai lemia, kad išteklių produktyvumas kinta labai mažais tempais. Lietuva pasižymi dideliu medžiagų vartojimo lygiu – skaičiuojant vienam gyventojui, 2021 m. suvartota apie 71 proc. daugiau medžiagų nei 2010 m. ir 50,4 proc. daugiau medžiagų nei 2021 m. suvartota medžiagų visoje ES.

Išteklių produktyvumo rodiklio 2025 m. pasiekimo reikšmės tikimybė yra ribota. Siekiant proveržio, svarbu iš esmės sumažinti medžiagų vidaus vartojimą.

Kultūros sektoriuje sukuriamos pridėtinės vertės dalis Lietuvos ekonomikoje 2020–2021 m. sumažėjo nuo 2,08 proc. iki 1,99 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 3 proc.). Pastebėtina, kad Kultūros sektoriuje sukuriamos pridėtinės vertės dalis Lietuvos ekonomikoje nuo 2016 m. mažėjo nepaisant kultūros sričiai skiriamų lėšų nuoseklaus augimo. Prie tokio mažėjimo prisidėjo Lietuvos kultūros sektoriui poveikį turėjusi COVID-19 pandemija bei nuo 2022 m. suintensyvėjusio Rusijos karo Ukrainoje sukelti neapibrėžtumai. Atsižvelgiant į 2021 m. situaciją bei ilgalaikį (nuo 2016 m.) rodiklio reikšmės mažėjimą, išlieka nedidelė tikimybė pasiekti NPP nustatytą 2025 m. siektiną rodiklio reikšmę.

Tikimybė, kad kultūros sektoriuje sukuriamos pridėtinės vertės dalis Lietuvos ekonomikoje 2025 m. sudarys 3 proc., yra nedidelė. Investicijų poveikį daugelių atvejų riboja išoriniai veiksniai (pvz., Rusijos karo Ukrainoje sukelti neapibrėžtumai).

2022 m. užimtumo lygis buvo rekordiškai aukštas. 2022 m. 15–64 m. amžiaus grupėje užimtumo lygis siekė 73,8 proc. (+2,2 proc. p. palyginti su 71,6 proc. 2020 m.), o 20–64 m. – 79 proc. (+2,3 proc. p. palyginti su 76,7

proc. 2020 m.) (NPP nustatytos 2025 m. siektinos reikšmės – atitinkamai 73 proc. ir 78 proc.).

Užimtumo lygio augimą galima sieti su palyginus nedideliu COVID–19 pandemijos poveikiu ekonomikai ir sparčiu atsigavimu po jos. Užimtųjų skaičius šalyje ėmė didėti jau 2021 m. pradžioje, daugeliui įmonių įsitikinant, kad, net ir esant dideliame užsikrėtimų COVID–19 skaičiui įmonių ūkinė veikla gali nenutrūkstamai tęstis. Dėl 2022 m. Rusijos pradėto karo prieš Ukrainą padidėjo ekonominis neapibrėžtumas ir darbo jėgos pasiūla⁶. Dėl teigiamų gryniosios migracijos tendencijų (2022 m. 72,4 tūkst. daugiau žmonių imigravo negu emigravo), įtampa darbo rinkoje nedidėja. Nuo lapkričio mėnesio stebėti ir papildomos darbo jėgos paklausos mažėjimo signalai, tačiau reikšmingo darbo rinkos būklės pablogėjimo taip pat nesitikima.

Pagal 15–64 m. ir 20–64 m. asmenų užimtumo lygį **Lietuva viršijo ES–27 vidurkį jau 2021 m., užimdama 10 vietą.** Stebėti ir kiti teigiami signalai: toliau augo darbo jėgos produktyvumas (Eurostato duomenimis, iki 85 proc. ES–27 vidurkio), beveik perpus mažėjo užimtumo lygio skirtumai tarp miesto ir kaimo.

Vis dėlto, **55–64 m. asmenų įsidarbinimo galimybės Lietuvoje išlieka žemesnės, palyginti su ES vidurkiu.** 55–64 m. asmenų nedarbo lygis siekė 8,2 proc., o vidutiniškai ES–27 – 5,5 proc. punkto. Šį reiškinį galima aiškinti, palyginus su bendraamžiais ES, prasta šios amžiaus grupės žmonių sveikata, uždaru mokymuisi ir neigiamu požiūriu į vyresnio amžiaus darbuotojus.

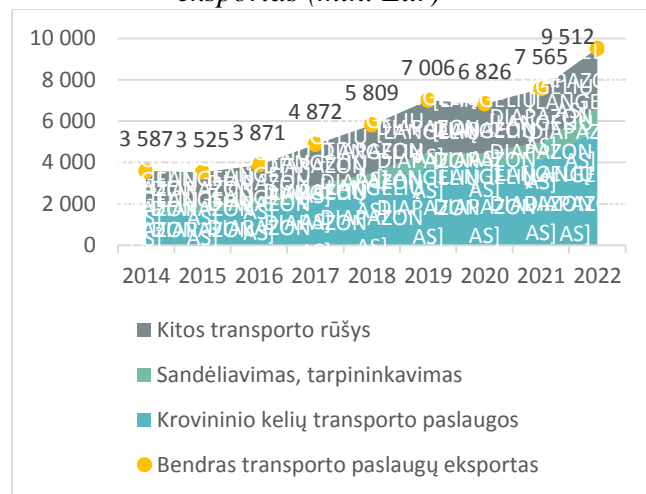
Užimtumo rodikliai jau viršija NPP nustatytas 2025 m. siektinas reikšmes, todėl ateityje svarbu toliau didinti darbo našumą, mažinti užimtumo skirtumus tarp įvairių socialinių grupių (ypač senjorų, jaunimo ir

žmonių su negalia) bei netolygumus tarp miesto ir kaimo.

Remiantis NPP pažangos uždavinių įgyvendinimo duomenimis, **Lietuvos transporto infrastruktūros modernizavimas** vyksta lėtai. Nepaisant to, pastebimas spartus **transporto paslaugų eksporto augimas**. 2022 m. šis rodiklis pasiekė 9,5 mlrd. eurų, t. y. 36 proc. daugiau nei 2019 m. ir 22 proc. daugiau nei NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 7,8 mlrd. eurų).

Lietuvos transporto paslaugų eksporte didžiausią dalį sudaro kelių transporto paslaugų eksportas (2022 m. – 70 proc.). Absoliučiai didžiąją jo dalį – 84 proc. – sudaro krovininio kelių transporto paslaugų eksportas, o likusią dalį kito kelių transporto paslaugų eksportas, daugiausiai apimantis susijusias sandėliavimo ir tarpininkavimo paslaugas.

6 paveikslas. Lietuvos transporto paslaugų eksportas (mln. Eur)



Duomenų šaltinis: Lietuvos bankas

Nuo 2017 m. krovininio kelių transporto eksportas augo itin sparčiai. 2017–2019 m. vidutinis augimas siekė 27 proc. per metus. Net ir pandeminiu 2020–2021 m. laikotarpiu jis taip pat augo, tik mažiau – 4,8 proc. vidutiniškai. Tačiau po pandemijos atsigavimas buvo spartus ir 2022 m. augimas siekė net 35 proc. Sparti krovininio kelių transporto paslaugų eksporto plėtra leidžia manyti, kad nepaisant sparčiau augančio darbo užmokesčio šalyje bei ES priimto mobilumo paketo, sektorius išlieka itin

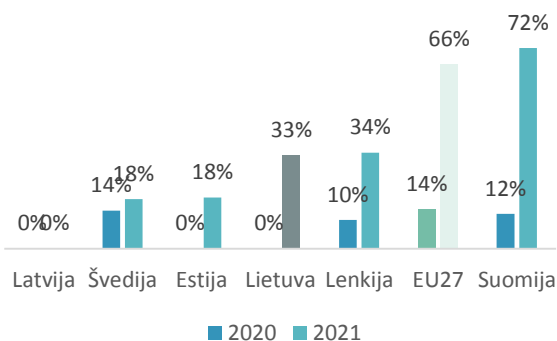
⁶ Iki 2023 m. vasario mėnesio į Lietuvą atvyko 44,4 tūkstančio darbingo, 18–64 m., amžiaus ukrainiečių pabėgėlių, iš kurių pusė papildė Lietuvos darbo rinką (SADM, 2023).

konkurencingas. 2022 m. pasikeitė Lietuvos transporto paslaugų eksporto kryptys, paslaugų eksportas į Rusiją ir Baltarusiją sumažėjo transporto nuo 15,5 proc. (2020 m.) iki 7,7 proc. (2022 m.). Tai rodo, kad dalis transporto paslaugų vis dar orientuota Rytų kryptimi. Siekiant mažinti sąsajas su šalimis agresorėmis ir išlaikyti transporto paslaugų konkurencingumą, būtinas visiškas transporto sektoriaus persiorientavimas Vakarų kryptimi.

Siekiant stiprinti transporto infrastruktūrą, svarbu spartinti infrastruktūros projektų įgyvendinimą. Tuo tarpu augančio transporto paslaugų eksporto lygiui palaikyti, svarbu palaikyti krovinių kelių transporto sektoriaus konkurencingumą, didinti paslaugų eksportą į naujas rinkas Vakarų valstybėse.

Pagal **skaitmeninio junglumo infrastruktūros indeksą (DESI subindeksą)**, Lietuva 2019–2022 m. laikotarpiu nukrito iš 19 į 23 vietą tarp ES šalių (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 15 vieta), taip dar labiau padidindama atsilikimą nuo ES vidurkio (10 vieta).

7 paveikslas. 5G ryšio aprėptis, apgyvendintų teritorijų dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Europos Komisija

Nuo ES vidurkio Lietuva stipriai atsilieka keliais indeksą sudarančiais rodikliais. Dvieju iš jų – ne lėtesnė kaip **1 Gb/s skverbtis** ir **5G ryšiui skirtas spektras** – reikšmės atsilieka apie 10 kartų. 2021 m. duomenimis, tik 0,72 proc. namų ūkių Lietuvoje turėjo galimybę naudotis ne lėtesne kaip 1 GB/s spartos ryšiu, tuo tarp ES vidurkis buvo 7,58 proc. namų ūkių. Lietuva nuo ES vidurkio taip pat ryškiai atsilieka bendra fiksuotojo plačiajuosčio ryšio skverbtime ir 5G ryšio aprėptimi. Iš dešimties

indeksą sudarančių rodiklių, Lietuva ES vidurkį lenkia tik trijuose: didesnėje fiksuotojo itin didelio pralaidumo tinklo (VHCN); į patalpas įvestų šviesolaidžio linijų (FTTP) aprėptyje ir mažesnėje plačiajuosčio ryšio kainoje. 5G ryšiui skirti radijo dažnių aukcionai įvykdyti 2022 m. antroje pusėje, iškart po to pradėta sparti 5G ryšio tinklų plėtra. Ryšių reguliavimo tarnybos duomenimis, 2022 m. pabaigoje 70,4 proc. teritorijos ir 90,9 proc. gyventojų ūkių buvo padengti 5G tinklais – manytina, kad tai turės teigiamos įtakos kitų metų Lietuvos DESI subindeksui.

Atsižvelgiant į Lietuvos vertinimą pagal skaitmeninio junglumo infrastruktūros indeksą, tikimybė, kad 2025 m. Lietuvai pavyks pakilti iki 15 vietos šiame indekse, yra nedidelė. Siekiant esminių pokyčių, svarbu gerinti tokius rodiklius, kaip 1 Gb/s skverbtis, 5G ryšiui skirtas spektras, bendra fiksuotojo plačiajuosčio ryšio skverbtis ir 5G ryšio aprėptis.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Sukurti naujas ir pritaikyti esamas **finansinių paskatų priemones**, skatinančias LEZ, pramonės parkų ir pramoninių teritorijų vystymą ir kūrimą perspektyviausiuose Lietuvos ekonomikos centruose.
- Užtikrinti projekto „**International House Vilnius**“ – koordinuotos paslaugos užsienio piliečiams vieno langelio principu įveiklinimą ir įgyvendinti šio projekto plėtrą kituose regionuose.
- Parengti priemones, galinčias padėti motyvuoti ir suteikti **palankias galimybes vyresnio amžiaus žmonėms integruotis** į socialinį, politinį, kultūrinį gyvenimą ir dalyvauti darbinėje veikloje; pasirinktose skirtingo dydžio Lietuvos savivaldybėse atlikti bandomąjį šių priemonių įgyvendinimą.
- Vykdam **5G plėtrą**, sudaryti sąlygas valstybės, savivaldybės valdomuose statiniuose įrengti ryšių įrangą ir statyti bokštus valstybinės reikšmės kelio juostoje, nustatant servitutą.

- Išvystyti **valstybinės reikšmės vidaus vandenų kelius bei jų infrastruktūrą (uostai ir prieplaukas)** ir integruoti juos į bendrą Lietuvos transporto sistemą, padidinant vidaus vandenimis vežamų krovinių kiekį nuo 1,5 tūkst. tonų (2019 m.) iki 100 tūkst. tonų (2024 m.).
- Užtikrinti **sąskaitų skaitmenizavimą viešajame ir privačiame sektoriuose**, automatinį sąskaitų tvarkymą ir

integraciją su ES valstybėmis narėmis, tobulinant e. sąskaitos sistemą, leidžiančią naudoti europinio standarto elektronines sąskaitas, sukuriant tam reikalingą reguliavimą ir diegiant organizacines ir technines priemones.

- Įkurti pirmąjį **regioninį logistikos centrą**, siekiant plėsti žemės ūkio produkcijos realizavimo galimybes.

2.6. Lietuvos žaliasis kursas (šeštoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Aplinkos, miškų ir klimato kaitos srityje

2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Įvykdyta svarbi **pakuočių atliekų tvarkymo reforma**. Numatyta, kad gamintojai ir importuotojai turi prisiimti daug didesnę finansinę atsakomybę už pakuočių atliekų tvarkymą, pakuočių atliekų rūšiuojamojo surinkimo infrastruktūros įrengimą, plėtrą, priežiūrą ir atnaujinimą, savivaldybės tobulinti pakuočių atliekų surinkimo ir rūšiavimo infrastruktūrą, kad visiems komunalinių atliekų turėtojams būtų užtikrinta patogi ir kokybiška pakuočių atliekų rūšiavimo paslauga. Siekiant mažinti atliekų susidarymą ir skatinti susidariusias atliekas panaudoti kaip vietinę žaliavą, patvirtintas Valstybinis atliekų prevencijos ir tvarkymo planas iki 2027 m.
- Siekiant klimato kaitos švelninimo tikslų (mažinti išmetamą ŠESD kiekį), spręsti Rusijos karo prieš Ukrainą sukeltą didelio poveikio energetinę krizę (ypač gyventojams) ir mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro ir **įgyvendinant Klimato kaitos programą**, paskelbta 15 kvietimų už 114 mln. eurų teikti paraiškas projektams (pastatams atnaujinti (modernizuoti), skatinti atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimą, mažiau taršų transporto įsigijimą ir (ar) panaudojimą, juridinių asmenų ŠESD kiekio mažinimą). Už šias lėšas planuojama atnaujinti 1202 gyvenamuosius namus, 109 daugiabučiuose namuose modernizuoti vidaus šildymo ir karšto vandens sistemas, 147 įstaigose įdiegti 38,8 MW galios saulės elektrines, 3423 taršius šildymo įrenginius pakeisti į 5 klasės

biokuro katilus ar šilumos siurblius ir kt. Projektų vykdytojams (fiziniams ir juridiniams asmenims) 2022 m. išmokėta 93,8 mln. eurų. Skaičiuojama, kad 2022 m. finansuotos priemonės per metus sutaupys apie 44,35 kt CO₂ ekv., tai sudaro apie 2,36 proc. nuo 2020 m. išmestų ŠESD emisijų.

- **Siekiant mažinti oro taršą** iki Lietuvai nustatytų sumažinimo tikslų ir gerinti oro kokybę, 2022 m. Nacionalinis oro taršos mažinimo planas papildytas naujomis priemonėmis išmetamam azoto oksidų, nemetaninių lakųjų organinių junginių, amoniako, kietųjų dalelių KD_{2,5} kiekiui iki 2030 m. mažinti. Urbanizuotose teritorijose (miestuose ir miesteliuose) nuo 2025 m. planuojamai naujai ūkinei veiklai nustatyti PSO rekomenduojamus lygius atitinkantys kietųjų dalelių KD_{2,5} oro kokybės normatyvai.

- Vykdam 2021 m. Glazge vykusioje Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijoje priimtus įsipareigojimus dėl iškastinio kuro naudojimo ir siekiant mažinti oro užterštumą, parengtas **Aplinkos oro apsaugos įstatymo pakeitimo projektas**, kuriame numatoma uždrausti naudoti kietąjį iškastinį kurą, išskyrus naudojimą kaip technologinį kurą pramonėje.

- Siekiant, kad pastatai Lietuvoje iki 2050 m. taptų neutralūs klimatui, priimti **sprendimai, skirti efektyvesnei renovacijai skatinti**: nustatyti aukštesni reikalavimai teikiant valstybės paramą energinio efektyvumo didinimo priemonėms – parama skiriama ne žemesnės nei B pastato energinio naudingumo klasės atnaujinimui (modernizavimui), išplėstas valstybės

remiamų daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) priemonių sąrašas, skaitmenizuotas investicijų planų rengimo procesas.

- Parengtas ir patvirtintas naujos redakcijos **Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas**, užkertantis kelią dirbtiniam veiklų skaidymui, sudarantis pagrindus pagreitinti atsinaujinančių išteklių energijos objektų vystymą ir gerinantis visuomenės galimybes dalyvauti poveikio aplinkai vertinimo procese.

- **Pradėta žemės valdymo ir naudojimo pertvarka**, skirta nuosekliai formuoti vieningą valstybės politiką aplinkosaugos, valstybinės žemės valdymo ir naudojimo, teritorijų planavimo, urbanistikos, statybos ir jos priežiūros srityse (pirmasis pertvarkos etapas). 2022 m. žemės valdymo ir naudojimo politikos klausimai perleisti Aplinkos ministerijai. Jai pavaldi tapo Nacionalinė žemės tarnyba, atsakinga už minėtų sričių politikos įgyvendinimą. Valstybinės žemės patikėtinėmis miestuose ir miesteliuose nuo 2024 m. sausio 1 d. taps savivaldybės.

- Pakeistas Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, kuris sudaro sąlygas **vandentvarkos įmonėms vystyti tvarų veiklos modelį** – ne tik sutvarkyti nuotekų tvarkymą miestuose ir miesteliuose, bet ir padėti gyventojams įsirengti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemas privačiuose sklypuose. Siekiant tvaraus ir integruoto vandens telkinių, jūros aplinkos, potvynių rizikos, vandentvarkos valdymo, patvirtintas Nacionalinis vandens srities planas 2022–2027 m.

- Siekiant sudaryti sąlygas **atkurti upių vientisumą ir užtikrinti paviršinio vandens išteklių tausų naudojimą**, pakeistas Vandens įstatymas. Juo nustatytos reguliacinės priemonės užtikrins, kad paviršinio vandens paėmimas netrikdytų paviršinio vandens telkinio hidrologinio režimo ir leistų pasiekti gerą vandens telkinio būklę.

- **Pertvarkyta Lietuvos saugomų teritorijų valdymo sistema**, beveik trys dešimtys regioninių parkų, valstybinių gamtinių ir biosferos rezervatų direkčių sujungtos į Aukštaitijos, Dzūkijos-Suvalkijos, Žemaitijos ir Mažosios Lietuvos saugomų teritorijų direkcijas. Pakeista struktūra leis efektyviau

įgyvendinti Žaliojo kurso uždavinius biologinės įvairovės apsaugos srityje, sustiprinti prevencinės priežiūros funkcijas, teikti kokybiškas viešąsias paslaugas gyventojams, savivaldybėms ir verslui.

- **Parengtas Nacionalinis miškų susitarimas** dėl ilgalaikių subalansuotų miškų politikos kryptių: parengta ilgalaikė nacionalinė miškų vizija, susitarta dėl 6 iš 9 sričių, susitarimo tekstas perduotas politinėms partijoms pasirašyti.

Energetikos srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Lietuva oficialiai tapo **Tarptautinės energetikos agentūros (toliau – TEA) nare**. Dalyvaujant įvairiuose TEA formatuose buvo laikomasi vieno svarbiausių Aštuonioliktosios Vyriausybės programos tikslų – skatinti žaliąją energetiką.

- Priimtas **atsinaujinančios energijos proveržio įstatymų paketas**, kuriuo panaikintos ilgą laiką egzistavusios teisinės kliūtys ir pertekliniai biurokratiniai reikalavimai nuosavos elektros energijos gamybai. Vadovaujantis asociacijos „Wind Europe“ ir nepriklausomų energetikos ekspertų grupės „EMBER“ **duomenimis**, pagal teisės aktų palankumą saulės energijos plėtrai ES mastu Lietuva yra pirmoje vietoje, o vėjo energijos plėtrai – ketvirtoje vietoje. 2022 m. gaminančių vartotojų skaičius Lietuvoje išaugo daugiau nei 2 kartus – 25 427 elektros vartotojų savo reikmėms įsirengė saulės elektrines savo namuose ar įmonėse, kurių bendra galia sudarė 310,5 MW.

- Padėti pamatai naujos energijos rūšies atsiradimui – **jūrinio vėjo energetikai**: parengta reikalinga įstatyminė bazė ir pasirengta konkursų jūrinio vėjo parkų vystytojams skelbimui. 2028 m. Lietuvoje turėtų pradėti veikti du 1,4 GW bendros instaliuotos galios jūrinio vėjo parkai, kurie užtikrins maždaug pusę dabartinio Lietuvos elektros energijos poreikio.

- Parengtas ir Seimui pateiktas **Šilumos ūkio įstatymas**, kuriame nustatyti kompleksiniai sprendimai šilumos sektoriaus efektyvumui didinti: nurodyti principai ir reikalavimai privalomi, rengiant 10 m. šilumos ūkio specialiuosius planus ir investicinius planus; sudarytos lankstesnės

sąlygos atliekinės šilumos panaudojimui ir šilumos tiekimo sistemos dekarbonizacijai; sugriežtinta kontrolės, atsakomybės ir sankcijų už nustatytus pažeidimus tvarka; nustatyti nauji šilumos kainodaros principai.

- Per 2022 m. įdiegta 29,79 MW suminės galios **2 179 efektyvių šilumos gamybos įrenginių** (1 377 iš jų šilumos siurblių, kurių suminė šilumos galia 13,36 MW) individualiuose gyvenamuosiuose pastatuose vietoje senų ir neefektyvių šilumos gamybos įrenginių. Šie įrenginiai ne tik mažina gyventojų išlaidas už šilumos energiją, tačiau ir leidžia pagerinti energijos vartojimo efektyvumo bei taršos mažinimo rodiklius – sutaupoma 95,6 GWh per metus galutinės energijos.

- Atnaujinti **5 centrinės valdžios viešųjų pastatai** (13 729 m² ploto), kas leis kasmet sutaupyti iki 1,2 GWh pirminės energijos ir apie 120 t/CO₂ sumažinti šiltnamio efektą sukeliančias emisijas.

- Per 2022 m. užbaigti 4 projektai, kuriuose buvo **atnaujinta 3 590 gatvių šviestuvų**, o galutinės energijos sutaupymai siekia 1,43 GWh per metus.

Susisiekimo srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Įsteigtas **Darnaus judumo fondas**, skirtas alternatyviųjų degalų ir transporto priemonių infrastruktūros plėtrai finansuoti. Nuo 2022 m. sausio mėn. įsigaliojo Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo nuostata, pagal kurią ne mažiau kaip **10 proc. lėšų**, skiriamų vietinės reikšmės keliams, skiriama **darnaus judumo ir eismo saugumo priemonėms**.

- Siekiant skatinti alternatyviųjų degalų naudojimą transporto sektoriuje, sukurtas viešosios **elektromobilių** įkrovimo infrastruktūros ir jos plėtros iki 2030 m. žemėlapis, nuo 2022 m. birželio 2 d. sudaryta galimybė tiek gyventojams, tiek įmonėms gauti kompensacijas grynųjų elektromobilių įsigijimui. Tam tikslui numatyta 50 mln. Eur Modernizavimo fondo lėšų. Per 2022 m. 6 mėn. buvo gautos 892 paraiškos minėtoms kompensacijoms gauti, išmokėta 3,5 mln. Eur. Iš viso Lietuvoje 2022 m. pabaigoje buvo užregistruota 12 510 elektromobilių, iš jų – 7 561 grynųjų, kurie kartu su kitais

nulinės taršos automobiliais sudarė tik apie 0,78 proc. bendrą lengvųjų automobilių parką.

- Parengtas nacionalinis **dviračių ir pėsčiųjų takų infrastruktūros plėtros žemėlapis**, kuriame sukaupta informacija apie esamą ir planuojamą pėsčiųjų ir dviračių infrastruktūrą visoje Lietuvoje.

- **Viešojo transporto pritaikymas negalią turintiems ir riboto judumo asmenims.** Priėmus Transporto veiklos pagrindų įstatymo pakeitimus ir juos įgyvendinančius teisės aktus, nustatyta, kad visos naujos viešojo transporto priemonės turi būti pritaikytos negalią turintiems ir kitiems riboto judumo asmenims: neįgaliojo vežimėlių naudotojams turi būti įrengtos saugios ir pritaikytos vietos, apie maršrutą ir stoteles klausos negalią turinčius keleivius turėtų informuoti švieslentės, o regos negalią turintiems – skambėti garsiniai pranešimai. Tai leis sumažinti skirtingų visuomenės grupių atskirtį, kuriant jiems priklausančias galimybes pilnavertiškai įsitraukti į mokslus, darbus, laisvalaikio veiklas.

Tvaraus ūkininkavimo ir maisto švaistymo mažinimo srityse 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Sudarytos sąlygos taikyti **bearimės technologijas**, kurios leidžia sutaupyti apie 40 proc. visų gamyboje naudojamų išteklių (degalų, trąšų ir kt.): sėjamosios kompensavimui buvo skiriama iki 40 tūkst. Eur, bet ne daugiau kaip 40 proc. sėjamosios kainos. Per 2022 m. žemdirbiai su parama įsigijo apie 30 tokių sėjamųjų, bearimės technologijos buvo taikomos 474,9 tūkst. ha plote (25 proc. nuo visos 1 900 tūkst. ha produkujančios žemės ploto), t. y. dvigubai daugiau nei 2020 m., kai šios technologijos buvo taikomos 245,0 tūkst. ha plote (12,9 proc. nuo visos produkujančios žemės ploto).

- Sukurtas **naujas paramos labdaros ir paramos organizacijoms mechanizmas**. Mažinant maisto švaistymą per dvejus metus bus skirta daugiau kaip 0,5 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų. Tikimasi, kad tokiu būdu išsaugoti per 1 000 tonų maisto.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

2021 m. ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje (ATLPS) dalyvaujantys sektoriai išmetė 6 mln. t CO₂ ekv. ŠESD, t. y. 39,5 proc. arba 3,9 mln. t mažiau nei 2005 m. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – -45 proc.). Matyti, kad dalyvavimas ATLPS daro įtaką ŠESD emisijos mažėjimo tendencijai, vis dėlto, ši priemonė taikytina tik trečdaliui Lietuvoje generuojamam ŠESD kiekiui. Didžiąją dalį (70 proc.) visos ŠESD emisijos generavo ATLPS nedalyvaujantys subjektai⁷. 2021 m. jų išmetamas ŠESD kiekis siekė 14,3 mln. t CO₂ ekv., t. y. 11,6 proc. daugiau nei 2005 m. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – -6,4 proc.). ŠESD emisijos ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose didėjimo tendencija vyravo visą laikotarpį nuo 2005 m., išskyrus ryškesnį mažėjimą 2008–2009 m. ir nežymią pažangą 2018–2020 m. (-1,7 proc. p.) daugiausiai dėl pandemijos ribojimų. Ilgalaikės ŠESD kiekio didėjimo tendencijos ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose rodo, kad tolstama nuo užsibrėžto tikslo, todėl nacionaliniu lygmeniu reikalingas ypatingas dėmesys šių sektorių žaliajai pertvarkai.

Dalyvavimas ATLPS padėjo reikšmingai sumažinti išmetamą ŠESD kiekį, tačiau ATLPS nedalyvaujančių sektorių ŠESD emisijos augimas patvirtina Vyriausybės suplanuotų priemonių tikslingumą.

2021 m. Lietuvoje išmesta 11,34 tūkst. tonų sieros dioksido (SO₂), t. y. 59 proc. mažiau nei 2005 m. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – -59 proc.). 2005–2021 m. laikotarpiu fiksuoti du staigūs sieros dioksido kritimai transporto sektoriuje: 2009 m. – susijęs su teisinės bazės pakeitimais dėl mažesnių sieros dioksido kiekių degaluose standartų, o 2020 m. – ryškus tarptautinių skrydžių sumažėjimas dėl COVID-19 pandemijos. Vis dėlto, atsigaunant

ekonomikai, ekologinis pandemijos efektas blėsta.

2021 m. Lietuvoje į aplinkos orą išmetamo azoto oksidų (NO_x) kiekis (be žemės ūkio), palyginti su 2005 m., sumažėjo beveik ketvirtadaliu (23,9 proc.) ir sudarė 42,6 tūkst. tonų (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – -49,5 proc. (27,7 tūkst. t)). Didžiausia pažanga mažinant azoto oksidų kiekio išmetimus pasiekta geležinkelių transporte (-33,8 proc.) ir vidaus vandenų laivyboje (-26,5 proc.). Didžiausias metinis azoto oksidų sumažėjimas (2019–2020 m. -6,4 proc.) sietinas su pandemijos ribojimais, tačiau 2021 m. išmetas azoto oksidų kiekis pradėjo didėti (2020–2021 m. +0,4 proc.). Prielaidų žymesniam azoto mažėjimui kol kas nėra dėl taršiausių sektorių (kelių transporto ir energijos gamybos) priklausomybės nuo iškastinio kuro.

2021 m. nemetaninių lakiųjų organinių junginių (NMLOJ) kiekis sudarė 36 tūkst. t (be žemės ūkio veiklų), t. y. penktadaliu (-20,9 proc.) mažiau nei 2005 m. (2025 m. siektina reikšmė – -39,5 proc.). Vis dėlto, pastebėtina, kad 2014–2021 m. laikotarpiu NMLOJ emisija augo beveik 500 t arba vidutiniškai 1,4 proc. kasmet. Metinis NMLOJ emisijos mažėjimas (-8,7 proc.) fiksuotas tik pandemijos ribojimų metu (2020 m.). 2021 m. NMLOJ emisija padidėjo 5,4 proc. 2021 m. tirpiklių vartojimas pramonėje generavo 32 proc. išmetimų, t. y. 65 proc. daugiau, palyginus su 2005 m.

2021 m. Lietuvoje į aplinkos orą pateko 38,3 tūkst. t amoniako (NH₃), t. y. 2,2 proc. arba 0,86 tūkst. t mažiau nei 2005 m. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – -10 proc.). Pagrindinis amoniako šaltinis Lietuvoje yra žemės ūkis. 2021 m. vykdant žemės ūkio veiklą išmesta 95,5 proc. viso metinio amoniako kiekio, bet pasiekta pažanga mažinant šio teršalo emisiją minimali (-2,1 proc. 2005 m. kiekio).

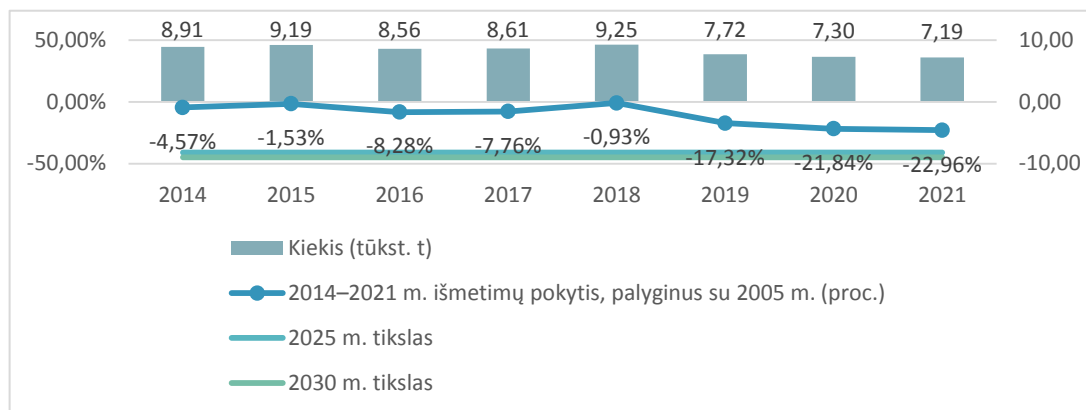
2021 m. į aplinkos orą Lietuvoje išmesta 7,2 tūkst. t smulkiųjų kietųjų dalelių (KD_{2,5}), t. y. penktadaliu mažiau (-23 proc.), palyginti su 2005 m. Nors Lietuvos KD_{2,5} kiekis sudaro nežymią (0,55 proc.) ES emisijos dalį, šių

⁷ Transporto, žemės ūkio, atliekų tvarkymo, gamtinių dujų transportavimo, smulkios pramonės įmonės arba kurą deginantys įrenginiai, kurių iškastinio kuro katilinių įrengtoji galia mažesnė nei 20 MW (mažos centralizuoto šilumos tiekimo įmonės), viešojo sektoriaus pastatai, namų ūkiai, statyba, paslaugos ir kt.).

teršalų mažėjimo tempas stipriai atsilieka nuo

ES vidurkio (2005–2020 m. – -32 proc.).

8 paveikslas. Į aplinkos orą išmetamų smulkiųjų kietųjų dalelių kiekio pokyčiai 2014–2021 m., palyginus su 2005 m.



Duomenų šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

Pažymėtina, kad didesnis proveržis (-22 proc. p.) fiksuotas 2018–2021 m. laikotarpiu dėl kietojo kuro pakeitimo mažiau taršiomis alternatyvomis namų ūkiuose. 2021 m. Lietuvoje kieto kuro deginimas namų ūkiuose sudarė 37 proc. nacionalinės šio teršalo emisijos, kiti reikšmingai smulkiųjų kietųjų dalelių koncentraciją didinantys sektoriai – statybos ir pramonės sektorius (21,2 proc.), kelių transportas.

2020–2022 m. vidutinė metinė **KD₁₀ koncentracija** sumažėjo 5 miestuose: Kėdainiuose (-12 µg/m³), Mažeikiuose (-11 µg/m³), Jonavoje (-7 µg/m³), Naujojoje Akmenėje (-4 µg/m³), Panevėžyje (-3 µg/m³). Vertinant ilgesnio laikotarpio tendencijas, matyti, kad 2022 m., lyginant su 2014 m., vidutinė KD₁₀ koncentracija sumažėjo visuose miestuose. Vis dėlto, tik trečdalyje (Mažeikiai, Jonava, Kėdainiai) stebimų Lietuvos miestų metinė KD₁₀ koncentracija neviršijo PSO rekomenduojamo lygio (ne daugiau nei 15 µg/m³) (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 30 proc.).

Lyginant **priešlaikinių mirčių, priskiriamų ilgalaikiam kietųjų dalelių KD_{2,5} poveikiui** laikotarpių 2017–2019 ir 2019–2021 m. duomenis, stebimas mirčių sumažėjimas – 34 mirtimis (-14 proc.). Tačiau kadangi rodiklio pažanga nėra stabili (2015–2020 m. rodiklis krypto neigiama linkme, t. y. didėjo), ją reikėtų vertinti atsargiai. Paskutinio

laikotarpio oro būklės pagerėjimas (ir priešlaikinių mirčių dėl KD_{2,5} sumažėjimas) gali būti siejamas su buvusiu karantinu dėl COVID-19 pandemijos.

Oro taršą matuojančių rodiklių pažanga yra nežymi arba nestabili, dažniausiai sąlygota COVID-19 pandemijos ribojimų, daugeliu atveju fiksuojamas didelis atotrūkis nuo ES vidurkių. Siekiant iš esmės pagerinti oro kokybę, svarbu taikyti priemones, tikslingai nukreiptas į taršiausius sektorius (pavyzdžiui, atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimas, mokesčių sistemos perorientavimas į aplinkai palankesnę apmokestinimą, didesnės paskatos nenaudoti taršių transporto priemonių, darnaus judumo skatinimas), aplinką tausojančio ūkininkavimo skatinimas, orientuojantis į pagrindinius amoniako išmetimų mažinančius veiksnius ir pan.).

Bendras atliekų kiekis realiam BVP vienetai 2020 m. sudarė 105 t/mln. Eur, t. y. išliko 2018 m. lygyje (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 100 t/mln. Eur). Lietuvos rodiklis 2020 m. buvo 1,6 karto didesnis nei vidutinis ES lygis. 2014–2020 m. laikotarpiu bendras atliekų (išskyrus stambias mineralines atliekas) kiekis išaugo nuo 3,3 mln. t iki 4,1 mln. t arba 25,8 proc., o BVP, skaičiuojant palyginamosiomis 2010 m. kainomis, išaugo nuo 33,1 mlrd. Eur iki 39,7 mlrd. Eur arba 18,6 proc. Atliekų

susidarymo kiekio augimo tempas yra didesnis už BVP augimo tempą, tai rodo, kad auganti šalies ekonomika per silpnai prisideda prie švaresnės gamybos ir sąmoningo vartojimo sprendimų skatinimo. Atliekų kiekis nemažėja trūkstant ekologinio gyventojų sąmoningumo ir tvaraus vartojimo praktikos, o taip pat dėl nepakankamo politikos priemonių, skirtų atliekų prevencijai skatinti, taikymo. Vykdamas viešuosius pirkimus, per mažai dėmesio skiriama produktų medžiagiškumui, gamybos sprendimams ir galimam jų poveikiui aplinkai. Svarbu didinti gamintojo atsakomybę dėl didesnio perdirbamų ir tvaresnių gaminių pateikimo rinkai, skatinti diegti inovacijas produktų gamyboje, skatinti žiedinės ekonomikos verslo modelius. Tai leis užtikrinti didesnę antrinių žaliavų panaudojimą gamyboje ir mažinti šalintinų atliekų kiekį.

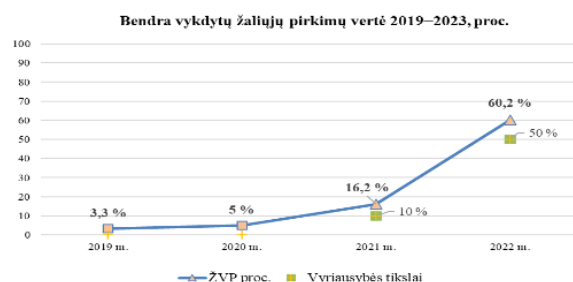
Tikimybė iki 2025 m. sumažinti bendrą atliekų kiekį (100 t/mln. Eur) įmanoma, tik jei bus imtasi efektyvesnių priemonių, nukreiptų į gamybos švarinimą, žiediskumą, gamintojų atsakomybės didinimą ir gyventojų vartojimo įpročių keitimą.

Lietuvos antrinių žaliavų panaudojimo (žiediskumo) indeksas 2021 m. preliminariais duomenimis siekė 4 proc. ir liko nepakitęs, palyginti su 2020 m. Palyginti su ES vidurkiu (2021 m. preliminariais duomenimis siekė 11,7 proc.), Lietuvos rodiklis buvo beveik tris kartus mažesnis. Nuo 2016 m., kuomet siekė 4,6 proc., šis rodiklis nuosekliai mažėjo, tuo tarpu ES vidurkis atitinkamai padidėjo nuo 11,5 proc. Kadangi žaliasis kursas – vienas iš horizontalių Vyriausybės prioritetų, 2022 m. Vyriausybė patvirtino Valstybinį atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų planą, kuriuo patvirtino konkrečias priemones atliekų prevencijai (jų susidarymo vengimui, pakartotiniam naudojimui) ir naudojimui: 1) atliekų rūšiavimas susidarymo vietose ir geros kokybės antrinių žaliavų surinkimas, įskaitant antrinį jų rūšiavimą; 2) antrinių žaliavų naudojimo, gaminių iš antrinių žaliavų gamybos ir jų rinkos plėtra; 3) atskiras biodegraduojamųjų atliekų surinkimas ir

perdirbimas; 4) energijos gavyba iš netinkamų perdirbti ir pakartotinai naudoti atliekų (atliekų sudeginimas specialiose šilumos (elektros) jėgainėse. Kartu 2023 m. planuojama parengti ir patvirtinti Lietuvos perėjimo prie žiedinės ekonomikos iki 2035 m. gaires. Tikimasi, kad tai sudarys sąlygas įgyvendinti konkrečius darbus, vidutinės trukmės perspektyvoje padarysiančius teigiamą poveikį Lietuvos žiediskumo indekso reikšmei, tačiau, vertinant rodiklio kitimo tendencijas, pasiekti šiuo metu Vyriausybės programoje nustatytą rodiklio reikšmę – pasiekti ES vidurkį – tikimybės nėra.

2022 m. žaliųjų pirkimų vertė siekė 60,2 proc. visų viešųjų pirkimų vertės (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 100 proc.). Palyginimui, 2020 m. viešųjų žaliųjų pirkimų vertė sudarė 5 proc., o 2021 m. 16,2 proc. visų viešųjų pirkimų vertės.

9 paveikslas. Žaliųjų pirkimų vertė (proc.)



Duomenų šaltinis: Viešųjų pirkimų tarnyba

Ženkliam žaliųjų viešųjų pirkimų skaičiaus augimui didžiausią įtaką turėjo 2021 m. teisinio reguliavimo pakeitimai, kurie išplėtė žaliųjų pirkimų sąvoką ir jų taikymą, taip pat suteikė galimybę viešųjų pirkimų vykdytojams pritaikyti kitus pagrindus kriterijus, kad pirkimą galimą būtų laikyti žaliu. Žaliųjų pirkimų pažangai įtakos taip pat turėjo Viešųjų pirkimų tarnyboje įsteigtas žaliųjų pirkimų kompetencijų centras, kuris konsultuoja ir šviečia pirkimų vykdytojus, užtikrina informacijos sklaidą žaliųjų pirkimų klausimais. Vis dėlto, tvariai rodiklio pažangai ir objektyviai stebėsenai užtikrinti, kartu su teisinio pagrindo suformavimu svarbus žaliųjų produktų pasiūlos didinimas, aukšta pirkimo proceso dalyvių kompetencija ir motyvacija.

Tikimybė iki 2025 m. padidinti žaliųjų viešųjų pirkimų apimtį (iki 100 proc.) yra vidutinė. Šiam tikslui pasiekti svarbu toliau tobulinti teisinį reglamentavimą, skatinti žaliųjų produktų pasiūlą ir paklausą, tobulinti pirkimo proceso dalyvių kompetencijas.

Siekiant sudaryti sąlygas pasiekti Vyriausybės programoje nustatytą rodiklį – **2024 m. Lietuvos miškingumą padidinti iki 35 proc. šalies teritorijos** – buvo suintensyvinama medžių savaiminukais apaugusių plotų inventorizacija ir įtraukimas į miškų apskaitą, supaprastintos administracinės procedūros naujiems miškams privačioje žemėje įveisti, leista juos veisti ir derlingoje žemėje, inicijuotas Nacionalinio susitarimo dėl miškų parengimas (toliau – susitarimas), planuoti Miškų įstatymo pakeitimai. Įstatymo pakeitimų parengimas vėluoja, nes susitarimas nepasirašytas. Vertinant 2018–2022 m. duomenis apie Lietuvos miškingumo pokyčius (2018 m. siekė 33,63 proc., 2019 m. – 33,65 proc., 2020 m. – 33,7 proc., 2021 – 33,73 proc., 2022 – 33,78 proc.), darytina išvada, kad šio rodiklio nors ir teigiama kaitos dinamika kasmet (vidutiniškai +0,04 proc. p.) yra per maža, kad būtų priartėta prie užsibrėžto tikslo be papildomų reikšmingų intervencijų. Miškų plotų didinimas yra imlus ištekliams ir laikui, todėl netgi skubiai priėmus teisės aktų pakeitimus, pasirašius susitarimą ar pradėjus įgyvendinti kitas priemones, jos jau nespės įtakoti miškingumo iki 2024 m. pabaigos, todėl siekiama rodiklio reikšmė nebus pasiekta.

2020–2021 m. dėl sumažėjusio energijos intensyvumo **sutaupyta apie 4618 GWh galutinės energijos**. Ženkliausiai galutinės energijos vartojimas 2020–2021 m. augo chemijos pramonėje, tačiau 2022 m., tikėtina, bus stebimas sumažėjęs galutinės energijos vartojimas šiame sektoriuje dėl sustabdytos gamybos stambiausiose chemijos pramonės įmonėse. Namų ūkiai (14 proc.) ir komercinių bei viešųjų paslaugų sektorius (12 proc.) taip pat prisidėjo prie augančio galutinės energijos vartojimo 2020–2021 m. Tai galima paaiškinti didėjančiu būstų plotu, elektros prietaisų skaičiumi ir augančiu patalpų

vėsinimo poreikiu. Atsižvelgiant į 2022 m. išaugusias energijos kainas ir su tuo susijusį jos vartojimo mažėjimą namų ūkiuose, pirminiame sektoriuje ir pramonėje, daroma prielaida, kad iki 2025 m. bus sutaupyta 20500 GWh galutinės energijos. Ekonomikos augimas ir mažėjantis energijos intensyvumas (dėl situacijos energijos rinkoje ir politikos priemonių) lems vis didesnius sutaupymus lyginant su 2020 m.

Atsinaujinančių energijos išteklių dalis nuo bendro galutinio energijos suvartojimo 2020–2021 m. didėjo 2,8 proc. punkto ir laikotarpio pabaigoje siekė 28,2 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 38 proc.). Didžiausią įtaką tokiame augimui darė tokių energijos šaltinių, kaip saulės energija ir komunalinių atliekų deginimo energija, plėtra. 2019–2021 m. šių energijos išteklių elektros gamybos jėgainių įrengtoji galia padidėjo daugiau nei dvigubai. Transporto sektoriuje atsinaujinančių energijos išteklių skverbtis išlieka mažiausia (2021 m. – 6,46 proc.).

NPP nustatytas 2025 m. tikslas (atsinaujinančių energijos išteklių dalis nuo bendro galutinio energijos suvartojimo – 38 proc.) bus pasiektas tik, jei bus laiku įgyvendinti numatyti projektai (pvz., Vilniaus kogeneracinės jėgainės biokuro jėgainės paleidimas). Atsinaujinančių išteklių plėtrai taip pat yra svarbi infrastruktūros plėtra (200 MW galios energijos kaupimo įrenginių sistemos įrengimas).

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Sumažinti **iškastiniam kurui taikomų akcizų lengvatų** arba jų atsisakyti, taip pat nuosekliai didinti gazoliams, akmens anglims, koksui ir lignitui taikomus akcizų tarifus.
- Siekiant 2030 m. klimato kaitos tikslų bei siekiant Lietuvai sumažinti ŠESD kiekį 21 proc., **atnaujinti Nacionalinį energetikos ir klimato srities veiksmų planą**, į kurį taip pat būtų integruoti ES teisės aktų rinkinio nauji klimato kaitos tikslai ir numatytos priemonės RePowerEU komunikato tikslams pasiekti.

- Atsižvelgiant į Rusijos karo Ukrainoje pasekmes Europos energetikos sistemai ir pasikeitusias geopolitines aplinkybes, atnaujinti **energetikos sektoriaus strateginius tikslus** iki 2050 m.
- Įgyvendinti **antrąjį žemės naudojimo ir valdymo pertvarkos etapą**, užtikrinant valstybinės žemės patikėtinio funkcijų miestuose ir miesteliuose perdavimą savivaldybėms, numatyti galimybes pramonės įmonėms ir savivaldybėms diegti atsinaujinančių energijos išteklių infrastruktūrą ir didinti atsinaujinančios energijos kiekį bendrame energijos balanse.
- Sudaryti sąlygas **greičiau priimti sprendimus saugomų teritorijų klausimais**, įteisinti privačių saugomų teritorijų steigimą, nustatyti efektyvesnį žemės savininkų įsitraukimą ir jų informavimą apie sprendimus dėl saugomų teritorijų, pašalinti konfliktų priežastis kompensacijų už veiklos apribojimus skyrimo srityje.
- Siekiant paskatinti Lietuvos antrinių žaliavų panaudojimą (žiediškumą),

parengti Lietuvos perėjimo prie **žiedinės ekonomikos** iki 2035 m. gaires.

- Įstatymais **reglamentuoti daugiabučių namų bendrosios dalinės nuosavybės valdymo procedūras**: siekiant efektyvesnio ir skaidresnio pastatų valdymo ir priežiūros, skatinti centralizuotus paslaugų ir darbų pirkimus, diegti skaitmenizuotus daugiabučių namų valdymo principus ir priemones ir pan.
- Užtikrinti spartesnę Lietuvos elektros sistemos **sinchronizaciją su kontinentinės Europos tinklais**.
- Užbaigti **jūros vėjo** parko vystymo poveikio vertinimo procedūras ir atrinkti jūros vėjo parko vystytojus.
- Parengti ir priimti **maisto klastojimo kontrolę ir pažeidimų nagrinėjimą** reglamentuojančių teisės aktų projektus, išplėsti laboratorinių tyrimų spektrą ir sustiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą, siekiant mažinti maisto produktų klastojimą.

2.7. Darni Lietuvos regionų plėtra (septintoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Regionų plėtros srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Parengta ir Europos Komisijos patvirtinta **2021–2027 metų ES fondų investicijų programa**, kurioje ne tik ženkliai didėja regionams ir savivaldybėms skirtos investicijos, bet ir keičiasi sprendimo priėmimo dėl šių investicijų būdas: regioniniam ir vietos lygmeniui suteikiama daugiau laisvės ir atsakomybės už investicijų prioritetų nustatymą, jų planavimą bei įgyvendinimą.
- Parengta ir patvirtinta **2022–2030 m. Regionų plėtros programa**, kurioje nustatytos pagrindinės regioninės politikos gairės ir regionų plėtros planų įgyvendinimui skirtas finansavimas – 1,6 mlrd. ES fondų lėšų.
- Sukurta ir pradėjo veikti ekspertinės ir metodinės pagalbos teikimo regionų plėtros

tarybų administracijoms ir savivaldybėms, **rengiančioms 2022–2030 m. laikotarpio regionų plėtros planus**, sistema. Šių planų paskirtis – identifikuoti svarbiausias spręstinas regionų plėtros problemas, šių problemų priežastis ir siūlomas priemonės šioms problemoms spręsti.

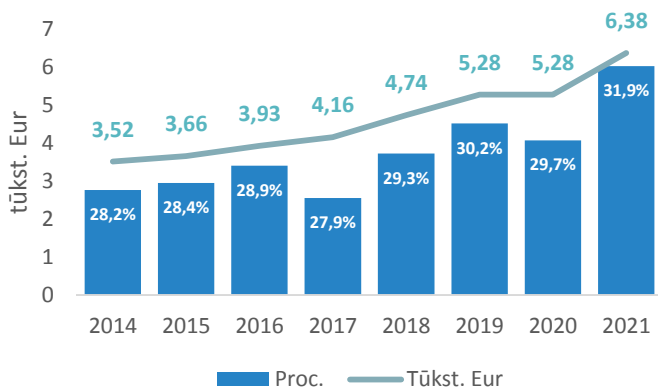
- Priimtas **skolinimosi galimybės plačiau savivaldai atveriantis Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinio įstatymo pakeitimas**, sudarantis sąlygas sklandžiau įgyvendinti ES lėšomis finansuojamus investicinius projektus. 2021–2027 metų ES finansinei perspektyvai savivaldybės turės galimybę skolintis iki 377 mln. eurų, taip užtikrinti nuosavą prisidėjimą ir įgyvendinti reikalingus pokyčius.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Per 2019–2021 m. laikotarpį **vidutinis BVP vienam gyventojui nuokrypis regionuose, palyginti su šalies BVP vienam gyventojui,**

padidėjo nuo 30,2 proc. iki 31,9 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 25,4 proc.).

10 paveikslas. Vidutinis BVP vienam gyventojui nuokrypis regionuose, palyginti su šalies BVP vienam gyventojui (to meto kainomis) (tūkst. eurų ir proc.)



Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra, STRATA

Ši pokytį iš esmės lėmė spartus Vilniaus regiono ir nuosaikus kitų regionų ekonominis augimas, dėl kurio atotrūkis tarp Vilniaus ir kitų šalies regionų padidėjo. BVP vienam gyventojui Vilniaus regione gerokai viršijo ES vidurkį (2020 m. – 126 proc., vertinant perkamosios galios standartais dabartinėmis kainomis), tuo tarpu viename iš regionų (Tauragės apskrityje) nesiekė nei pusės ES vidutinio rodiklio (48 proc.). Pagrindiniai ekonominį atotrūkį tarp Lietuvos regionų ir regionų viduje lemia žmogiškųjų išteklių pasiūlos (taip pat ir dėl senstančios visuomenės), užimtumo, vidaus ir užsienio investicijų lygio skirtumai.

2019–2021 m. rodiklio pokyčiams didelę įtaką turėjo išoriniai veiksniai (COVID-19 pandemijos nulemti ribojimai, tiekimo grandinių sutrikimai ir Baltarusijos atžvilgiu JAV ir ES įvestos sankcijos). Išorės veiksniai didžiausią neigiamą įtaką turėjo turizmo, logistikos ir statybos sektoriams ir atitinkamai šiuose sektoriuose specializuotiems Klaipėdos, Alytaus ir Panevėžio regionams, šių regionų neigiamas atotrūkis nuo šalies vidurkio išaugo labiausiai (atitinkamai – -3,7, -2,6 ir -2,7 proc. punkto). Savo ruožtu Vilniaus regionas įgijo papildomą pranašumą,

nes ženkliai išaugo nuotolinio darbo galimybės ir informacinėmis technologijomis paremtų paslaugų paklausa, šio regiono teigiamas atotrūkis nuo šalies vidurkio išaugo +3,3 proc. punkto.

Bendrųjų namų ūkių pajamų (vienam namų ūkio nariui per mėnesį) vidutinio nuokrypio regionuose (proc.) reikšmė per 2019–2021 m. laikotarpį sumažėjo nuo 11,9 proc. iki 10,1 proc. ir viršijo NPP nustatytą 2025 m. siektiną reikšmę (10,4 proc.). Bendrųjų namų ūkių pajamų vidinių netolygumų mažėjimas didele dalimi susijęs su 2021 m. augusiu minimaliu darbo užmokesčiu ir valandiniu atlygiu, taip pat su augusiomis socialinio draudimo pensijomis ir kitomis socialinėmis išmokomis. Nepaisant to, 2014–2021 m. rodiklis, išreikštas eurai, nuolat augo, išskyrus nežymų mažėjimą 2019 m. (-4 euro), ir 2021 m. siekė 155 eurus. Pajamų nelygybę kelia dideli žemos ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų užimtumo lygio skirtumai, nepakankamas mokesčių sistemos progresyvumas, netobula socialinė apsauga ir teritoriškai netolygus visuomenės senėjimo procesas.

Gyvenimo kokybės indekso dinamika rodo, kad ilgesniu, 2015–2020 m. laikotarpiu indeksas augo visose savivaldybėse, **vidutinis gyvenimo kokybės indekso nuokrypis savivaldybėse** sumažėjo nuo 8,2 indekso punktų 2018 m. iki 6 indekso punktų 2020 m. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 5,03 indekso punktai). Visgi, padėtis savivaldybėse yra skirtinga – vienos savivaldybės, kuriose gyvenimo kokybės indeksas buvo mažiausias, sugebėjo pasiekti teigiamų rezultatų ir sumažinti atsilikimą nuo pirmaujančių savivaldybių, kitose pažanga buvo nuosaiki. Savivaldybės, kuriose gyvenimo kokybės indeksas yra mažiausias, susiduria su dvejopu iššūkiu – užtikrinti plėtrą tiek, kad ne tik nedidėtų atsilikimas nuo pirmaujančių savivaldybių, bet ir galėtų jas pasivyti.

Taip pat pažymėtina, kad Lietuvoje nuo 2011 m. pasireiškia **vienas sparčiausių ES absoliutaus gyventojų skaičiaus mažėjimas, kuris netolygiai pasiskirsto šalies**

teritorijoje. Tinkamas viešųjų paslaugų teikimas ypač problematiškas nuo apskričių centrų nutolusiose teritorijose. Tai ypač ryškiai pasimato užtikrinant sveikatos, švietimo ir socialinių paslaugų prieinamumą bei efektyvumą. Situacijai pagerinti svarbu toliau tobulinti nusistovėjusią paslaugų teikimo praktiką, konsoliduoti fizinius, žmogiškuosius ir finansinius savivaldybių ir valstybės išteklius, teikiant paslaugas neapsiriboti administracinėmis ribomis ir užtikrinti didesnę ir patogesnę gyventojų ir paslaugų mobilumą.

Tarp regionų tebeišlieka ženklūs atotrūkiai jų produktyvume, sujungtume ir socialinėje srityse. Tačiau efektyviai sprendžiant regionų iššūkius, tokius kaip darbo vietų pasiūla ir investicijų pritraukimas, labiau atsižvelgiant į regionų ir savivaldybių potencialą, bendrai sutelkiant savivaldybių veiksmus viešųjų paslaugų prieinamumui

gerinti, gali būti sustiprintas regionų konkurencingumas ir padidintas jų patrauklumas.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Sudaryti sąlygas savivaldybėms ir regionams pasitelkiant ekspertų pagalbą užbaigti **regionų plėtros planų ir funkcinį zonų bei tvarios miestų plėtros strategijų** rengimą.
- Užbaigti **savivaldybių funkcijų ir teikiamų paslaugų peržiūrą**, skatinti savivaldybių bendradarbiavimą teikiant viešąsias paslaugas.
- Gerinti savivaldybių teikiamas **viešąsias paslaugas ir infrastruktūros valdymą**, užtikrinant inovatyvių technologinių sprendimų diegimą.

2.8. Atkurtas pasitikėjimas teisingumo sistema (aštuntoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Teisingumo srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Siekiant veiksmingesnės teisinės sistemos, **atsisakyta teismams nebūdingų funkcijų**. Priimti Civilinio kodekso ir kitų susijusių įstatymų pakeitimai, numatantys, kad dalis ne ginčo klausimų perduota notarams (pavyzdžiui, santuokos nutraukimas bendru sutarimu, kai sutuoktiniai neturi nepilnamečių vaikų ir kt.). Pakeitimai atneš trigubą naudą: asmenys sutaupys laiko ir lėšų, kurias iki šiol turėjo skirti atstovavimui teisme; apie 15 proc. sumažės teismų darbo krūvis, o tai savo ruožtu suteiks jiems galimybę daugiau dėmesio skirti ir greičiau išnagrinėti sudėtingesnes bylas.
- Padidintas **teisinių paslaugų prieinamumas** kiekvienam gyventojui: visa apimtimi pradėjo veikti Teisinės pagalbos paslaugų informacinė sistema (TEISIS), užtikrinanti galimybę gauti valstybės finansuojamas teises paslaugas – pirminę ir antrinę teisinę pagalbą nuotoliniu būdu.
- Pertvarkytas **laikino sulaikymo institutas**, siekiant, kad jis būtų taikomas išimtiniais atvejais. Įtvirtinti atvejai, kuriais gali būti

atlyginamos advokato paslaugų išlaidos ir sudaryta galimybė prokurorams ir teismams aiškiau ir paprasčiau skirti kardomąją priemonę – piniginių užstatą.

- Teisinio reguliavimo pokyčiais **Lietuvos probacijos tarnybai** suteiktas didesnis savarankiškumas ir nepriklausomumas, leisiantis racionaliau valdyti turimus išteklius ir efektyviau organizuoti probacijos ir kitų bausmių/ baudžiamojo (auklėjamojo) poveikio priemonių vykdymą.
- Lietuvos **bausmių vykdymo sistema pertvarkyta** į efektyvų valdymą ir inovatyvių sprendimų diegimą orientuotą organizaciją – **Lietuvos kalėjimų tarnybą**. Atlikti tarptautinius standartus atliepiančius teisinio reguliavimo pokyčiai prisidės *inter alia* ir prie dar spartesnio bei veiksmingesnio nusikaltusių asmenų resocializacijos proceso įgyvendinimo, sklandesnio jų sugrįžimo į socialumą.
- Siekiant proveržio vartotojų teisių užtikrinimo srityje, priimti įstatymų pakeitimai, kuriais sudarytos sąlygos Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai ir įgaliotosioms vartotojų asociacijoms **paprasciau reikšti kolektyvinius ieškinius ginant vartotojų viešąjį interesą** ir inicijuoti

ieškinius dėl veiksmų nutraukimo ar uždraudimo. Pasiektą pažangą vartotojų teisių srityje atskleidžia per paskutinius metus gerokai išaugęs Lietuvos vartotojų teisių apsaugos indeksas, kuris 2022 m. buvo +21,8 (2021 m. – +18) – tai aukščiausia rodiklio reikšmė nuo 2010 m.

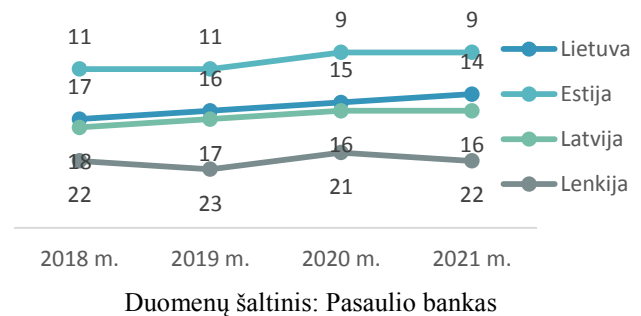
- Siekiant sumažinti diskriminavimo apraiškas Lietuvos visuomenėje, patvirtintos **Baudžiamojo kodekso pataisos, kuriomis baudžiamosios teisės priemonėmis sudaromos prielaidos veiksmingiau kovoti su kai kuriomis rasizmo ir ksenofobijos formomis.** Pataisose numatyta, kad baudžiamoji atsakomybė grėstų ne tik už diskriminavimą amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, neįgalumo, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu, bet ir dėl odos spalvos bei etninės kilmės.
- Įsigaliojo Asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymas, kuriuo buvo **sudaryta galimybė ne lietuvių tautybės Lietuvos Respublikos piliečiams ir jų vaikams asmens tapatybės dokumentuose ir civilinės būklės aktų įrašuose, asmenvardžius rašyti originalia forma** – lotyniškos abėcėlės raidėmis be diakritinių ženklų. Šiuo pagrindu 2022 m. asmenvardžius pasikeitė 481 asmenys.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Teisės viršenybės indekso reitinge 2018–2021 m. laikotarpiu Lietuva pakilo iš 17 į 14 vietą tarp ES valstybių⁸ (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 15 vieta ES).

⁸ NPP nurodyta, kad Lietuva 2018 m. užėmė 18 vietą ES (tarp 28 valstybių). 2020 m. pradžioje iš ES išstojus Jungtinei Karalystei ES liko 27 valstybės narės, todėl visi rodikliai pateikti darant prielaidą, kad analizuojamu laikotarpiu ES sudarė 27 valstybės.

11 paveikslas. Lietuvos, Estijos, Latvijos ir Lenkijos teisės viršenybės indekso pokyčiai (užimama vieta tarp ES-27) 2018–2021 m.



Pozityvius rezultatus teisės viršenybės srityje nulėmė tolygi pažanga visose indekso reikšmei įtaką turinčiose srityse (sutarčių vykdymas, nuosavybės teisių užtikrinimas, policijos ir teismų darbo vertinimas, nusikalstamumo būklė). Jeigu bus išlaikomos dabartinės tendencijos, tikėtina, kad bus pasiektas 2030 m. tikslas (12 vieta ES). Lietuvos užimama vieta ir pastarųjų metų stabili pažanga leidžia daryti prielaidą, kad šioje srityje nėra didelio poreikio įgyvendinti naujas esmines reformas. Vietoj to reikia sutelkti pastangas nuosekliam anksčiau priimtų sprendimų įgyvendinimui.

Kadangi NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė jau pasiekta, tai norint pasiekti NPP nustatytą 2030 m. tikslą (12 vieta ES pagal Teisės viršenybės indeksą), svarbu ir toliau stiprinti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, didinti policijos ir teismų sistemos efektyvumą, plačiau taikyti ikiteisminių ginčų sprendimo procedūras, mažinti nusikalstamumą, stiprinti intelektinės nuosavybės apsaugą ir pan.

Remiantis naujausiais tyrimo „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ duomenimis, **gyventojų, manančių, kad kyšis padeda spręsti problemas, dalis** sudarė 63 proc. 2022 m. ir, palyginti su 2020 m. (71 proc.), sumažėjo. Pažanga teigiama, tačiau nuosaikesnė nei planuota, todėl tikimybė pasiekti Vyriausybės programoje numatytą tikslą – gyventojų, manančių, kad kyšis padeda spręsti problemas, dalį sumažinti iki 40 proc. 2024 m. yra žema. Šio rodiklio pokytis gyventojų tarpe 2021–2022 m. buvo

mažiausias ir siekė -2 proc. p., kai tuo tarpu įmonių vadovų ir valstybės tarnautojų grupėse atitinkamai – -7 proc. p. (nuo 41 proc. 2021 m. iki 34 proc. 2022 m.) ir -6 proc. p. (nuo 21 proc. 2021 m. iki 15 proc. 2022 m.). Specialiųjų tyrimų tarnybos ekspertų vertinimu, šis rodiklis savo esme labiau atspindi vertybines nuostatas, kurios labiau išreiškia tam tikrą visuomenės nepasitenkinimą esama situacija arba valstybėje daromais sprendimais, o ne nusiteikimą elgtis neteisėtu būdu. Tyrimo duomenimis, visuomenės elgsenoje (rodikliuose, atspindinčiuose tiesioginę korupcinę patirtį) antikorpuciniu požiūriu neigiamų tendencijų neužfiksuota. Tad darytina prielaida, kad šio rodiklio nuosaikiai pažangai gyventojų grupėje įtakos labiau turi rezonansiniai įvykiai, nušviečiami žiniasklaidoje, bei COVID-19 pandemijos nulemtos negatyvios patirtys, susijusios su priėjimui prie viešųjų paslaugų taikytais (tuo laikotarpiu būtiniais) apribojimais bei abejonėmis dėl pandemijos valdymo skaidrumo.

2022 m. **Lietuvos rezultatai Korupcijos suvokimo indekse gerėja antrus metus iš eilės.** Nežymiai, po vieną balą (2021 m. – 61, 2022 m. – 62), bet po ketverius metus nekitusių rezultatų (2017–2020 m. – 60) – tai pozityvūs pokyčiai. Ekspertai, atlikę indekso vertinimą, teigiamai įvertino naujai priimtą

Korupcijos prevencijos įstatymą, Lobistinės veiklos įstatymo pakeitimus, ES Pranešėjų direktyvos įgyvendinimą, stiprią lobizmo ir skaidrumo stebėjimo bei pranešimo apie galimus pažeidimus sistemą, sugriežtintas bausmes už korupcinius nusikaltimus. 2023 m. Vyriausybė taip pat planuoja patvirtinti ir pradėti įgyvendinti Nacionalinės darbotvarkės korupcijos prevencijos klausimais įgyvendinimo 2023–2025 metų planą. Tikimasi, kad šiame plane numatytos priemonės pagerins Korupcijos suvokimo indekso rezultatus 2023–2024 m., tačiau atsižvelgiant į istorinius rodiklio kaitos duomenis, tikėtina, kad Vyriausybės programoje suplanuota reikšmė (70) yra per daug ambicinga, kad būtų pasiekta iki 2024 m. pabaigos.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Reorganizuoti **apylinkių teismus, mažinti teisėjų darbo krūvį ir didinti jų specializacijos galimybes**, atsižvelgiant į teismų tinklo regionuose efektyvinimo ir teisėjų specializacijos didinimo galimybių vertinimą, atliktą su teismų savivaldos institucijomis.
- Parengti **Baudžiamojo kodekso pakeitimus**, siekiant padidinti nusikalstamų veikų sankcijų ir bausmių taikymo proporcingumą ir pagrįstumą.

2.9. Visuomenės poreikius atitinkantis viešasis sektorius (devintoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Viešojo sektoriaus srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

REFORMŲ PROJEKTAS

Įgyvendinamas reformų projektas „**Valstybės tarnybos pertvarka**“, kurio tikslas – efektyvus, konkurencingas ir patrauklus viešojo administravimo sektorius (įskaitant valstybės tarnybą), turintis pasitikėjimą, pritraukiantis profesionalius darbuotojus ir teikiantis aukščiausios kokybės paslaugas visuomenei:

- 2022 m. Vyriausybė patvirtino **Valstybės tarnybos pertvarkos**

konceptiją, kurios valstybės tarnybos tobulinimo kryptis kaip atitinkančias pažangių užsienio valstybių – EBPO šalių – gerąją praktiką teigiamai įvertino EBPO ekspertai. Pagal Valstybės tarnybos pertvarkos koncepciją parengti ir Seimui pateikti naujos redakcijos **Valstybės tarnybos įstatymo projektas** ir jį lydintieji įstatymų projektai, kurie yra pirmasis sisteminio pokyčio etapas. Jais siekiama tobulinti viešojo valdymo institucijų žmogiškųjų išteklių darbo apmokėjimo reglamentavimą.

- Valstybės tarnybos departamentas prie

Vidaus reikalų ministerijos pertvarkytas į **Viešojo valdymo agentūrą**⁹, atsakingą už centralizuotą valstybės tarnybos vadovų korpuso valdymą, viešojo sektoriaus žmoniškųjų išteklių valdymo koordinavimą, žmoniškųjų išteklių ugdymą, valstybės tarnybos strateginę analizę ir efektyvumo vertinimą, pažangios valdysenos skatinimą.

- Atlikta **administracinių ir viešųjų paslaugų inventorizacija** – nustatyta šių paslaugų apimtis, administracines paslaugas teikiantys ir viešąsias paslaugas administruojantys viešojo administravimo subjektai. Nustačius minėtų paslaugų apimtį, pradėtas dviejų informacinių sistemų (Viešųjų ir administracinių paslaugų stebėsenos ir analizės informacinės sistemos ir Valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformos) sujungimas, kuris užtikrins aktualios ir kokybiškos informacijos apie valstybės teikiamas paslaugas pateikimą gyventojams, nebus dubliuojami valstybės ištekliai skirti dviejų valstybės informacinių sistemų tobulinimui ir informacijos į šias sistemas pateikimui.

- Sukurtas **paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę mechanizmas** – nustatyti kriterijai skaitmenintinų viešųjų ir administracinių paslaugų atrankai, skaitmeninimo projektų atrankai bei parengtas proceso aprašymas. 2022 m. gautos 86 reikalavimus atitinkančios paraiškos – įmonės ir įstaigos siūlo skaitmeninius administracinių paslaugų ir viešųjų paslaugų sprendimus. Tikimasi, kad įgyvendinus skaitmeninimo projektus, modernizuotų e. paslaugų dalis, palyginti su visomis e. paslaugomis 2025 m. sudarys 50 proc., o 2030 m. – 86 proc.

- Įgyvendinant **valstybės valdomų įmonių pertvarką**, atlikti šie pakeitimai: a) 2022 m. UAB „Šilutės veislininkystė“, UAB „Panevėžio veislininkystė“ ir UAB „Šilutės polderiai“ valstybės akcijos perduotos VĮ Turto bankui; b) valstybės įmonė „Vidaus vandens kelių direkcija“ pertvarkyta į AB „Vidaus vandens kelių direkcija“; c) valstybės įmonė „Statybos produkcijos sertifikavimo

centras“ pertvarkytas į UAB „Statybos produkcijos sertifikavimo centras“; valstybės įmonė „Mūsų amatai“ iškelta bankroto byla. Komercinę veiklą vykdančių valstybės įmonių pertvarkymas į kitos teisinės formos juridinius asmenis leis sumažinti joms daromą politinę įtaką ir suteiks daugiau lankstumo bei galimybių diegti pažangesnę valdymo praktiką.

⁹ Viešojo valdymo agentūra veiklą pradėjo 2023 m. sausio 1 d.

VALDYSENA. PAMOKOS IR POKYČIAI

Vyriausybė savo programoje įsipareigojo remtis duomenimis nagrinėjant problemas, siūlant sprendimus ir stebint pokyčius, tad poreikis gauti ir analizuoti duomenis greitai auga. 2022 metais patvirtintas Oficialiosios statistikos ir valstybės duomenų valdysenos įstatymas įtvirtino viešojo sektoriaus duomenų valdyseną, transformuojančią Lietuvos statistikos departamentą į Valstybės duomenų agentūrą – kritinę šio pokyčio infrastruktūrą. Buvo reikšmingai išplėstos Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos (VDVIS), kaip „valstybės duomenų ežero“, panaudojimo galimybės ir sudarytos prielaidas efektyviai panaudoti valstybės disponuojamus technologinius ir duomenų išteklius sprendžiant visuomenės gerovę užtikrinančius uždavinius.

Viešajam sektoriui suteiktos galimybės saugioje daugiafunkcėje aplinkoje stebėti ir analizuoti reiškinis remiantis sujungtais skirtingų institucijų duomenimis. Per 2022 metus padaryta didelė pažanga integruojant svarbiausius valstybės informacinius išteklius – į valstybės duomenų ežerą suintegruoti 43 informacinių sistemų ir registrų duomenys. VDVIS išorinių naudotojų padaugėjo 1,6 karto iki beveik 2000 naudotojų iš daugiau nei 300 valstybės ir savivaldybių institucijų.

Parengta Šešėlinės ekonomikos vertinimo centro koncepcija ir pradėtos įgyvendinti bandomosios šešėlinės ekonomikos vertinimo priemonės, realaus laiko duomenų pagrindu sukurtos Ukrainos karo pabėgėlių ir šildymo kompensacijų skyrimo aplikacijos, užtikrinančios duomenų mainus tarp skirtingų institucijų ir viešųjų paslaugų teikimą bei visuomenės informavimą, įdiegti analitiniai moduliai, įgalinantys vertinti savarankiškai dirbančių asmenų ir mažų įmonių mokestinę aplinką.

Centralizuotas viešojo sektoriaus duomenų atvėrimas per VDVIS tapo reguliaria ir sistemingai ir profesionaliai vykdoma veikla. VDV IS centralizuotai parengti ir Lietuvos atvirų duomenų portale paskelbti 79 4-o brandos lygio įvairių valstybės institucijų atvirų duomenų rinkiniai.

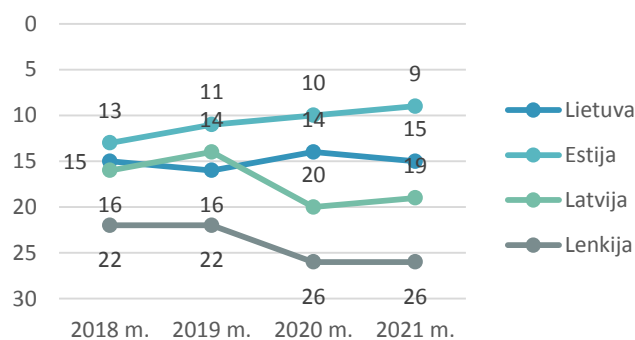
Įsigaliojus Pakartotinio sveikatos duomenų naudojimo įstatymui mokslui ir verslui atsivėrė galimybės prieiti prie milžiniškų sveikatos duomenų išteklių. Per pusmetį po įstatymo įsigaliojimo patenkintos 3 paraiškos išduoti leidimą pakartotinai naudoti sveikatos duomenis, įskaitant reikalingų duomenų surinkimą iš skirtingų sveikatos duomenų šaltinių ir jų parengimą analizuoti saugioje aplinkoje.

Siekiant išnaudoti VDVIS giliai reiškinį analizei ir geresniems sprendimams priimti, būtina sukurti plačius analitinius gebėjimus su giliomis srities žiniomis institucijose, kadangi VDA negalės patenkinti skirtingų institucijų poreikių. Į LRVK struktūrą pritraukti analitikos patarėjai, pradėjo funkcionuoti analitikų tinklas, pertvarkytas LRVK vyriausybės teisės aktų derinimo, kuriame svarbi vieta skiriama problemų, alternatyvų, sprendimo ir stebėsenos pagrindimas duomenimis.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Pagal **Valdymo efektyvumo indeksą**¹⁰, 2018–2021 m. laikotarpiu Lietuvos užimama vieta (15 tarp ES valstybių) nepakito.

12 paveikslas. Lietuvos, Estijos, Latvijos ir Lenkijos valdymo efektyvumo indekso pokyčiai (užimama vieta tarp ES-27) 2018–2021 m.



Duomenų šaltinis: Pasaulio bankas, STRATA

Viešojo sektoriaus efektyvumą riboja strateginio požiūrio į žmogiškųjų išteklių valdymą trūkumas, sunkumai siekiant pritraukti ir išlaikyti kompetentingus darbuotojus, neišvystyta valstybės tarnautojų mokymosi kultūra ir nepakankamas darbuotojų mobilumas.

¹⁰ Valdymo efektyvumo indeksas – tai sudėtinis rodiklis, kuriuo matuojama viešųjų paslaugų kokybė, valstybės tarnybos kokybė ir jos nepriklausomybės nuo politinio spaudimo laipsnis, politikos formavimo ir įgyvendinimo kokybė bei valdžios įsipareigojimų įgyvendinti politiką patikimumas.

Siekiant pažangos, svarbu įgyvendinti valstybės tarnybos pertvarką: sukurti įstaigų vadovų paieškos ir valdymo sistemą, peržiūrėti valstybės tarnautojų motyvavimo priemones, iš esmės pakeisti žmogiškųjų išteklių valdymą (kuris turėtų apimti kryptingą darbuotojų ugdymą, karjeros planavimą ir profesinį tobulėjimą) ir kitas Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane numatytas priemones.

Europos duomenų atvėrimo brandos tyrime Lietuva 2022 m., palyginti su 2021 m., pakilo viena pozicija ir užėmė 13 vietą tarp 35 šalių. Lietuvos pozicijos pakilo visose vertinamose pagrindinėse srityse: atvirų duomenų politikoje Lietuva iš 14 vietos pakilo į 12 vietą, nacionalinio atvirų duomenų portalo taikymo – iš 11 į 10, atvirų duomenų poveikio – iš 14 į 12, duomenų kokybės užtikrinimo – iš 16 į 13 (didžiausia pažanga). Vertinant pagal surinktus balus, Lietuvos vertinimas 2020–2022 m. laikotarpiu gerėjo (atitinkamai – 86 proc. nuo maksimalaus balų skaičiaus (2 540), 89 proc., 88 proc.), tačiau nepakankamai, kad Lietuva reikšmingiau kiltų bendroje pozicijoje. Nors Lietuva pagal surinktų balų skaičių viršija Europos šalių vidurkį, situaciją dėl Lietuvos bendros pozicijos galėjo lemti kitų tyrime dalyvaujančių šalių reikšminga pažanga tuo pačiu laikotarpiu. Pagal surinktus balus Lietuva vis dar priskiriama „Greitai pažangą darančių“ šalių grupei. Pirmas reitingo pozicijas užima šalys, kurios priskiriamos „Tendencijas nustatančių“ šalių grupei (Prancūzija, Ukraina (97 proc.), Lenkija, Airija (95 proc.)), todėl Vyriausybės programoje nustatytas rodiklis 2024 m. užimti 8 vietą vertintinas kaip labai ambicingas siekis, kurio per 2023–2024 metus gali nepavykti pasiekti.

Rodiklis „**Modernizuotų e. paslaugų dalis, palyginti su visomis e. paslaugomis**“ 2022 m. siekė 47,2 proc. ir, palyginti su 2020 m., padidėjo beveik 7 proc. p. Skaitmenizavimas – vienas iš Vyriausybės horizontalių prioritetų, todėl planuota iki 2024 m. šį rodiklį padidinti beveik dvigubai (nuo 40 iki 80 proc.). Siekiant modernizuoti e. paslaugas,

skirta 115 mln. Eur iš „Naujos karto Lietuva“ plano lėšų. 2022 m. dar nebuvo pradėti įgyvendinti konkretūs projektai (vykdyta projektų atranka), jų įgyvendinimas prasidės 2023–2024 m. Šių projektų įgyvendinimas tiesiogiai prisidės prie šio rodiklio pasiekimo, tačiau, įvertinus numatytų projektų siekiamus rezultatus, Vyriausybės programoje nustatytas tikslas, kad modernizuotų e. paslaugų dalis, palyginti su visomis e. paslaugomis sudarytų 80 proc., nebus pasiektas 2024 m. Planuojama, kad 2025 m. rodiklis sieks 50 proc., o 2030 m. – 86 proc.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Seimui pritarus valstybės tarnybos pertvarkai, **pabaigti pasirengti valstybės tarnybos pertvarkos įgyvendinimui nuo 2024 m. sausio 1 d.** – pabaigti rengti ir patvirtinti reikalingus poįstatyminius aktus, o taip pat 2023 m. Seimo rudens sesijai pateikti su valstybės tarnybos pertvarkos principais suderintus vidaus tarnybos statuto reguliuojamų pareigūnų, diplomatų, kariškių ir biudžetinėse įstaigose pagal darbo sutartis dirbančiųjų apmokėjimo už darbą įstatyminius pakeitimus.
- Sukurti ir įdiegti **valstybės tarnybos vadovų valdymo mechanizmą** (apimančią vadovų paieškos, pritraukimo, atrankos, karjeros valdymo, kompetencijų vertinimo ir susijusius procesus) ir centralizuotą valstybės tarnybos vadovų kompetencijų **ugdymo sistemą** („Lyderystės akademija“).
- Parengti ir pateikti Seimui Biudžetinių įstaigų įstatymo ir Viešųjų įstaigų įstatymo pakeitimo įstatymų projektus, kurie sudarys sąlygas palaipsniui **atskirti biudžetinių ir viešųjų įstaigų kompetenciją**. Taip siekiama užtikrinti, kad valstybės ar savivaldybės dalyvavimas viešosiose įstaigose būtų tikslingas, neštų naudą visuomenei.
- Parengti ir pateikti Seimui **Viešojo administravimo įstatymo pakeitimus**, kuriais siekiama išgryninti viešojo administravimo subjekto atliekamas vidaus administravimo funkcijas, išplėsti

viešojo administravimo įgaliojimus galinčių turėti subjektų ratą.

- Parengti **viešojo valdymo funkcijų priskyrimo (delegavimo) valstybės, regionų ir savivaldybių lygmeniu metodiką**, o taip pat ir viešojo administravimo subjektų teikiamų **administracinių paslaugų ir administruojamų viešųjų paslaugų**

kokybę ir prieinamumą apibrėžianti standartą.

- Pabaigti teisės aktų, susijusių su **viešųjų paslaugų teikimo perdavimo nevyriausybiniam ir (ar) privačiam sektoriui galimybėmis, peržiūrą** ir parengti reikiamus Vyriausybės sprendimus.

2.10. Atsakinga finansų politika (dešimtoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Finansų politikos srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Siekiant iš dalies **sumažinti Lietuvos gyventojams tenkančią finansinę naštą už šildymą, priimti Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimai**, taip pat atitinkami įgyvendinamieji teisės aktai, pagal kuriuos laikinai iš valstybės biudžeto dengiamas PVM, apskaičiuotas už šilumos energiją ir karštą vandenį, tiekiamus gyvenamosioms patalpoms. Siekiant padėti verslui, numatytos mokestinės pagalbos priemonės daug energijos suvartojančioms įmonėms, kurių energijos sąnaudos sudaro ne mažiau kaip 10 proc. visų sąnaudų.
- Siekiant minimizuoti neigiamą energijos kainų augimo poveikį skurdo rodikliams, **2022 m. būsto šildymo išlaidų kompensacija išplėsta platesniam gavėjų ratui**: ją gali gauti ne tik sunkiau besiverčiantys, bet ir vidutines pajamas uždirbantys šalies gyventojai nepriklausomai nuo to, koku kuru jų būstas šildomas. 2022 m. vidutiniškai per mėnesį būsto šildymo, geriamojo ir karšto vandens išlaidų kompensacijas gavo 153,6 tūkst. asmenų (5,5 proc. visų Lietuvos gyventojų). Palyginti su 2021 m., šis skaičius išaugo apie 53 proc. (nuo 100,5 iki 153,6 tūkst. asmenų).
- 2022 m. parengti ir pradėti taikyti: a) elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų kainos dalinio kompensavimo mechanizmas, skirtas **elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitinių vartotojų išlaidoms** mažinti; b) valstybės kompensavimo mechanizmas, skirtas **elektros energijos nebutinių vartotojų išlaidoms** mažinti; c) valstybės

kompensavimo mechanizmas, skirtas elektros energijos rinkos kainai kompensuoti 50 proc. nebutiniams vartotojams.

- 20 mln. eurų buvo skirta dvišaliai **humanitarinei pagalbai** teikti Rusijos agresiją patiriančiai **Ukrainai** (16 mln. eurų¹¹) ir karo pabėgėliams priimti Moldovoje (2 mln. eurų), finansiškai (2 mln. eurų) prisidėta prie iniciatyvos „Grūdai Ukrainoje“, kuria siekiama užtikrinti sklandų maisto tiekimą iš Ukrainos į pažeidžiamus regionus Afrikoje ir Azijoje. Prie paramos Ukrainai buvo prisidėta ne tik dvišaliais finansiniais įnašais, bet ir subsidijomis (10 mln. eurų) Ukrainai remti skirtoms Pasaulio banko priemonėms bei valstybės garantijomis – 10 mln. eurų garantija Pasaulio banko suteiktai paskolai Ukrainai bei beveik 13 mln. eurų garantija Europos Komisijai suteikiant išskirtinę makrofinansinę pagalbą Ukrainai.

- Siekiant prisidėti prie **nuoseklaus šešėlinės ekonomikos ir PVM atotrūkio mažinimo**, priimti Mokesčių administravimo įstatymo ir susijusių įstatymų pakeitimai, kuriais užtikrinama tinkama mokesčių mokėtojų duomenų apsauga, praplėstas baudų už mokestinius pažeidimus bei sunkinančių aplinkybių sąrašas, skaitmeninių platformų operatoriams nustatyta pareiga teikti Valstybinei mokesčių inspekcijai informaciją

¹¹ 2 mln. eurų skirta iš karo zonų Ukrainoje į šalies vakarus pasitraukusiems Ukrainos gyventojams, 10 mln. eurų – neatidėliotiniams atstatymo darbams Ukrainoje – sunaikinto turto ir infrastruktūros atkūrimo fondui remti, 4 mln. eurų – išlaidoms, susijusioms su šalies viduje perkeltų asmenų apgyvendinimu ir išlaikymu, taip pat išlaidoms, skirtoms Ukrainos energetikos infrastruktūrai atkurti, apmokėti.

apie platformose veikiančių pardavėjų pajamas ir kt.

- **Sėkmingai įgyvendintos „Naujos kartos Lietuva“ plano reformos:** gautas pirmasis avansinis mokėjimas – 13 proc. numatyto finansavimo arba 289 mln. eurų – nukreiptas skaitmeninimo ir inovacijų kryptims, o įvykdžius pusę reforminių veiksmų, kurie tradiciškai gerokai imlesni laikui nei investicijos, pateiktas pirmasis mokėjimo prašymas daugiau nei pusės milijardo eurų subsidijai. Europos Komisijai pozityviai įvertinus prašymą artimiausiu metu bus išmokėta beveik 542 mln. eurų.

- Įgyvendintas projektas „**Nemokumo portalas**“, kuris nuo 2023 m. suteiks galimybę visiems nemokumo procesų dalyviams, iš jų ir kreditoriams, gauti informaciją apie nemokumo proceso eigą elektroninėje erdvėje ir keistis būtina informacija. Tai užtikrins greitesnę nemokių įmonių turto grąžinimą į apyvartą ir jo vertės išsaugojimą.

- Nustatytos 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano investicijų kryptys, 2022 m. patvirtinta 11 nacionalinių plėtros programų. Įgyvendinant šias programas, **patvirtintos 106 pažangos priemonės** iš 194 suplanuotų (54 proc.)¹².

- Siekiant efektyvesnio viešųjų finansų valdymo, **patvirtintas Strateginio valdymo metodikos pakeitimas**, kuriuo buvo supaprastinti strateginio valdymo procesai, aiškiau apibrėžtos strateginio valdymo sistemos dalyvių atsakomybės, integruotos nuostatos dėl ateities įžvalgų ir įrodymų naudojimo priimant sprendimus.

- 5 Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Palangoje ir Neringoje) parduotas valstybės reikmėms nereikalingu pripažintas turtas. Tai lėmė **didesnį (–4,3 proc.), nei planuota (–2,2 proc.), centralizuotai valdomo administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto (toliau – AVNT) ploto mažėjimą**, lyginant jį su 2021 m. užfiksuotu 665 tūkst. kv. metrų dydžio centralizuotai valdomo AVNT portfeliu. Toks centralizuotai valdomo AVNT ploto sumažėjimas per metus leis sutaupyti apie

0,41 mln. eurų valstybės biudžeto lėšų, skiriamų AVNT eksploatacijai, priežiūrai ir remontui.

- Siekiant atsisakyti valstybės funkcijoms nenaudojamo VNT, parduodamo VNT sąrašas buvo papildytas naujais 112 turto kompleksais. **2022 m. už viešuose aukcionuose parduotą VNT į valstybės biudžetą gauta daugiau nei 15 mln. eurų.**

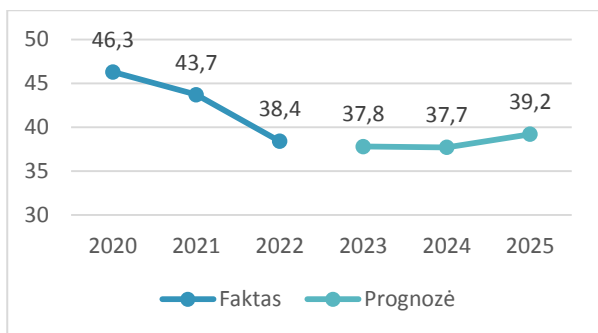
Svarbiausių tendencijų apžvalga

Europos Komisijos 2022 m. paskelbto Socialinių ir ekonominių tyrimų centro (CASE) PVM atotrūkio ES šalyse tyrimo duomenimis, Lietuvoje kasmet stebima **stabili PVM atotrūkio mažėjimo tendencija**: 2020 m. PVM atotrūkis sudarė 19,3 proc. ir lyginant su 2019 m. sumažėjo 1,6 proc. punkto. Prognozuojama, kad 2021 m. PVM atotrūkis mažės dar ženkliau – iki 14,3 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 15 proc.).

Valdžios sektoriaus skola sumažėjo nuo 46,3 proc. BVP (2020 m.) iki 38,4 proc. BVP (2022 m.) (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 48 proc.). Valdžios sektoriaus skolos lygio mažėjimą lėmė mažesnis valdžios sektoriaus deficitas ir palanki ekonomikos raida. Prognozuojama, kad 2024–2026 m. valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis vidutiniu laikotarpiu išliks stabilus, sudarys apie 39 proc. BVP. Nors iššūkiai spręsti su visuomenės senėjimu susijusias ir kitas struktūrines problemas, žalinti ir skaitmeninti ekonomiką išlieka, gerokai žemesnio negu Maastrichto 60 proc. BVP kriterijus skolos lygio išlaikymas vidutiniu laikotarpiu prisidės prie ilgalaikio valdžios sektoriaus finansų tvarumo stiprinimo.

13 paveikslas. Valdžios sektoriaus skolos ir bendrojo vidaus produkto santykis (proc.)

¹² 2023 m. gegužės 4 d. duomenimis.



Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra ir Finansų ministerija

Pajamų iš mokesčių ir socialinio draudimo įmokų dalis nuo BVP 2022 m. siekė 31,8 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 32,5 proc.), t. y. nežymiai mažiau negu 2021 m. (32,6 proc.), tačiau daugiau negu 2018–2020 m. laikotarpiu. Nepaisant rodiklio pažangos, išlieka atotrūkis nuo ES 27 valstybių narių vidurkio, kuris 2018–2021 m. svyravo nuo 40 iki 40,8.

Dauguma finansų politikos srities rodiklių rodo gerėjimo tendencijas. Siekiant jas dar labiau sustiprinti, svarbu tęsti vykdomas mokesčių politikos ir kitas aktualias priemones.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Įgyvendinti **mokesčių sistemos peržiūros** sprendimus, kuriais panaikinamos neefektyvios mokesčių lengvatos ir pereinama prie palankesnio ekonomikos augimui ir aplinkai apmokestinimo.
- Parengti ir pateikti Seimui **Mokesčių administravimo įstatymo pakeitimus**, pavedant Valstybinei mokesčių inspekcijai administruoti (apskaityti ir išieškoti) ekonomines sankcijas, baudas už nusikalstamas veikas, kitas baudas, teismo priteistas sumas valstybės naudai.
- Atlikti **sisteminę valstybės biudžeto išlaidų peržiūrą** ir jos rezultatus panaudoti formuojant 2024–2026 metų ir vėlesnių metų valstybės biudžetus.
- Įtvirtinti konsoliduoto **vidutinės trukmės biudžeto** sudarymo nuostatas ir pasirengti pirmojo 2025–2027 metų vidutinės trukmės biudžeto sudarymui.
- Pažangos ir veiksmingų investicijų užtikrinimui **patvirtinti likusias (88) pažangos priemones**, kurios numatytos NPP strateginius tikslus įgyvendinančiose plėtros programose.
- Siekiant užtikrinti investicijų planavimo ir stebėsenos efektyvumą, sukurti **Strateginio valdymo informacinę sistemą (SVIS)** ir užtikrinti tikslingą jos taikymą.

2.11. Stipri ir saugi Lietuva (vienuoliktoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Gynybos srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus¹³:

- 2022 m. **gynybai** skirta 1 648,9 mln. eurų, arba **2,45 proc. BVP**¹⁴, o palyginus su 2021 m. gynybos išlaidos išaugo beveik 50 proc. 2022 m. Lietuvos kariuomenės pajėgumų modernizacijai paskyrė 37 proc. gynybos biudžeto (2021 m. – 22 proc.).

¹³ Pateikiama santrauka, plačiau žr. Priedą Nr. 1

„Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaita“

¹⁴ Po nominalaus BVP perskaičiavimo pagal Finansų ministerijos 2022 m. gruodžio 21 d. atnaujintą ekonominės raidos scenarijų 2022–2025 metams (2022 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių įstatyme gynybai buvo numatyta skirti 2,52 proc. BVP).

- Užbaigta 20 svarbių **ginkluotės ir technikos įsigijimo** projektų. Spartinant Lietuvos kariuomenės modernizaciją, priimti sprendimai dėl papildomų pėstininkų kovos mašinų, savaeigės artilerijos sistemų, šarvuotų visureigių, oro gynybos bei priekrančių ir jūrų uosto gynybos stiprinimo.
- Plėtojant infrastruktūrą Lietuvos kariuomenės poreikiams, 2022 m. tęsėsi viešojo ir privataus sektorių partnerystės būdu vykdomi **3 karinių miestelių** statybos projektai. Plečiant kovinio rengimo ir mokymo infrastruktūrą, pradėtas naujo karinio **poligono Rūdninkuose** atkūrimo ir vystymo projektas. Išaugus sąjungininkų skaičiui ir pajėgumams Lietuvoje, pastatytos **3 laikinos stovyklos**, plečiami kariniai

poligonai ir jau sukurta sąjungininkų priėmimo infrastruktūra.

- Reaguojant į saugumo situaciją, **ketvirtadaliu suintensyvėjo Lietuvos kariuomenės vykdomos nacionalinės pratybos**, išaugo pratybų su Lietuvoje dislokuotais sąjungininkais intensyvumas, taip pat padvigubėjo ginkluotąsias pajėgas sudarančių nacionalinių institucijų pratybų skaičius.

- Lietuvos **karinė parama Ukrainos ginkluotosioms pajėgoms** sudarė 283 mln. eurų: Ukrainai perduotos priešlėktuvinės gynybos sistemos, M113 šarvuoti transporteriai, 105 mm haubicos, amunicija.

- Didinant valstybės ir visuomenės atsparumą bei pasirengimą atremti įvairias grėsmes, **sustiprinta Lietuvos šaulių sąjunga (toliau – LŠS)**: priimtos LŠS įstatymo pataisos, numatančios platesnes LŠS veiklos kryptis. 2022 m. daugiau nei 3 kartus iki 7 mln. eurų išaugo skiriamas finansavimas LŠS, kuris leido LŠS įsigyti ginkluotės, transporto ir ryšio priemonių bei kitos šauliams rengti reikalingos įrangos.

- Patvirtinta **Nacionalinė darbotvarkė „Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija“**, kuria siekiama, kad pilietinis pasipriešinimas būtų veiksmingas Lietuvos gynybinės galios elementas ir būtų užtikrintas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintos piliečių teisės priešintis bet kam, kas prievarta kėsiasi į šalies nepriklausomybę, jos teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką, įgyvendinimas.

- Pradėtas įgyvendinti **pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursas moksleiviams**: 2022 m. apmokyta 10 proc. 9 klasių moksleivių, 2023 m. numatoma apmokyti 30 proc., o 2024–2025 mokslo metais – 100 proc. 9 klasių moksleivių. 3 dienų trukmės kursas yra orientuotas į praktinių įgūdžių įgijimą pilietiškumo, gynybos, išgyvenimo, bendrosios saugos ir medicinos pagalbos klausimais.

Viešojo saugumo srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Įrengtas **fizinis barjeras (530,8 km) ir nutiesta koncertinos viela (356,6 km)** prie valstybės sienos su **Baltarusijos Respublika**.

- Įdiegtos **modernios sienos stebėjimo sistemos 210,29 km ilgio ruožuose** (2021 m. – 111 km). 2022 m. pabaigoje 96,2 proc. ES išorės sienos (Lietuvos dalies) buvo saugoma moderniomis sienos stebėjimo technologijomis¹⁵.

- Priimtas Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymas. **Įsteigtas ir nuo 2023 m. sausio 1 d. veiklą pradėjo Nacionalinis krizių valdymo centras (NKVC)** – išskirtinis Vyriausybės kanceliarijos padalinys, kuris yra svarbiausia operacinio lygmens institucija valdant krizes ir ekstremaliąsias situacijas Lietuvoje bei vykdamas šių situacijų prevenciją. Jo pagrindinės funkcijos yra realaus laiko duomenų analize grįsta nuolatinė grėsmių stebėseną, operatyvus vadovybės informavimas apie grėsiančius ar įvykusius ypatingus įvykius ir atsako į grėsmes ar krizes inicijavimas.

- Įgyvendinant Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymą, taip pat sukurtas **parengties pareigūnų institutas**, kuris turėtų tapti valstybės atsparumo užtikrinimo ašimi.

- Sukurtas **priedangų tinklas**, kurį sudaro daugiau nei 1,8 tūkst. priedangų, galinčių talpinti virš 620 tūkst. gyventojų, taip siekiant, kad gyventojai galėtų apsisaugoti nuo oro pavojaus ar kitų kinetinių grėsmių karinės agresijos metu.

- Organizuotos **valstybinio lygio civilinės saugos funkcinės pratybos**, iš jų dviejų pratybų tema – galima avarija Baltarusijos atominėje elektrinėje) ir informacinė civilinės saugos kampanija „Žinojimas saugo“ (kompanijos metu iš viso surengta per 60 renginių, kuriuose dalyvavo apie 3 000 žmonių). Organizuota **plataus masto informacinė civilinės saugos kampanija „Esame komanda – turime planą“**. Įvairiais komunikacijos kanalais informacija apie pasirengimą ekstremalioms situacijoms pasiekė daugiau nei 2 mln. Lietuvos gyventojų, o ekstremaliosioms situacijoms pasiruošti skirtos interneto svetainės www.lt72.lt lankomumas išaugo trigubai. Gyventojai aktyviai domėjosi, kas yra šeimos

¹⁵ Ataskaitos pateikimo Seimui metu 100 proc. ES išorės sienos (Lietuvos dalies) saugoma moderniomis sienos stebėjimo technologijomis.

planas, kokias maisto ir vandens atsargas reikia sukaupti ir kaip pasiruošti išvykimo krepši.

- **Sustiprinta gyventojų perspėjimo ir informavimo sistema.** 2022 m. sudaryta sutartis dėl 197 naujų sirenų įsigijimo, skirtų įrengti 17 savivaldybių teritorijose. Naujosios sirenos prireikus leis perspėti iki 75 proc. gyventojų, gyvenančių iki 100 km atstumu nuo Baltarusijos atominės elektrinės (šiuo metu Lietuvoje perspėjimo sirenų tinklą sudaro 927 sirenos, kuriomis galėtų būti perspėjama apie 1,08 mln. gyventojų).

- **Pagerintas statutinių pareigūnų aprūpinimas pagal nustatytus standartus:** 2022 m. pabaigoje Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnų aprūpinimas pasiekė 71 proc. (2021 m. – 67 proc.), Priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pareigūnų – 75 proc. (2021 m. – 63 proc.), Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos pareigūnų – 95 proc. (2021 m. – 85 proc.), Viešojo saugumo tarnybos pareigūnų – 74 proc. (2021 m. – 58 proc.).

- **Patobulintas Policijos registruojamų įvykių registras:** įvesta D įvykių kategorija; sudaryta Bendrojo pagalbos centro skambučių perklausos galimybė; įvestas pranešėjų informavimas apie užregistruotą įvykį trumpąja žinute (SMS). Patobulintas Policijos registruojamų įvykių policijos pajėgų vieneto modulio administravimas (patogesnis pajėgų išdėstymo plano valdymas, naujos ataskaitų formos, matoma darbo grafiko redagavimo istorija). Taip pat pradėta formuoti 3 lygių policijos pajėgų valdymo ir reagavimo praktika.

- Atlikta priešgaisrinų gelbėjimo pajėgų (toliau – PGP) išdėstymo analizė, kurios metu įvertintas PGP pasiekiamumas teritorijos ir gyventojų atžvilgiu bei gaisrų prevencijos organizavimo mechanizmas. Atlikto analizės rezultatų pagrindu parengti **Priešgaisrinės saugos įstatymo pakeitimai**, įtvirtinantys pagrindą sprendimus dėl PGP komandų tinklo priimti objektyvių duomenų pagrindu ir nustatantys integruotą ir vieningą gaisrų prevencijos sistemą. Radviliškio rajono savivaldybėje pradėtas įgyvendinti pilotinis integruoto ir centralizuoto priešgaisrinės saugos modelis.

- Sugriežtintos Lietuvos Respublikos pilietybės ir imigracijos procedūros, priimtas

Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos **regioninis sprendimas nuo 2022 m. rugsėjo 19 d. į šalį neįleisti Rusijos piliečių**, išskyrus Vyriausybės patvirtintas išimtis.

- Parengti nacionaliniai sprendimai dėl **subalansuoto atsako į instrumentalizuotą migraciją** (Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimai), tuo pačiu išlaikant šio klausimo sprendimo poreikio aktualizavimą ir ES lygiu.

- Įvertinęs priemones, kurių ėmėsi Vyriausybė, Europos Tarybos kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu priemonių įvertinimo ekspertų komitetas (MONEYVAL komitetas) **pagerino Lietuvos vertinimą dėl atitikimo dviem Finansinių veiksmų darbo grupės kovai su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu** rekomendacijoms – Lietuva jau atitinka 35 iš 40 rekomendacijų.

Energetinio saugumo srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- 2022 m. gegužės mėn. oficialiai **atidaryta 508 km ilgio Lietuvos ir Lenkijos dujotiekių GIPL** jungtis, kuri nutraukė Baltijos valstybių ir Suomijos energetinę izoliaciją, integruodama šalis į vieningą ES dujų tinklą. GIPL dujotiekis sustiprina regiono energetinę nepriklausomybę, gerina regiono galimybes apsirūpinti dujomis ir bei leidžia išnaudoti visą Klaipėdos SGD terminalo potencialą. Naujasis dujotiekis suteiks galimybes į Lietuvą ir Baltijos šalių kryptimi transportuoti iki 27 TWh gamtinių dujų per metus, Lenkijos kryptimi – iki 21 TWh per metus. GIPL jungtis padengs beveik pusę – apie 44 proc. – viso Baltijos šalių ir Suomijos gamtinių dujų poreikio.

- Lietuva taip pat dalyvavo įgyvendinant dujotiekių jungties tarp Latvijos ir Lietuvos pajėgumų padidinimo projektą (ELLI). Lietuva savo projekto dalį užbaigė 2022 m. gruodžio mėn., o tai leido **dujų perdavimo pajėgumus į Latviją padidinti trečdaliu** – iki 90 GWh per parą.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Pagal NATO rengiamą **Lietuvos nacionalinių kariuomenės vystymo planų ir NATO įsipareigojimų vykdymo vertinimą**, Lietuva vertinama kaip viena iš geriausiai

NATO įsipareigojimus vykdančių šalių, turinti stiprią valstybės vadovų ir visuomenės paramą (Lietuva įvertinta gerai; NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – gerai). Tarp NATO šalių pagal gynybos išlaidų procentą nuo BVP Lietuva pakilo į 4 vietą (2021 m. – 8 vieta), o pagal išlaidas modernizacijai – į 7 vietą (2021 m. – 13 vieta). Itin sveikintinas suderintas nacionalinis Lietuvos ir NATO gynybos planavimas, leidžiantis užtikrinti sklandų NATO ir nacionalinių tikslų įgyvendinimą, bei realistiški ir resursais pagrįsti gynybos planai.

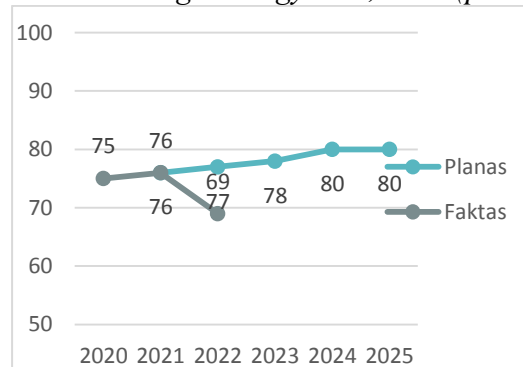
NPP nustatytas 2025 m. tikslas jau pasiektas, todėl toliau būtina įgyvendinti 2030 m. nustatytą tikslą – pagerinti Lietuvos nacionalinių kariuomenės vystymo planų ir NATO įsipareigojimų vykdymo vertinimą iki „labai gerai“. Atsižvelgiant į šiuo metu valstybės dedamas pastangas, tikimybė pasiekti tokį tikslą vertintintina kaip aukšta.

Aktyviajame rezerve esančių žmonių skaičius 2022 m., palyginti su 2020 m., padidėjo nuo 22 100 iki 25 940. Vyriausybės programoje nustatytas rodiklis, kad 2024 m. aktyviajame rezerve tarnaus 34 000 aktyviajame rezerve esančių žmonių (prievolininkų), planuojama, bus pasiektas 2025 m. Numatoma, kad tuo metu jau veiks peržiūrėta aktyviojo rezervo organizavimo sistema, kuriai įteisinti rengiami Karo prievolės įstatymo pakeitimai, kuriais bus siūloma numatyti tarnybos aktyviajame rezerve pratęsimą nuo 10 iki 15 m.

Gyventojų manančių, kad Lietuva – saugi šalis gyventi, dalis 2022 m. nukrito iki 69 proc. (2021 m. – 76 proc.; NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 80 proc.).

Tai nėra stebinantis pokytis, nes Baltijos šalių gyventojai saugumą suvokia pirmiausia kaip karinį saugumą. 2022 m. vasarį pradėta plataus masto invazija į Ukrainą, suintensyvėjo grasinimai užpulti kaimynines šalis bei panaudoti branduolinį ginklą padarė didžiausią įtaką Lietuvos gyventojų saugumo jausmo mažėjimui.

14 paveikslas. Gyventojų, manančių, kad Lietuva – saugi šalis gyventi, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Vidaus reikalų ministerijos užsakymu atlikta gyventojų nuomonės apklausa

Vertinant nekarinius saugumo aspektus, 2022 m. Lietuvos gyventojai pakankamai saugiai jautėsi savo gyvenamojoje aplinkoje: saugiai jautėsi 87 proc. gyventojų (2021 m. – 87 proc.); 75 proc. gyventojų manė, kad rizika tapti nusikaltimo auka yra maža (2021 m. – 75 proc.); 79 proc. gyventojų manė, kad kriminogeninė situacija yra gera (2021 m. – 73 proc.).

2022 m. duomenimis, policija pasitiki 82 proc. (2021 m. – 80 proc.), o Lietuvos kariuomene – 78 proc. (2021 m. – 64 proc.), priešgaisrine gelbėjimo tarnyba – 93 proc. Lietuvos gyventojų (2021 m. – 94 proc.).

Tikimybė pasiekti NPP nustatytą 2025 m. nustatytą tikslą (gyventojų manančių, kad Lietuva – saugi šalis gyventi, dalį padidinti iki 80 proc.) sunkiai prognozuojama, kadangi Lietuvos gyventojų saugumo jausmas daugelių atveju priklauso nuo išorinių veiksnių sąlygojamo karinio saugumo.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Sudaryti Vyriausybės ir JAV Vyriausybės susitarimo dėl bendradarbiavimo gynybos srityje įgyvendinančiuosius susitarimus muitų, mokesčių, orlaivių, laivų ir transporto priemonių patekimo, išvykimo ir judėjimo Lietuvos teritorijoje, pratybų, infrastruktūros bei baudžiamosios jurisdikcijos srityse.

- Sukurti visiškai **naują karinę infrastruktūrą** trims Sausumos pajėgų bataliono dydžio kariniams vienetams, pasitelkiant viešojo ir privataus sektorių partnerystę.
- **Atnaujinti Krašto apsaugos sistemos stiprinimo ir plėtros programą ir Viešojo saugumo stiprinimo ir plėtros programą**, iš esmės pasikeitus saugumo situacijai po Rusijos pradėto karo prieš Ukrainą.
- Patvirtinti Nacionalinės darbotvarkės „Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija“ įgyvendinimo planą, kuriuo siekiama **įgyvendinti visuotinės gynybos principą**, į piliečių rengimą pilietiniam pasipriešinimui įtraukiant skirtingas valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, nevyriausybines organizacijas ir diasporos atstovus.
- Parengti **Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programos projektą**, užtikrinti veiklų ir kampanijų, **didinančių visuomenės savisaugos kultūrą**, tęstinumą.
- **Parengti Policijos įstatymo ir susijusių įstatymų pakeitimus** – sumažinti juridinių asmenų skaičių policijos sistemoje ir taip sudaryti sąlygas veiklos

organizavimo pokyčiams policijos sistemoje, siekiant didinti jos veiklos efektyvumą; taip pat, atsižvelgiant į pasikeitusios saugumo konteksto diktuojamą poreikį **mažinti viešojo saugumo institucijų fragmentaciją**, įgyvendinti Viešojo saugumo tarnybos prie VRM veiklos pokytį, integruojant ją į Lietuvos policiją, kartu išlaikant tarnybos funkcijų tęstinumą ir dalyvavimą valstybės gynybos sistemoje.

- Priimti sprendimus dėl **nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos** organizavimo Lietuvoje sistemos, siekiant orientuotis į sistemines pažeidimų priežastis, o ne jų pasekmes.
- Priimti sprendimus dėl **Lietuvos kritinės infrastruktūros fizinės apsaugos organizavimo**, atsižvelgiant į pasikeitusį saugumo kontekstą ir Rusijos karo Ukrainoje pamokas.
- Užtikrinti **Lietuvos elektros energetikos sistemos techninį pasirengimą** ir reikiamas priemones, siekiant atlikti išsamų izoliuoto Baltijos šalių elektros energetikos sistemų darbo bandymą (dalyvaujant Estijai ir Latvijai) 2023 m.

2.12. Stiprėjanti Lietuvos įtaka (dvyliktoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Užsienio politikos srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Rusijai pradėjus plataus masto karinę invaziją į Ukrainą, Lietuva priėmė virš 76 tūkst. nuo karo bėgančių Ukrainos gyventojų. Vyriausybės suteiktos dvišalės paramos Ukrainai (įskaitant karinę) ir į Lietuvą persikėlusiams ukrainiečiams apimtys siekia 900 mln. Eur.
- Lietuva aktyviai **prisidėjo mobilizuodama partnerius teikti paramą Ukrainai ir stiprinti viso Europos kontinento saugumą**. Aktyvus Lietuvos politinis darbas prisidėjo prie Vakarų

partnerių sprendimų tiekti Ukrainai pažangią ginkluotę, humanitarinę ir makrofinansinę pagalbą, pagalbą skubiam energetikos sektoriaus pajėgumų atkūrimui, taip pat – prie sprendimų dėl Rusijos ir Baltarusijos tarptautinės izoliacijos.

- 2022 m. buvo **priimti devyni ES sankcijų Rusijai paketai**. Lietuva siekė, kad partnerių valia griežtinti sankcijas Rusijai ir Baltarusijai nemažėtų ir individualios sankcijos būtų nuolat plečiamos, nenustatant papildomų išimčių, o ekonominės sankcijos apimtų kuo daugiau sektorių ir padarytų reikšmingą, ilgalaikį poveikį (Lietuva siūlė sankcionuoti 244 asmenis ir 26 įmones Rusijoje, iš jų sankcionuoti 209 asmenys ir 19 įmonių).

- Lietuva aktyviai prisidėjo, kad nebūtų pamištas ir Baltarusijos atsakomybės klausimas. **Priimti šeši ES sankcijų Baltarusijai paketai** (Lietuva siūlė sankcionuoti 14 asmenų ir 8 įmones Baltarusijoje, iš jų sankcionuoti 12 asmenų ir 8 įmonės).
- Lietuva nuosekliai ir aktyviai veikė telkiant **tarptautinę paramą dėl Specialiojo tribunolo Rusijos agresijos nusikaltimams tirti įsteigimo**. Lietuva pirmoji (2022 m. vasario 28 d.) kreipėsi į Tarptautinį Baudžiamąjį Teismą (TBT) dėl Rusijos ir Baltarusijos karo nusikaltimų ir nusikaltimų žmoniškumui prieš Ukrainą tyrimo. Vėliau prie kreipimosi prisijungė dešimtys valstybių. Šio kreipimosi pagrindu TBT pradėjo tyrimą ir 2023 m. išdavė pirmuosius arešto orderius – Rusijos prezidentui V. Putinui ir vaikų teisių apsaugos kontrolieriui M. Lvovai-Belovai.
- Reaguojant į Rusijos nusikaltimus Ukrainoje ir nekonstruktyvią Rusijos diplomatinės tarnybos veiklą vykstant agresijai prieš Ukrainą, **sumažintas diplomatinis atstovavimas su Rusija**, paskelbti nepageidautinai keli Rusijos diplomatai, panaikintas Rusijos generalinio konsulato Klaipėdoje veiklos leidimas, uždarytas Lietuvos Respublikos generalinis konsulas Sankt Peterburge.
- Lietuva ėmėsi lyderystės telkiant ES paramą tolesniam Rytų partnerių – pirmiausia, Ukrainos ir Moldovos – suartėjimui su ES. 2022 m. **priimtas istorinis sprendimas dėl ES kandidatės statuso suteikimo Ukrainai ir Moldovos Respublikai**, Sakartvelui suteikta europinė perspektyva. Daugiau kaip 100 Lietuvos ekspertų konsultavo Ukrainos Vyriausybę pildant atsakymus į Europos Komisijos klausimyną - įvertinus atsakymus, ES taryba Ukrainai suteikė ES kandidatės statusą. Lietuvos ir bendraminčių iniciatyva įsteigta ES stebėjimo misija Armėnijos pasienyje su Azerbaidžanu.
- Lietuvos ir Lenkijos iniciatyva **įsteigtas EBPO biuras Ukrainai**. Ukraina pakviesta pradėti pirminį prisijungimo prie EBPO dialogą.
- 2022 m. **Lietuva nuosekliai kėlė žmogaus teisių padėties Baltarusijoje, Sakartvele, Kinijoje, Rusijoje ir kitose šalyse**

klausimus. Itin aktyviai veikta Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryboje, kurioje per 2022 m. Lietuvos atstovai pasisakė 25 kartus.

- Transatlantinio bendradarbiavimo srityje vienas iš kertinių 2022 m. rezultatų – **užtikrintos nepertraukiamos JAV karių rotacijos Lietuvoje iki 2025 m. vidurio**.

- Stiprinant Lietuvos įtaką Indijos-Ramiojo vandenynų regione, **atidaryta ambasada Singapūre, prekybos atstovybė Taipėjuje, įtvirtinta strateginė partnerystė su Japonija**.

- **Lietuva ir Jungtinė Karalystė** pasirašė strateginio bendradarbiavimo deklaraciją.

- 2022 m. **tęsta strateginių rinkų diversifikacija**, stiprinti ekonominiai santykiai su JAV, JK bei Indijos ir Ramiojo vandenynų regiono šalimis. 2022 m., palyginti su 2021 m., lietuviškos kilmės produktų eksportas į JAV ir JK padidėjo atitinkamai 10 proc. ir 15 proc., į Pietų Amerikos ir Karibų jūros regioną – 23 proc., į Afrikos regioną – 39 proc., į Indijos ir Ramiojo vandenynų regiono šalis – 6,2 proc. Lietuviškos kilmės prekių eksportas į Kiniją, Baltarusiją ir Rusiją 2022 m., palyginti su 2021 m., sumažėjo 55 proc.

- **Lietuviškoms prekėms atvertos naujos rinkos** – gauti leidimus eksportuoti lietuviškus žemės ūkio ir maisto produktus į JAV, Japoniją, Taivaną, Meksiką, Kanadą.

- Įvykdyta **diplomatinės tarnybos pertvarka**: priimtas Diplomatinės tarnybos įstatymo pakeitimas, kuriuo siekiama didinti diplomatinės tarnybos patrauklumą, užtikrinti skaidrų diplomatų teisės į karjerą įgyvendinimą, galutinai panaikinti politinių paskyrimų galimybę, sumažinti neproporcingą žemiausių diplomatinės pareigybių pareiginės algos skirtumą nuo darbo rinkoje siūlomo užmokesčio, nustatyti papildomas skatinimo priemones asmenims, dirbantiems didelės rizikos, Lietuvai nedraugiškose šalyse.

- 2021–2022 m. **Lietuva pirmininkavo ES Baltijos jūros regiono strategijos** (toliau – ESBJRS) **nacionalinių koordinatorių grupei**. Pasiekta, kad Lietuva ir toliau koordinuotų bioekonomikos, energetikos ir transporto politikos sritis. Lietuvos pirmininkavimo metu parengtas pareiškimas

dėl Rusijos ir Baltarusijos suspendavimo ESBIRS.

- Įgyvendindama diasporos politiką, 2022 m. Vyriausybė **ryšių su diaspora veiklą vykdė 48 šalyse** (9 šalimis daugiau nei 2021 m.). Startavo Lietuvos diasporos jaunimui skirtų stažuočių, praktikos, pažintinių programų Lietuvoje duomenų bazė. Nuo 2022 m. rugsėjo **įsteigta diasporos reikalus kuriojančio diplomato pareigybė Lietuvos generaliniame konsulate Čikagoje (JAV).**
- Stiprindama Vystomojo bendradarbiavimo politiką, **Lietuva tapo EBPO Paramos vystymuisi komiteto nare, įsteigtas Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondas.** 2022 m. Lietuva vystomojo bendradarbiavimo projektams skyrė 2,958 mln. eurų, t. y.

beveik tris kartus daugiau nei 2021 m. Projektai skirti šalių partnerių administracinių gebėjimų stiprinimui, Lietuvos ekspertinių žinių perdavimui, nepriklausomos žiniasklaidos, pilietinės visuomenės ir demokratijos stiprinimui, moterų įgalinimui. Toliau plečiama Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo projektų geografija – 2022 m. atidaryta Lietuvos lėšomis pastatyta pradinė mokykla jazidų bendruomenės vaikams Irake.

- **Lietuva viena pirmųjų pradėjo Ukrainos atstatymo darbus** – keturiems projektams (mokyklai, darželiui, modulinii namelių gyvenvietai ir energetikos sistemos modernizavimui) skirta 12 mln. EUR.

VALDYSENA. PAMOKOS IR POKYČIAI

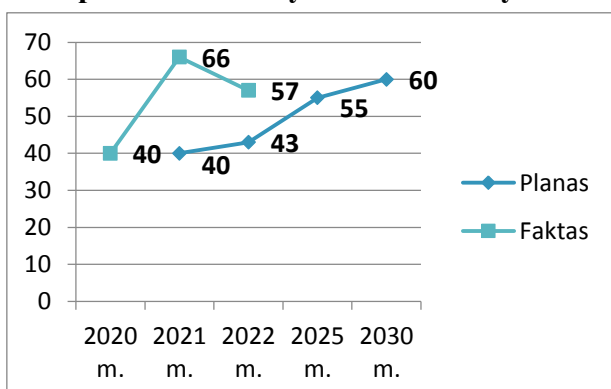
Vyriausybės 2021 m. veiklos ataskaitoje Vyriausybė pažymėjo, kad stiprinant sankcijų spaudimą Baltarusijai ir Rusijai labai svarbūs tapo sankcijų įgyvendinimo mechanizmai. Iki šiol Lietuvoje, kaip ir daugumoje ES valstybių, veikė decentralizuotas sankcijų įgyvendinimas, kuriame kiekviena įmonė turi dėti pastangas nustatyti ar sandorio šalis nėra sankcionuota, ir tada priimti atitinkamus sprendimus. Tokia sistema negali veikti efektyviai, kai sankcijų sąrašuose yra tūkstančiai asmenų, o patys sankcionuojamieji samdo konsultantus tam, kad paslėptų savo ryšius.

2022 m. Rusijai pradėjus karą prieš Ukrainą ši problema tapo dar opesnė. Vyriausybei pasiūlius, Seimas priėmė įstatymo pataisas, sukuriančias centralizuotą sankcijų įgyvendinimo sistemą. Sankcionuotų asmenų ryšius tiriančia ir išplėstinį juridinių ir fizinių asmenų, kuriems visos Lietuvoje veikiančios įmonės privalo taikyti sankcijas, sąrašą nustatančia institucija tapo FNTT. URM pavesta suburti ir vadovauti sankcijų įgyvendinimo komisijai, kurios užduotis yra užtikrinti sankcijų režimo efektyvų veikimą Lietuvoje. VDA analizuoja eksporto ir importo duomenis ir pateikia komisijai tendencijų apžvalgas, kurios leidžia stebėti taikomus sankcijų apėjimo kelius ir juos užkardyti.

Nepaisant to, kad neįmanoma užtikrinti visiško sankcijų laikymosi, Lietuvos sankcijų įgyvendinimo mechanizmas yra vertinamas ES kolegų, kaip vienas griežčiausių bendrijoje.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Vertinant pažangą stiprinant Lietuvos ryšius su diaspora, pasitelktas NPP nustatytas uždavinio lygmens poveikio rodiklis „Užsienio lietuvių, įsitraukusių į Lietuvos gyvenimą ir gerovės joje kūrimą, dalis“. **Lyginant su pradine 2020 m. reikšme (40 proc.), užsienio lietuvių, įsitraukusių į Lietuvos gyvenimą ir gerovės joje kūrimą, dalis 2022 m. padidėjo iki 57 proc. ir jau buvo pasiekta ir viršyta NPP nustatyta šio**



rodiklio siektina reikšmė 2025 m. – 55 proc. Rodiklio augimą 2022 m. galima sieti su ekonominių ir socialinių ryšių bei veiklų normalizavimusi ir grįžimu į ikipandeminį lygį.

15 paveikslas. Užsienio lietuvių, įsitraukusių į Lietuvos gyvenimą ir gerovės joje kūrimą, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: Užsienio reikalų ministerija

Tiesa, 2022 m. rodiklis 9 proc. p. mažesnis už 2021 m. reikšmę (66 proc.). Manytina, toks netolygumas galėjo būti sąlygotas apklausos organizavimo aplinkybių – 2022 m. apklausta santykinai mažiau respondentų ES šalyse, kur tankiausias Lietuvos Respublikos diplomatinii atstovybių tinklas, (37 proc. – lyginant su 42,8 proc. 2021 m.), bet daugiau

respondentų iš ne ES šalių (63 proc. – lyginant su 57,2 proc. 2021 m.).

Stiprinant Lietuvos įtaką pasiekta pažanga vertinama teigiamai, tačiau ji gali būti sąlygota pandemijos ribojimų panaikinimo. Siekiant užtikrinti pasiektos pažangos tęstinumą, būtina tęsti Lietuvos ryšių su diaspora stiprinimo politiką.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Toliau aktyviomis Lietuvos diplomatinio tinklo pastangomis **telkti paramą Ukrainai iki jos pergalės.**
- Nuosekliai **tęsti ir stiprinti** Rusijos ir Baltarusijos atžvilgiu vykdomą **sankcijų ir tarptautinės izoliacijos politiką.**
- Diplomatinės priemonėmis **ginti ir puoselėti demokratinio pasaulio vertybes.**
- **Organizuoti NATO viršūnių susitikimą Vilniuje** ir siekti Lietuvos nacionaliniam saugumui stiprinti būtinų sprendimų priėmimo.
- Toliau imtis lyderystės **aktualizuojant ES Rytų partnerystės klausimus** ir išlaikyti juos ES užsienio politikos darbotvarkėje.
- **Stiprinti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politiką** ir tarptautines partnerystes šioje srityje, įgyvendinti pradėtus ir imtis naujų atstatymo projektų Ukrainoje.
- Parengti **Lietuvos pasirengimo pirmininkauti ES Tarybai 2027 metais** veiksmų planą, pradėti sistemingą pasirengimą.
- Toliau stiprinti ir gilinti **Lietuvos ryšius su strateginiais partneriais.**

PRIEDAS NR. 1

Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaita

Vadovaujantis Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 6 straipsniu, šiame Vyriausybės 2022 m. veiklos ataskaitos priede pateikiama nacionalinio saugumo būklės ir plėtros 2022 metais ataskaita: įvertinama Nacionalinio saugumo strategijoje išvardytų rizikos veiksnių, pavojų ir grėsmių nacionaliniam saugumui būklė, apžvelgiami pagrindiniai nacionalinio saugumo politikos prioritetų ir ilgalaikių nacionalinį saugumą stiprinančių programų įgyvendinimo rezultatai, turintys esminės įtakos Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimui.

1. RIZIKOS VEIKSNIAI, PAVOJAI IR GRĖSMĖS NACIONALINIAM SAUGUMUI

1.1. Augantis Rusijos Federacijos valdžios autoritarizmas ir agresyvumas siekiant imperialistinių ambicijų įgyvendinimo karinėmis ir hibridinėmis priemonėmis

Rusijos Federacija (toliau – Rusija) siekia įtvirtinti savo strateginius interesus – spręsti svarbiausius tarptautinės politikos klausimus ir dominuoti sau prisiskirtose įtakos zonose. Šiuos siekius Rusija įgyvendina naudodama karinę galią, kuri atviros agresijos prieš Ukrainą kontekste tapo vienu esminių jos užsienio ir saugumo politikos įgyvendinimo įrankiu. Jos svarbą didina mažėjantis kitų (ekonominių, diplomatinių) priemonių efektyvumas siekiant paveikti Vakarų pagal savo interesus.

Didėjanti Rusijos tarptautinė izoliacija mažina galimybes šalyje sklisti liberalioms vakarietiškomis idėjoms, kurias režimas laiko viena svarbiausių grėsmių savo egzistavimui. Rusijos valdantysis režimas įgauna vis daugiau totalitarinių bruožų – stiprina propagandą, ideologizuoja švietimo procesą, represuoja nepasitenkinimo valdžios sprendimais apraiškas, stengiasi mobilizuoti

privačius išteklius ir visą ekonomiką karo reikmėms.

2022 m. pabaigoje Rusijos gynybos ministerija pristatė Rusijos ginkluotųjų pajėgų reorganizaciją, kuria planuojama iki 1,5 mln. padidinti Rusijos ginkluotųjų pajėgų karinio personalo ribinį skaičių, suformuoti tris naujas motorizuotųjų šaulių divizijas, septynias motorizuotųjų šaulių brigadas perorganizuoti į divizijas ir įvykdyti kitas reformas. Rusijos politinė-karinė vadovybė skelbia planuojanti įvykdyti šią reorganizaciją iki 2026 m., bet mažai tikėtina, kad būtų pajėgi įgyvendinti šiuos pokyčius anksčiau nei 5–10 metų perspektyvoje. Rusija taip pat paskelbė planuojanti 2023 m. surengti strateginius karinius mokymus „Zapad“, nors pagal įprastą planą šios serijos strateginio lygmens mokymai Vakarų karinėje apygardoje turėjo vykti dvejais metais vėliau. Tikėtina, kad visi šie planai rodo Rusijos siekį savo ginkluotąsias pajėgas pritaikyti ne tik tolimesniam karui prieš Ukrainą, bet ir ilgalaikiai konfrontacijai su Vakarais.

Didėjančioje Rusijos ir Vakarų šalių konfrontacijoje ypatingu rizikos faktoriumi Lietuvai yra Rusijos Kaliningrado srities kaimynystė. Kaliningrado sritis ypač svarbi Rusijos politinei vadovybei kaip placdarmas karinei galiai Baltijos jūros regione išlaikyti ir kaip izoliuotas, ekonomiškai pažeidžiamas ir NATO valstybių apsuptas Rusijos regionas. Jei tranzito į Kaliningradą sąlygos netenkins ar ekonominės problemos srityje gilės, Kremlius, tikėtina, sieks didinti įtampą regione, siekdamas bent simbolinių nuolaidų.

1.2. Autoritarinio Baltarusijos Respublikos politinio režimo priešiškas ir vykdomas provokacijas

A. Lukašenkos režimas yra svarbiausias Rusijos sąjungininkas, reikšmingai prisidedantis prie Rusijos agresijos prieš Ukrainą. Tai dar labiau didina tarptautinę

politinę ir ekonominę Baltarusijos izoliaciją bei gilina ekonomines režimo problemas. Kremlius yra suinteresuotas palaipsniui stiprinti Baltarusijos susaistymą. Tikėtina, kad 2023 m. prasidės derybos su Rusija dėl Sąjunginės valstybės plėtojimo 2024–2026 m.

A. Lukašenkos režimas tęsė 2021 m. pradėtą prieš Lietuvą, Latviją ir Lenkiją nukreiptą agresyvių neteisėtų migrantų srauto per Baltarusijos ir ES sieną skatinimą – hibridinę ataką. Baltarusijos pareigūnai gadina Lietuvos pasienyje su Baltarusija įrengtą fizinį barjerą, organizuoja neteisėtų migrantų privežimą prie valstybės sienos ir juos nukreipia į Lietuvos teritoriją. 2022 m. 11,2 tūkst. kartų užkirstas kelias neteisėtai į Lietuvą patekti neteisėtiems migrantams.

Be to, Baltarusijos režimas vykdo diskriminacinę politiką Baltarusijoje gyvenančių tautinių bendrijų atžvilgiu. 2022 m. rugpjūčio 11 d. Baltarusijos institucijos sustabdė lietuviškos Pelesos vidurinės mokyklos Baltarusijoje veiklą. Pagal 2022 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojusius Baltarusijos švietimo kodekso pakeitimus visose šalyje veikiančiose mokyklose mokymas gali vykti tik baltarusių arba rusų kalbomis. Baltarusija 2022 m. rugsėjo 15 d. vienašališkai nutraukė tarpvalstybinio bendradarbiavimo švietimo srityje susitarimą su Lietuva.

2022 m. spalio 7 d. Jungtinių Tautų Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos (ICAO) asamblėjos priėmė rezoliuciją, smerkiančią Baltarusijos vyriausybę už Čikagos konvencijos pažeidimą – neteisėtus veiksmus, kuriais ji sąmoningai sukėlė pavojų keleivinio „Ryanair“ lėktuvo skrydžio saugai ir juo skridusiems keleiviams, kai 2021 m. gegužės 23 d. privertė nutūpti Minske tarptautiniu maršrutu į Vilnių skridusį keleivinį „Ryanair“ lėktuvą.

Siekdamas stiprinti pozicijas šalies viduje, A. Lukašenkos režimas prieš Lietuvą ir Vakarų agresyviai skleidžia dezinformaciją. Esminiai naratyvai remiasi į siekius baltarusių visuomenei įteigti agresyvių ir Baltarusiją siekiančių užgrobti Vakarų įvaizdį.

1.3. Kinijos Liaudies Respublikos ambicijos perkurti tarptautinę tvarką ir vis agresyvesnis to siekimas

2022 m. Kinija tęsė agresyvią užsienio politiką. Pamažu didėjo Kinijos susipriešinimas su JAV ir Vakarais. 2022 m. Kinija paskelbė „Globalaus saugumo iniciatyvą“¹⁶, kuria siūlo alternatyvią globalaus saugumo viziją. Labai tikėtina, kad artimoje ir vidutinėje perspektyvoje remdamasi šia iniciatyva Kinija sieks plėsti bendradarbiavimą su autoritarinėmis valstybėmis, tokiomis kaip Rusija, Baltarusija ar Iranas, karinėje ir žvalgybos srityse, taip pat kovoje prieš terorizmą ir „spalvotąsias revoliucijas“.

Augant JAV ir jos šalių sąjungininkių (tame tarpe Lietuvos) karinei ir kitokio pobūdžio paramai Taivanui, Kinija atvirai demonstruoja, jog santykiuose su Taivanu yra pasirengusi peržengti „raudonąsias linijas“. 2022 m. vasarą, reaguodama į JAV Atstovų Rūmų pirmininkės vizitą Taivane, Kinija suorganizavo beprecedentes karines pratybas, imitavo visišką Taivano blokadą. Labai tikėtina, kad artimoje ir vidutinėje perspektyvoje Kinijos agresyvumas Taivano atžvilgiu augs, tačiau karinės invazijos scenarijus išlieka mažai tikėtinas.

Rusijos invazija į Ukrainą tapo iššūkiu Kinijai – šaliai tenka balansuoti tarp „nesikišimo politikos“ tradicijos, partnerystės su Rusija ir savo ekonominių interesų bei įvaizdžio Vakaruose. Pekinas atvirai remia Rusiją informacinėje ir diplomatinėje srityse – palaiko Maskvos naratyvą, kad karą Ukrainoje išprovokavo NATO plėtra ir Rusijos saugumo interesų Europoje ignoravimas, pasisako prieš karinę paramą Ukrainai bei sankcijas Rusijai. Kinija taip pat padeda mažinti Rusijai taikomų sankcijų poveikį – didina energetinių žaliavų iš Rusijos importą, Kinijos bankai integruoja Rusijos

¹⁶ Tai 2022 m. balandžio 21 d. Kinijos pasiūlyta iniciatyva, kuri oficialiai pasisako prieš valstybių siekį nacionalinį saugumą užtikrinti kitų valstybių nesaugumo sąskaita. Šios iniciatyvos kritikai teigia, jog taip Kinija pridengia siekį didinti savo globalią įtaką.

finansines institucijas į Kinijos plėtojama tarpbankinių atsiskaitymų sistemą.

2022 m. pabaigoje įvykusio Kinijos komunistų partijos (KKP) kongreso rezultatai atskleidė, kad šalies lyderis XI Jinpingas ne tik įtvirtino savo statusą partijoje, užsitikrino galimybę valdyti šalį neribotą laiką, tačiau ir eliminavo politinius oponentus iš svarbiausių pozicijų KKP hierarchijoje. Tai įgalins šalies politinį elitą tęsti aukščiau įvardintas veiklas.

1.4. Masinio naikinimo ginklų neplatinimo ir kontrolės susitarimams kylantys pavojai bei konvencinių ginklų kontrolės architektūros krizė

Ginklų kontrolės, nusiginklavimo ir neplatinimo architektūros erozija neigiamai paveikė strateginį stabilumą. Antai Šiaurės Korėja toliau plėtoja savo nelegalią branduolinę ir raketų programą, kas kelia riziką branduoliniam neplatinimui ir regiono stabilumui. Iranui atsisakant užbaigti derybas dėl JCPOA įgyvendinimo ir grasinant pasitraukti iš Branduolinio ginklo neplatinimo sutarties (NPT), kyla grėsmė visai NPT architektūrai. Kinija sparčiai plečia savo branduolinį arsenalą ir kuria vis sudėtingesnes tiekimo sistemas, nedidindama skaidrumo ir sąžiningai nedalyvaudama ginklų kontrolės ar rizikos mažinimo srityje.

Rusijos pažeidimai, selektyvus ginklų kontrolės įsipareigojimų vykdymas ir sprendimų priėmimo blokavimas prisidėjo prie platesnio saugumo aplinkos pablogėjimo. Pradėdama karą prieš Ukrainą, Rusija (ir jai padedanti Baltarusija) toliau ardo Jungtinių Tautų (JT) ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) steigiamuosius principus ir susitarimus. Rusija taip pat naudoja branduolinį šantažą, skleidžia dezinformaciją apie tariamą biologinio ir cheminio ginklo panaudojimą Ukrainoje. Tam ji išnaudoja Biologinio ginklo konvencijos (BWC) ir Cheminio ginklo konvencijos (CWC) mechanizmus, kas kenkia šių konvencijų patikimumui. 2022 m. Rusija nevykdė strategine puolamosios branduolinės ginkluotės sutartimi „New START“ prisiimtų

įsipareigojimų ir neleido atlikti patikrų sutartyje numatytuose objektuose. Taip pat atsisakė pratęsti strateginio stabilumo dialogą su JAV dėl šios sutarties pratęsimo po 2026 m. Nors Rusija paprastai yra suinteresuota strateginiais susitarimais, įtvirtinančiais ginkluotės ir statuso paritetą su JAV, tačiau mažėjant dialogo galimybių didėja dabartinės ginklų kontrolės architektūros griūties grėsmė. Tai netiesiogiai neigiamai veiktų Lietuvos nacionalinį saugumą dėl bendro globalaus saugumo situacijos prastėjimo.

1.5. Euroatlantinės bendrijos vienybės skaldymas pasinaudojant Vakarų valstybių grėsmių vertinimo skirtumais ar ne visada sutampančiais interesais

2022 m. Rusijos karinis, politinis, energetinis, diplomatinis spaudimas euroatlantinei bendrijai ir jos partneriams sistemingai augo. 2022 m. vasario 24 d. Rusijos pradėta masinė karinė invazija į Ukrainą lėmė radikalius pokyčius NATO sąjungininkų santykiuose su Rusija. Rusija stiprino prieš euroatlantinę bendriją ir jos paramai Ukrainai nukreiptą agresyvią retoriką, toliau siekė diskredituoti NATO ir silpninti Aljanso sąjungininkų vienybę naudodama branduolinį šantažą, manipuliavimą energetinių išteklių tiekimu, kibernetines ir dezinformacines priemones.

Tačiau Rusijos veiksmai ne susilpnino, o veikiau sustiprino Aljanso vienybę ir sanglaudą. 2022 m. NATO valstybių vadovų susitikime Madride priimti istoriniai sprendimai dėl gynybos laikysenos stiprinimo NATO rytinėje dalyje, dėl visaapimančio paramos paketo Ukrainai, paskelbta apie Švedijos ir Suomijos siekį tapti NATO narėmis. Susitikime patvirtintoje naujoje NATO strateginėje koncepcijoje sąjungininkai įvardino Rusiją kaip reikšmingiausią grėsmę Aljansui. 2022 m. transatlantinė bendruomenė įvedė ekonomines sankcijas ir vieningai išsiuntė iš savo šalių dalį rusų diplomatų. Siekdama išvengti tarptautinės izoliacijos Rusija siekia burti autoritarinių valstybių koaliciją, skleidžia naratyvą nukreiptą prieš Vakarus Azijos, Afrikos ir Lotynų Amerikos šalyse.

Tikėtina, kad Rusija toliau sieks skaldyti transatlantinės bendruomenės vienybę iš naudodama vidines šalių problemas, visuomenėse egzistuojančius mitus bei aštrinti valstybių narių nesutarimus.

1.6. Ekonominė ir energetinė priklausomybė

Ekonominė priklausomybė. Atsakydamos į Rusijos karą prieš Ukrainą bei brutalius A. Lukašenkos režimo veiksmus, ES bei kitos tarptautinės bendruomenės narės šioms šalims įvedė įvairaus pobūdžio sankcijas, kurios sukėlė nemažai įtampos Lietuvos ekonomikai. 2022 m. pradžioje Kinija ir toliau aktyviai riboja lietuviškos kilmės prekių patekimą į Kinijos rinką, o vasario-kovo mėn. įvedė ir formalius importo draudimus lietuviškai jautienai, alkoholiniams gėrimams, durpėms, pieno produktams ir medienai. Reaguodama į spaudimą, ES 2022 m. sausio 27 d. kreipėsi į PPO su prašymu pradėti konsultacijas su Kinija pagal PPO ginčų sprendimo procedūrą. 2022 m. kovo 14-15 d. įvyko ES ir Kinijos konsultacijų susitikimai, kurio metu ES pusė siekė surinkti daugiau faktinės informacijos apie Kinijos taikomus ribojimus. Pereiti į antrąją bylinėjimosi stadiją ir įsteigti arbitrų kolegiją ES paprašė 2022 m. gruodžio 20 d. PPO Ginčų sprendimo komiteto posėdyje.

Pastebimas Lietuvos priklausomumo nuo kai kurių valstybių, galinčių kelti rizikas ar grėsmes Lietuvos ekonominiam saugumui užsienio prekybos srityje, mažėjimas. Pavyzdžiui, 2022 m., palyginus su 2021 m., prekių importo iš Rusijos vertė sumažėjo net 42,6 proc. (nuo 4,51 mlrd. Eur iki 2,59 mlrd. Eur), prekių importas iš Baltarusijos sumažėjo 21,9 proc. (nuo 985,6 mln. Eur iki 769,5 mln. Eur), tačiau prekių importas iš Kinijos padidėjo 26,4 proc. (nuo 1,57 mlrd. Eur iki 1,99 mlrd. Eur).

2022 m. III ketv. pabaigoje Rusijos, Baltarusijos ir Kinijos bendros tiesioginės užsienio investicijos (toliau – TUI) Lietuvoje sudarė tik 2,06 proc. dalį visų sukaupytų TUI Lietuvoje (596,16 mln. eurų). Atkreiptinas dėmesys, kad nors Rusijos TUI mažėjo, tačiau Baltarusijos ir Kinijos TUI per 2022 m.

padidėjo 45,01 mln. eurų. Tai sudarė bendrą 8,17 proc. šių šalių TUI padidėjimą lyginant su 2021 m. III ketvirčiu. Daugiausia šių trijų šalių TUI Lietuvoje padidėjo apdirbamąjoje gamyboje, privataus nekilnojamojo turto įsigijimas ir pardavimas, o daugiausia sumažėjo nekilnojamojo turto veikloje.

Energetinė priklausomybė. 2022 m. vasario 24 d. Rusijai užpuolus Ukrainą ir ES įvedus sankcijas agresoriui, Rusija pradėjo riboti gamtinių dujų tiekimą ir nusprendė vienašališkai pakeisti anksčiau sudarytų sutarčių sąlygas reikalaudama už tiekiamas gamtines dujas mokėti rubliais. Siekdama atsisakyti energetinės priklausomybės nuo Rusijos, Lietuva visiškai atsisakė rusiškų energetinių išteklių importo (balandžio mėn. sustabdytas dujų ir naftos, o gegužės mėn. elektros importas). Analogiškai nusprendė ir kitos ES valstybės narės (Lenkija, Suomija, Bulgarija), kurios turėjo galimybę diversifikuoti tiekimą arba pakeisti gamtines dujas kitais energijos ištekliais. Lietuvos energetinių išteklių poreikis yra tenkinamas pasitelkiant esamą infrastruktūrą (Lietuvos ir Lenkijos dujotiekių jungtis (GIPL), Klaipėdos SDG terminalas, elektros jungtys su Švedija, Lenkija ir Latvija). Regione vystomi energetikos projektai garantuoja, kad ateityje apkritai neliks ne tik politinių, bet ir ekonominių paskatų atnaujinti energijos importą iš Rusijos Federacijos. Neatmestina, kad „Gazprom“ sieks susigrąžinti dalį Baltijos šalių ir ES rinkos. Tikėtina, kad koncernas bandys veikti pasinaudodamas prekybos gamtinėmis dujomis tarpininkais, su kuriais yra bendradarbiavęs anksčiau ar kurių atstovai turi įtakingų ryšių „Gazprom“ struktūrose.

Elektros tinklų priklausymas nuo Rusijos, elektros generacijos trūkumas bei konkurencingos elektros kainos Lietuvoje išlieka pagrindiniais energetikos srities iššūkiais. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuva priklauso Baltarusiją, Rusiją ir Baltijos šalis jungiančiam elektros žiedui (BRELL), egzistuoja rizika, kad Rusija gali bandyti vienašališkai atjungti Baltijos šalių elektros energetikos sistemas nuo bendros sistemos arba gali stabdyti desinchronizacijos procesą,

siekdama apsinkinti Lietuvos prisijungimą prie kontinentinės Europos tinklų.

1.7. Baltarusijos Respublikos institucijų neatsakingas požiūris į branduolinę saugą ir nesaugi Baltarusijos atominė elektrinė

Rusijos branduolinės energijos korporacija „Rosatom“ ir Baltarusijos institucijos nuolat slepia informaciją apie tikrąją situaciją Baltarusijos atominėje elektrinėje (toliau - BAE) bei objekte įvykusius incidentus. Nepaisant daugkartinių Lietuvos raginimų stabdyti BAE projekto įgyvendinimo darbus ir spręsti saugos problemas, dar 2021 m. buvo pradėtas pramoninis šios elektrinės 1-ojo energijos bloko eksploatavimas ir 2-ojo energijos bloko fizikinio paleidimo darbai. 2022 m. balandžio mėn. 25 d. 1-asis energijos blokas buvo sustabdytas planiniam remontui, kuris pagal pirminius planus turėjo trukti apie 3 mėnesius, tačiau užtruko daugiau nei 6 mėnesius. Šis blokas buvo vėl paleistas tik lapkričio 9 d. Tokia ilga prastova gali reikšti, kad BAE turi rimtų techninių problemų, kurios sprendžiamos jau prasidėjus šios elektrinės eksploatavimui. Per 2022 metus Baltarusija neparodė reikšmingo „streso testų“ priemonių ir kitų šiuolaikinių saugos reikalavimų įgyvendinimo progreso.

2022 m. vasario 1 d. buvo sustabdytos Baltarusijos specialiosios teisės ir privilegijos pagal JT EET Orhuso konvenciją už nuolatinius ir grubius konvencijos pažeidimus pagal Baltarusijos pilietinės visuomenės ir Lietuvos institucijų pateiktus skundus prieš Baltarusiją dėl netinkamo visuomenės informavimo vystant BAE projektą. 2022 m. liepos mėn. Baltarusija nusprendė pasitraukti iš Orhuso konvencijos.

2022 m. birželio 27 – liepos 8 d. Jungtinės panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyvių atliekų tvarkymo konvencijos peržiūros susitikimo metu, remiantis Lietuvos ir kitų delegacijų pateiktais klausimais, Baltarusijai buvo pateiktos rekomendacijos (išsūkių ir pasiūlymai) kaip gerinti saugą. Tai yra svarbus instrumentas, prisidedantis prie panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyvių

atliekų tvarkymo gerinimo.

1.8. Virsmo technologijų (dirbtinio intelekto, didžiųjų duomenų, autonominių, kvantinių ir kitų technologijų) plėtra ir vis dažnesnis jų pritaikymas veiksams prieš kitas valstybes vykdyti

Plėtojamos virsmo technologijos turi didelę įtaką JAV, Kinijos ir Rusijos galių pasiskirstymui pasaulyje. Šios technologijos vis labiau vertinamos kaip priemonė pasiekti proveržį ekonomikoje, taip pat strateginį ir operacinį pranašumą konflikto metu. Dėl to didžiosios šalys vykdo ambicingus virsmo technologijų vystymo planus. Augant tarptautinei technologinei konkurencijai, Vakarams plečiant sankcijų režimą technologijų eksportui į Rusiją ir Baltarusiją, virsmo technologijas tyrinėjantys ir vystantys Vakarų, kartu ir Lietuvos, subjektai tampa potencialiais priešiškų valstybių taikiniaus. Būdai, kuriais siekiama užmegzti kontaktą su technologijų įmonėmis ar akademinė bendruomenė ir perimti Vakaruose vystomas technologijas bei sprendimus:

1. Pelningi gamybos užsakymai;
2. Verslo ir mokslo bendradarbiavimas, vedamos derybos ir konsultacijos;
3. Ryšiai su universitetais, susijusiais su gynybos pramone;
4. Užsienio investicijos;
5. Užsienio studentų aukštesnės pakopos studijos;
6. Dalyvavimas tarptautinėse parodose ir konferencijose;
7. Techninių ekspertų kaip konsultantų pritraukimas į valstybinius ir pramonės projektus;
8. Ekspertinių žinių panaudojimas priešiškų šalių žvalgybos tarnybų užduočių vykdymui.

Įmonės ir akademinė bendruomenė, įsitraukdama į bendradarbiavimą su trečiųjų šalių atstovais, kurie prisideda prie karinių technologijų vystymo, rizikuoja veiklos perspektyvomis - toks sandoris gali turėti žalos technologijų kūrėjų reputacijai ir galimybėms bendradarbiauti su Vakarų partneriais ateityje.

1.9. Kibernetinės ir informacinės grėsmės

Kibernetinės grėsmės. 2022 m., priešišku valstybių keliama grėsmė Lietuvos institucijų bei organizacijų informacinių sistemų saugumui išliko nesumažėjusi. Aktyviausiai prieš Lietuvą veikė programišių grupuotės, siejamos su Rusija ir Kinija. Jų prioritetine užduotimi išliko ilgalaikis ir tęstinis informacijos, susijusios su Lietuvos užsienio ir vidaus politika, rinkimas. Kita vertus, pastaraisiais metais išaugo ir destruktinių kibernetinių atakų skaičius. Vykdamas tokio tipo atakas siekiama ne tik trikdyti valstybės institucijų, ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros operatorių sistemų ir tinklų darbą bei gyvybiškai svarbius procesus, bet ir naikinti jose kaupiamus ir apdorojamus duomenis. Nors tiesioginės ilgalaikės žalos šios atakos nepadarė, labai tikėtina, kad šie kibernetiniai aktyvistai ir toliau savo veiksmais remis Rusijos politiką prieš užsienio šalių paramą Ukrainai ar kitus Rusijai nepalankius sprendimus.

Informacinės grėsmės. 2022 m. Rusija informacinėmis priemonėmis siekė išnaudoti politines, socialines ir kultūrines problemas Lietuvoje ir įtakoti gyventojų nuostatas bei politinį sprendimo priėmimo procesą. Dezinformacijos incidentų dinamika per pastaruosius du metus liko panaši - 2021 m. buvo fiksuoti 5030 unikalūs atvejai, o 2022 m. jų buvo mažiau – 4999. Didžiausios pastangos buvo nukreiptos siekiant mažinti Lietuvos politinę, karinę ir moralinę paramą Ukrainai Rusijos agresijos prieš šalį kontekste. Dezinformaciją skleidžiantys kanalai teigė esą Rusija už tokius veiksmus Lietuvą nubaus karinėmis priemonėmis. Eskaluoti kaltinimai esą politikai švaisto karinę įrangą ir mokesčių mokėtojų lėšas Ukrainoje. Tuo pačiu prokremliški informaciniai kanalai vykdė nuo Rusijos agresijos į Europą bėgančių ukrainiečių diskreditavimo kampaniją. Jie kaltinami teisės pažeidimais, piktnaudžiavimu socialine parama ir politinio ekstremizmo propagavimu.

Šios informacinės priemonės buvo bendro Rusijos siekio paveikti transatlantinės

bendruomenės vienybę dalis. Visgi Lietuvos visuomenė išliko atspari ir aktyviai prisidėjo prie pagalbos Ukrainai¹⁷, o mūsų šalies politinė ir karinė parama Ukrainai išliko aukštame lygyje.

Tuo pačiu Rusija siekė išlaikyti savo kaip lemiamą vaidmenį Antrajame pasauliniame kare turėjusios valstybės įvaizdį. 2022 m. pradėjus sovietų kariams skirtų monumentų nukėlimo darbus Rusija ir jos kontroliuojami informaciniai kanalai ėmėsi atsakomųjų veiksmų. Rusijos ambasados diplomatai siekė užmegzti ryšius su Lietuvos valstybės ir savivaldos institucijomis ir rinko informaciją apie sovietų kariams skirtų monumentų nukėlimą. Ši informacija buvo reikalinga Rusijos teisėsaugai pradėti baudžiamąjį Lietuvos piliečių persekiojimą. Reaguodama į monumentų nukėlimą Lietuvoje, Rusija pradėjo naikinti jos teritorijoje esančius su lietuvių susijusius viešosios erdvės objektus, persekioti lietuvių puoselėjančias organizacijas, kai kurios jų buvo priverstos nutraukti veiklą. Prisidengdama kova su nacizmu Rusija siekia įtvirtinti savo hegemoniją regione. Kaltinimai sovietų karių kapų išniekinimu ir nacizmo šlovinimu formuoja Lietuvos kaip priešo įvaizdį Rusijos visuomenėje ir potencialiai gali būti panaudoti Kremlui imantis prieš Lietuvą agresyvių veiksmų.

1.10. Piliečių ir valstybės susvetimėjimas bei socialiniu, ekonominiu ar kultūriniu pagrindu kylantis susipriešinimas

2022 m. Lietuvoje veikė Rusijos ir Baltarusijos interesų įgyvendinimui naudingi judėjimai. Jie sistemingai viešojoje erdvėje diskreditavo Lietuvos Respublikos vykdomą vidaus ir užsienio politiką bei skleidė Baltarusijai ir Rusijai naudingą propagandą. Šie judėjimai neformuoja Lietuvos pamatinių gyventojų nuostatų, o skleisdami melagingą informaciją išnaudoja ir siekia aštrinti Lietuvoje egzistuojančias socialines ir ekonomines problemas.

¹⁷ Pilietinės galio indekso duomenimis 2022 m. 65 proc. apklaustųjų vienaip ar kitaip prisidėjo remdami Ukrainą.

Šis problemų kompleksas lėmė, kad Lietuvos pilietinės galios indeksas 2022 m. sumenko.¹⁸ Apskaičiuota vidutinė jo reikšmė, 35,9 balo iš 100 galimų, yra mažesnė tiek už 2020 m., tiek už 2019 m. matytąsias rekordiška aukštas reikšmes (atitinkamai 41,3 bei 39,7 balo).

Daugiausia įtakos tokiam pokyčiui turėjo išaugęs nežinančių, kaip elgtųsi iškilus politinei, ekonominei ar vietos reikšmės problemai skaičius ir sumažėjusi dalis tų, kurie tokiose situacijose aktyviai imtųsi veiksmų. Iškilusios vietos problemos atveju 67 proc. respondentų teigia, kad imtųsi veiksmų, ekonominės problemos atveju tokių yra 47 proc., politinės problemos – 37 proc., o saugumo – 55 proc. respondentų (2022 m.). Nemaža dalimi tai sietina ne tik su piliečių nuostatomis, bet ir su informacijos trūkumu apie galimybes prisidėti sprendžiant įvairius iššūkius bei savo vietą mobilizacijos ar krizių metu.

Žvelgiant į kriminogeninę situaciją Lietuvoje užregistruotų nusikaltimų skaičius pagal 170 BK straipsnį „Kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę“ išliko aukštas. (2021 m. - 82, 2022 n. - 84). Didžiąją dalį sudaro tokio pobūdžio nusikaltimai dėl seksualinės orientacijos (57). Pastebėtina, kad daugiau nei dvigubai išaugo nusikaltimai dėl tautybės. Nusikaltimai dėl rasės išaugo daugiau nei dvigubai ir grįžo į 2020 m. lygį (7 atvejai). Tikėtina, kad tai lėmė COVID19 pandemijos susiformavę atskirų visuomenės veikėjų įpročiai daugiau komentuoti internetinėje erdvėje dėl Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencijos) ratifikavimo, Partnerystės įstatymo projekto. Taip pat išaugęs nusikaltimų dėl tautybės gali būti siejamas su atskirų visuomenės atstovų siekiu dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą apkaltinti vieną ar kitą etninę grupę.

1.11. Europos kaimynystėje augantis

¹⁸ Šis indeksas matuoja visuomenės realų ir potencialų aktyvumą, savo įtakos pajautimą bei su pilietine veikla siejamų rizikų vertinimą. <http://www.civitas.lt/time-line/pilietines-galios-indeksas-2022-m/>

religinis ekstremizmas, įšaldyti konfliktai, nestabilios valstybės, jose atsiradęs galios ir saugumo vakuumas

2022 m. vasario 24 d. Rusijos pradėtas plataus masto karas prieš Ukrainą, turėjo įtakos įšaldytų konfliktų dinamikai. Pasinaudodamas sumaištimi tarptautinėje erdvėje, bei siekdamas testuoti Azerbaidžano-Armėnijos konflikto reguliavime dalyvaujančių šalių reakcijas, Azerbaidžanas rugsėjo 13 – 14 d. prieš Armėniją pradėjo karinius veiksmus. Nors pasiektos paliaubos, tačiau eskalacijos grėsmė išlieka. Tuo tarpu Padniestrėje dislokuotos Rusijos pajėgos ir Rusijos pastangos įtakoti procesus Moldovoje yra destabilizuojantis veiksnys. Tai kelia ne tik politines ir ekonomines problemas Moldovoje, bet ir įgalina Rusiją grasinti Padniestrėje esančiomis pajėgomis atverti dar vieną karo prieš Ukrainą kryptį. Nors Abchazijos ir Cchinvalio/Pietų Osetijos regionuose okupacinių karinių Rusijos pajėgų sumažėjo (perdislokuotos į Ukrainą), tačiau Kremliaus kontroliuojamos pajėgos vykdo represijas prieš vietos gyventojus, tęsia “šliaužiančios okupacijos” taktiką (savo kontrolėn bando perimti Bičvintos/Pitsundos kurortinį miestą).

Kalbant apie religinio ekstremizmo keliamas grėsmes, tai teroristinės organizacijos “Islamo valstybė” ir “Al – Qaeda” neturėjo pajėgumų Vakaruose vykdyti teroristinių išpuolių. Tačiau vykdydamos propagandą ir taip skatindamos Vakaruose gyvenančius religiniais ir socialiniais pagrindais radikalėjančius asmenis imtis smurto. Šie asmenys dažniausiai neturi priėjimo prie ginklų ir sprogmenų, todėl išpuolius vykdo namų apyvokos daiktais (pvz., peiliais). Lyginant su praėjusiais metais tokių išpuolių surengta mažiau, Vakarų valstybių prevenciniai ir kiti veiksmai buvo sėkmingi. Tačiau nemažėjanti politinė ir karinė įtampa, socialinės problemos, maisto trūkumas (prie kurios prisideda Rusijos sukeltas karas Ukrainoje) ir Ukrainos karo sukeltas maisto trūkumas Artimuose Rytuose kelia naujus nelegalios migracijos į ES iššūkius. Tokiu atveju religinio ekstremizmo grėsmės ES gali padidėti.

1.12. Klimato kaita ir dėl to dažnėjantys ir intensyvėjantys ekstremalūs hidrometeorologiniai reiškiniai bei orų anomalijos

Lietuvai didžiausios su klimato kaita susijusios grėsmės nacionaliniam saugumui – tai ekstremalūs gamtos reiškiniai, tokie kaip upių potvyniai, jūros lygio kilimas, kritulių kiekio ekstremumai, karščio ir šalčio bangos.

Nors 2022 m. nebuvo paskelbta valstybės lygio ekstremalių situacijų dėl hidrometeorologinių reiškinių, dėl klimato kaitos tokių reiškinių, kurie gali turėti staigių ir sunkiai prognozuojamų padarinių žemės ūkio sektoriui, rizika išlieka didelė. Antai iš 12 savivaldybių lygiu paskelbtų ekstremaliųjų situacijų net 50 % jų buvo dėl ilgalaikio lietaus padarinių, taip pat buvo paskelbti du ekstremalieji įvykiai dėl ilgalaikio lietaus ir vienas dėl stichinio vandens lygio.

Ekstremalūs hidrometeorologiniai reiškiniai daro didelį neigiamą poveikį žemės ūkiui. Labiausiai pažeidžiamas yra augalininkystės sektorius. Žemės ūkio ministerija naudodama Kaimo plėtros programos ir nacionalinės paramos finansines priemones įgyvendina pasėlių draudimo politiką. Naudojant dalinio pasėlių draudimo įmokos kompensavimo finansines priemones Ūkiams suteikiama galimybė apsidrausti mažesniais kaštais taip pat skatinamas savisaugos ir atsakingumo suvokimas. Paskutiniu metu trijų metų laikotarpiu besidraudžiančių ūkių kiekis nuolat auga, o tai leidžia Vyriausybei taupyti biudžeto lėšas kompensacijoms patirtų nuostolių atlyginimui.

1.13. Technogeninių, gamtinių, sveikatos ar kitų krizių pavojus

Galimos radiologinės ar branduolinės avarijos Baltarusijos atominėje elektrinėje rizikos lygis išlieka didelis.¹⁹

Vertinant grėsmes dėl užkrečiamųjų ligų, paminėtinos šios pavojingos ir ypač

pavojingos užkrečiamosios ligos, galinčios sukelti ekstremalias situacijas Lietuvoje – tymai, tuberkuliozė, poliomielitas. Iš paminėtų ligų pavojingiausia padėtis dėl tuberkuliozės. Pagrindinis infekcijos šaltinis – atvira plaučių tuberkulioze sergantis žmogus, perduodantis ligos sukėlėją kitam asmeniui oro lašeliniu būdu. 2022 m. Lietuvoje buvo užregistruoti 535 nauji bakteriologiškai patvirtinti plaučių tuberkuliozės atvejai. 2015–2022 metų laikotarpiu šių atvejų skaičius sumažėjo 40 proc. Šis mažėjimas nemaža dalimi įtakotas COVID-19 pandemijos susirgimų. Didžiausius iššūkius kelia vaistams atspari tuberkuliozė, kurios rodikliai Lietuvoje yra vieni aukščiausių Europos Sąjungoje. Šie epidemiologiniai rodikliai Lietuvoje per pastaruosius 8 metų sumažėjo 52,3 proc., tačiau atvejų kreivė judėjo netolygiai.

Ekstremalioji situacija dėl COVID-19 parodė, kad pirminei maisto gamybai, maisto perdirbimui ir jo tiekimo grandinės tvarumui gali turėti įtakos gretutiniai rizikos veiksniai tokie kaip didelės dalies darbo jėgos praradimas. Dėl tokio gretutinio veiksnio gali neprognozuojamam laiko tarpui sustoti maisto gamybos ar perdirbimo sektoriaus objektai. Taip pat COVID-19 situacija parodė, kad gali sutrikti ir žaliavų skirtų perdirbimui tiekimo grandinė iš kitų ES ar pasaulio šalių.

Daugiausiai Labai patogeniško paukščių gripo (toliau – LPPG)²⁰ protrūkių naminių paukščių laikymo vietose nustatyta Prancūzijoje – net 594, Vengrijoje – 294, Vokietijoje – 97, Olandijoje – 79, Italijoje – 54, Ispanijoje – 37. Lenkijoje nustatyti 68 LPPG protrūkiai, kurie daugiausiai žalos padarė naminių ančių sektoriui. 2022 m. Lietuvoje laukinių paukščių LPPG atvejų nustatyta 11 vietų, iš viso LPPG virusas nustatytas 868 laukiniams paukščiams (kirams, gandrums, gulbėms ir laukinėms antims).

¹⁹ Žiūrėti 1.7 punktą.

²⁰ LPPG - yra greitai plintanti pavojinga užkrečiamoji paukščių liga, kuria serga naminiai ir laukiniai paukščiai. Nuo ligos gali nugaišti iki 100 % visų ūkyje laikomų paukščių.

Afrikinis kiaulių maras (toliau – AKM)²¹ apėmusi šias Europos šalis: Estiją, Latviją, Lietuvą, Lenkiją, Vengriją, Slovakiją, Serbiją, Ukrainą, Rusiją, Italiją, Moldovą, Bulgariją, Rumuniją, Vokietiją, Belgiją, Graikiją ir Čekiją. Iš viso Europos šalyse AKM nustatytas 537 kiaulių laikymo vietose (sunaikintos 232 024 kiaulės) ir 9 421 šernui (5751 nugaišusiam ir 3670 sumedžiotų). 2022 m. dėl afrikinio kiaulių maro (toliau – AKM) Molėtų, Jurbarko ir Šakių rajonų savivaldybėse buvo skelbiamos savivaldybės lygio ekstremaliosios situacijos Lietuvoje 2022 m. AKM nustatytas 16 kiaulių laikymo vietose (sunaikintos 2255 kiaulės) ir 670 šernų (497 nugaišusiems ir 173 sumedžiotiems).

1.14. Globalūs procesai, tokie kaip pasaulio ekonomikos, darbo rinkų pokyčiai, pramonės transformacijos, masinė žmonių migracija bei demografinės tendencijos

Rusijos karo Ukrainoje ekonominiai padariniai, išaugusi infliacija, energetikos rinkų krizė, Kinijoje ilgai taikytos Covid ribojimo priemonės lemia globalios ekonomikos lėtėjimą. Tarptautinis valiutos fondas (IMF) prognozuoja, kad pasaulinis ekonominis augimas sulėtės nuo 6,0 proc. 2021 m. iki 3,2 proc. 2022 m. ir 2,7 proc. 2023 m. Kita vertus prognozuojama, kad pasaulinė infliacija nuo 4,7 proc. (2021 m.) pasiekusi 8,8 proc. (2022 m.), 2023 m. gali imti mažėti iki 6,5 proc. 2023 m. ir iki 4,1 proc. 2024 m. Žemės ūkio ir pramonės sektorių santykinė reikšmė ekonomikoje menksta, o paslaugų sektoriaus didėja. Sparčiai vystosi technologijos ir inovatyvūs sektoriai. Tai kuria ne tik pridėtinę vertę ekonomikai, bet reiškia ir naujus iššūkius – teisinio reglamentavimo (pvz. el. prekyba, skaitmeninės ekonomikos apmokestinimas),

²¹ AKM - ypač pavojinga užkrečiama virusinė naminių bei laukinių kiaulių (ir šernų) liga. Kitiems gyvūnams ir žmonėms šią ligą sukeliantis virusas nepavojingas. Užsikrėtusių kiaulių mėsą draudžiama vartoti ne dėl pavojaus užsikrėsti žmonėms, o dėl galimybės, kad per mėsą, kraują, vidaus organus pavojingas virusas bus išplatintas už ligos židinio ribų. Afrikinis kiaulių maras yra žmonėms nepavojinga liga – jie nesusirgs, net jei suvalgytų užkrėstos mėsos.

kibernetinio saugumo užtikrinimo, kovos su dezinformacija.

Demografinė situacija pasaulyje keičiasi iš esmės. ES šalių populiacijos dalis pasaulyje reikšmingai mažėja: 1960 m. buvo 12 proc., dabar – 6 proc., 2070 m. bus mažiau nei 4 proc. Sparčiausiai augantis regionas - Afrika, jos populiacijos dalis 1930 m. sudarė 9 proc., šiandien – 17 proc., 2100 m. prognozė – 38 proc. Bene didžiausia demografinė tendencija – visuomenės senėjimas, kuris ES vyksta itin sparčiai. 2050 m. žmonių virš 65 m. dalis sieks net 30 proc., kai tuo tarpu 2020 m. buvo 20 proc. Senėjimas kelia iššūkius ekonomikos augimui (nepakaks darbuotojų) bei fiskaliniam tvarumui.

Rusijos karas Ukrainoje sukėlė papildomą migracijos srautą į ES – nuo karo pradžios ES užregistruota beveik 5 mln. pabėgėlių iš Ukrainos. Tęsiantis karui, šis skaičius gali augti. Reaguojant į susidariusią situaciją, ES pirmą kartą buvo aktyvuota Laikiniosios apsaugos direktyva, sudariusi sąlygas ukrainiečiams apsigyventi ir naudotis suderintomis teisėmis visoje ES ir tokiu būdu sumažinusi nacionalinėms prieglobsčio sistemoms tenkančią spaudimą. Karas Ukrainoje daro poveikį visame pasaulyje – didėja pasaulinė maisto krizė, kuri gali paskatinti ir migraciją iš Afrikos šalių link ES. Lietuvoje šios tendencijos atspindi įvairiais pjūviais.

Užimtumas. 2022 m. visų amžiaus grupių gyventojų užimtumo lygis buvo 59,1 proc. arba didžiausias nepriklausomos Lietuvos istorijoje. Sparčiam užimtumo augimui sudarė sąlygas padidėjusi darbo jėga, kuri pirmiausia didėjo dėl padidėjusio darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus Lietuvoje. Darbingo amžiaus gyventojų skaičių padidino imigrantų skaičius, tai daugiausiai Rusijos sukulto karo pabėgėliai iš Ukrainos. Tačiau darbuotojų poreikis tebėra didelis ir tai lemia žemą nedarbo lygį.

2023 m. sausio 1 d. Lietuvoje gyveno 2 mln. 860 tūkst. nuolatinių gyventojų. Tai 54 tūkst. daugiau, negu 2022 m., tačiau pastarąjį dešimtmetį gyventojų skaičius sumažėjo 4,78 proc., o per pastaruosius tris dešimtmečius – net 17,21 proc. Šie gyventojų skaičiaus

mažėjimo mastai ir tempai buvo vieni sparčiausių Europoje. Demografinės prognozės rodo gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencijas ir ateityje. Remiantis Eurostato prognozėmis, iki 2030 m. Lietuvos gyventojų gali sumažėti apie 10 proc.

Nuolatinių Lietuvos gyventojų skaičiaus pokyčiui 2022 m. įtakos turėjo dėl didelio karo pabėgėlių iš Ukrainos skaičiaus padidėjusi teigiama neto tarptautinė migracija (72,4 tūkst. daugiau žmonių imigravo negu emigravo) ir neigiama natūrali gyventojų kaita (18,4 tūkst. daugiau žmonių mirė negu gimė kūdikių.)

2. NACIONALINIO SAUGUMO PRIORITETA

2.1. Valstybės gynybos srityje

2.1.1. Nacionalinių karinių pajėgumų stiprinimas

2022 m. buvo tęsiama intensyvi nacionalinių gynybos pajėgumų plėtra, užtikrinanti Lietuvos kariuomenės (toliau – LK) pasirengimą išaugusioms grėsmėms atremti. Sparčią pažangą modernizuojant LK pajėgumus lėmė ženkliai išaugęs Krašto apsaugos ministerijos (toliau – KAM) biudžetas.²² Skirdama ženkliai daugiau nei 2 proc. BVP, Lietuva įgyvendina įsipareigojimą NATO dėl gynybos išlaidų. Nuo 2015 m. Lietuva taip pat įgyvendina įsipareigojimą dėl gynybos investicijų modernizacijai, 2022 m. paskyrus 37 proc. gynybos biudžeto. Šiai sričiai kasmet skiriama gerokai daugiau nei 20 proc. gynybos biudžeto bei planuojama šį lygį išlaikyti ir ateityje.

Lietuva savo karinius pajėgumus vystė šiose srityse:

1. Stiprintas LK gebėjimas kariauti sausumoje, užtikrinant vienetų manevrą, reikiamą apsaugos lygį bei ugnies galios didinimą, oro gynybą.

²² 2022 m. gynybai skirta 1 648,9 mln. eurų, arba 2,52 proc. bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP), o palyginus su 2021 m., gynybos išlaidos išaugo beveik 50 proc.

2. Dėl pablogėjusios saugumo situacijos sąjungininkams priėmus sprendimą stiprinti karinį buvimą Lietuvoje, padidėjo LK pratybų su Lietuvoje dislokuotais sąjungininkais intensyvumas²³. Bendradarbiaujant su Vokietijos atstovais pradėtas pasirengimas steigti apgyvendinimo infrastruktūrą, reikalingą išaugusioms Vokietijos vadovaujamoms priešakinėms pajėgoms bei šios šalies pėstininkų brigadai priimti Lietuvoje. 2022 m. buvo tęsiamas priimančios šalies paramos teikimas Lietuvoje dislokuotoms sąjungininkų pajėgoms.
3. 2022 m. LK tęsė karinių vienetų personalo komplektavimą, pagrindinį dėmesį skirdama pėstininkų brigadoms „Geležinis Vilkas“ ir „Žemaitija“. KAM siekia motyvuoti bei išlaikyti jau tarnaujantį personalą. Buvo toliau tęsiamas motyvacinio paketo įgyvendinimas²⁴. PKT karių tarnybiniai atlyginimai padidėjo 8 proc.
4. 2022 m. reaguojant į saugumo situaciją, suintensyvėjo LK vykdomos nacionalinės pratybos, taip pat vyko pratybos ir su ginkluotąsias pajėgas sudarančiomis nacionalinėmis institucijomis.

2.1.2. Kolektyvinio saugumo garantijų stiprinimas

2022 m. prasidėjus Rusijos karui prieš Ukrainą, dėl to stipriai pablogėjus saugumo aplinkai regione, NATO daug dėmesio buvo skiriama NATO kolektyvinei gynybai. 2022 m. gegužės 12 d. NATO generaliniam sekretoriui ir NATO šalių užsienio reikalų ministrams išplatintas Estijos, Latvijos,

²³ 2022 m. Lietuvoje vyko didžiausios sausumos pajėgų pratybos „Geležinis Vilkas I-II“. Šiose pratybose buvo įvertintas LK Mechanizuotajai pėstininkų brigadai „Geležinis Vilkas“ priklausančių NATO priešakinių pajėgų kovinės grupės ir Karaliaus Mindaugo husarų bataliono gebėjimas atlikti gynybos ir puolimo operacijas, Logistikos bataliono bei Oro gynybos bataliono baterijos gebėjimas remti manevrinius vienetus

²⁴ Pradėtos mokėti priemonės kariams, turintiems Lietuvoje paklausias profesijas, taip pat atsirado galimybė skirti vienkartinės išmokas karo gydytojams, pasirašiusiems pirmąją profesinės karo tarnybos sutartį.

Lenkijos ir Lietuvos užsienio reikalų ministrų bendras laiškas, kuriame pateikti pasiūlymai dėl NATO viršūnių susitikimo Madride sprendimų, susijusių su NATO atgrasymo ir gynybos stiprinimu pereinant prie priešakinės gynybos laikysenos. Tai prisidėjo prie 2022 m. birželio 29-30 d. NATO viršūnių susitikime Madride valstybių vadovų priimtų sprendimų stiprinančių atgrasymą ir kolektyvinę gynybą sausumoje, ore ir jūroje, ypatingą dėmesį skiriant NATO rytinėms sąjungininkėms:

1. Patvirtinta nauja NATO strateginė koncepcija ir NATO šalių vadovų deklaracija, kurios suformavo naujas NATO politikas siekiant atremti grėsmes ir iššūkius, susijusius su dėl Rusijos invazijos į Ukrainą radikaliai pakitusia saugumo aplinka (Rusija įvardinta kaip tiesioginė ir didžiausia grėsmė Alijansui);
2. Patvirtinta atgrasymo ir gynybos politikos transformacija, išpareigojant dislokuoti papildomas (iki brigados lygio) ir kovos veiksmams parengtas pajėgas NATO rytinėse šalyse, kuriose tam bus poreikis, tokiu būdu siekiant užtikrinti priešakinę gynybą ir greitą pastiprinimą;
3. Esmingai padidintas bendras NATO finansavimas 2023–2030 m. laikotarpiui, siekiant užtikrinti NATO pajėgumų vystymą, logistikos ir infrastruktūros gerinimą, būtiną pratyboms ir itin greitam sąjungininkų pastiprinimui krizės ir konflikto atvejais.

Atsižvelgiant į kylančius saugumo iššūkius, 2022 m. sustiprinta ir NATO oro policijos misija. Šiaulių aviacijos bazėje nepertraukiamai NATO oro policijos misijos funkcijas vienu metu sąjungininkai užtikrino po du kontingentus.

Prie atgrasymo ir gynybos taip pat prisidėjo Lietuvoje dislokuotos NATO priešakinės pajėgos, kurioms vadovauja Vokietija, rotacinės JAV pajėgos, įskaitant tankų bataliono grupę, orlaivius, specialiųjų pajėgų ir kitus karius. Už sklandų NATO greitojo reagavimo pajėgų perdislokavimą Lietuvoje atsakingas NATO pajėgų integravimo vienetas efektyviai prisidėjo koordinuojant Alijanso šalių karinių vienetų judėjimą,

dalyvavimą karinėse pratybose bei budėjimuose.

Svarbus Alijanso atgrasymo ir kolektyvinės gynybos ženklas 2022 m. vykusios tarptautinės pratybos (pvz., BALTOPS ir „Ramšteino palikimas 2022“) ²⁵

2.1.3. Valstybės ir savivaldybių institucijų bei piliečių pasirengimo remti ginkluotos gynybos užduočių vykdymą užtikrinimas

Parengtas ir 2022 m. gegužės 17 d. patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. XIV-1102 „Dėl Nacionalinės darbotvarkės „Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija“ patvirtinimo“ (toliau – Darbotvarkė). Darbotvarkė numato kryptingą piliečių įtraukimą į saugumo ir gynybos stiprinimą. Priėmus Darbotvarkę, 2022 m. pradėtas rengti Darbotvarkės įgyvendinimo planas, kuriuo bus siekiama užtikrinti koordinuotą ir sistemingą piliečių rengimą pilietiniam pasipriešinimui, įtraukti skirtingas valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, nevyriausybinės ir bendruomeninės organizacijas, privatų sektorių, taip užtikrinant visuotinės gynybos principo įgyvendinimą.

2022 m. toliau stiprintas pasirengimas mobilizacijai. Atnaujintos ir suformuotos naujos valstybinės mobilizacinės užduotys, kurios bus teikiamos Vyriausybei tvirtinti 2023 m. į Valstybinių mobilizacinių užduočių valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms sąrašą yra įtrauktos ir užduotys, susijusios su parama ginkluotosioms pajėgoms. 2022 m. organizuotos Valstybės mobilizacijos operacijų centro ir tarpinstitucinės pratybos.

²⁵ BALTOPS pratybos Baltijos jūroje, kurių metu ore, sausumoje ir jūroje dalyvavo 14 NATO valstybių narių, taip pat Švedija ir Suomija, pateikusios paraiškas prisijungti prie Alijanso. O birželio mėnesį Baltijos šalyse ir Lenkijoje vyko NATO regioninės integruotos oro gynybos pratybos „Ramšteino palikimas 2022“. Pagrindinis pratybų tikslas – stiprinti NATO oro gynybos pajėgų bendradarbiavimą, sąveiką ir integraciją.

Taip pat 2022 m. priėmus LŠS įstatymo pataisas buvo sustiprintas LŠS vaidmuo prisidedant prie valstybės gyvybiškai svarbių funkcijų vykdymo bei užtikrintas šaulių dalyvavimas valstybės ginkluotoje gynyboje ir pilietiniame pasipriešinime karo padėties ar ginkluotos gynybos nuo agresijos metu. Palyginus su 2021 m., 2022 m. Lietuvos šaulių sąjungos finansavimas išaugo daugiau kaip tris kartus.

2.2. Valstybės ir visuomenės atsparumo srityje

2.2.1. Valstybės pasirengimo valdyti krizes ir ekstremaliąsias situacijas užtikrinimas

2022 m. parengti ir priimti Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymas ir kiti įstatymai, skirti veiksmingai krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo sistemai sukurti ir įgyvendinti. Vienas svarbiausių pokyčių – Vyriausybės lygmenyje įsteigtas Nacionalinis krizių valdymo centras, kuris tampa pagrindine valstybės įvairaus pobūdžio krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo koordinavimo institucija. Kuriama sistema leis užtikrinti pasirengimą galimoms krizėms ir ekstremalioms situacijoms, vykdys prevenciją bei vykdyti koordinuotą krizių bei ekstremaliųjų situacijų valdymą.

2.2.2. Kibernetinio ir informacinio saugumo bei atsparumo stiprinimas

Remiantis Jungtinių Tautų Tarptautinės telekomunikacijų sąjungos (ITU) skaičiuojamu tarptautiniu kibernetinio saugumo indeksu, 2022 m. Lietuva iš 47-50 vietos 2014 m. pakilo į 6-ą vietą. Šį pokytį lėmė vienas iš pirmųjų ES parengtas kibernetinio saugumo įstatymas, įkurtas Nacionalinis kibernetinio saugumo centras, patvirtinta nauja nacionalinė kibernetinio saugumo strategija, patvirtinti nauji kibernetinio saugumo reikalavimai kibernetinio saugumo subjektams, konsoliduotos kibernetinio saugumo kompetencijos, koncentruojant išteklius į krašto apsaugos sistemą.

2022 m. taip pat parengtas ir patvirtintas tvarkos aprašas, reglamentuojantis valstybės

informacinių išteklių, kurie turi būti prieinami karo padėties, nepaprastosios padėties, ekstremaliųjų situacijų ar kitais krizių atvejais, kopijų laikymą ES valstybėse narėse, Europos ekonominės erdvės valstybėse ir (arba) NATO valstybėse narėse esančiuose duomenų centruose ir šių išteklių veiklos atkūrimą iš kopijų.

Reaguojant į Rusijos agresiją prieš Ukrainą ir remiantis 2022 m. kovo 10 d. Nutarimu „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“, Lietuvos Radijo ir Televizijos komisija išsiuntė paslaugų teikėjams nurodymą suspenduoti transliavimą visų Rusijos Federacijos ar Baltarusijos Respublikos įsteigtų, tiesiogiai ar netiesiogiai valdomų, kontroliuojamų ar finansuojamų subjektų radijo programų, televizijos programų ir (ar) atskirų programų laisvą priėmimą. Tuo pačiu siekiant užtikrinti objektyvios informacijos sklaidą viešojoje erdvėje, Lietuvos institucijos kartu su pilietine visuomene intensyvino dialogą su soc. tinklų platformomis.

Siekiant šviesti ir konsultuoti visuomenę informacinių grėsmių klausimais, 2022 m. visuomenei skaityta 250 paskaitų apie informacines grėsmes (klausytojų auditorija – apie 10 000 žmonių). Kartu su Europos kovos su hibridinėmis grėsmėmis kompetencijų centru organizuoti seminarai atsparumo hibridinėms grėsmėms tematika (juose dalyvavo iki 200 atstovų iš skirtingų Lietuvos institucijų).

2.2.3. Priešiškos užsienio valstybių žvalgybos ir saugumo tarnybų veiklos užkardymas

Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos (ŽST) išlieka pagrindine žvalgybine grėsme LR nacionaliniam saugumui. 2022 m. RF pradėjus plataus masto invaziją į Ukrainą, žymus RF ŽST suaktyvėjimas prieš Lietuvą nebuvo identifikuotas. Svarbiausia RF sąjungininkė vykdant žvalgybą prieš LR ir siekiant ilgalaikio neigiamo poveikio Lietuvos gynybinei galiai yra Baltarusija.

Lietuvos žvalgybos tarnybų pastangomis buvo sumažintos galimybės Lietuvoje veikti

su diplomatine priedanga veikiantiems Rusijos žvalgybos pareigūnams. 2022 m. iš Lietuvos buvo išsiųsti penki su diplomatine priedanga dirbę žvalgybos pareigūnai. Dėl Rusijai pritaikytų sankcijų, ribojančių jos piliečių keliones į Lietuvą, sumažėjo ir su Rusijos žvalgyba bendradarbiaujančių šios šalies piliečių galimybės lankytis Lietuvoje. Dėl to buvo apribotos tarnybų galimybės vykdyti žmoniškųjų šaltinių žvalgybą iš Rusijos teritorijos. Tikėtina, kad, Lietuvos-Rusijos valstybinę sieną kertant mažiau žmonių, Rusijos žvalgyba intensyviau verbuos tuos asmenis, kurie neturi gerų žvalgybinių galimybių.

Po 2020 m. Baltarusijos prezidento rinkimų į Lietuvą, siekdami išvengti arešto, įkalinimo ar kitokio teisinio persekiojimo, atvyko keliasdešimt tūkstančių Baltarusijos piliečių, keli šimtai iš jų Lietuvos sieną kirto neteisėtai. Nustatyta, kad Baltarusijos valstybės saugumo komitetas (KGB) infiltruoja asmenis į nuo režimo bėgančių Baltarusijos piliečių gretas. Lietuvoje jie renka žvalgybos informaciją apie baltarusių diasporą ir demokratinę opoziciją, jos organizacijas, patekimo į šalį būdus, žvalgybos institucijas, patikros pasienyje procedūras, Baltarusijos piliečių patekimo į Lietuvą organizatorius. Grįžę į Baltarusiją tokie asmenys išnaudojami Baltarusijos režimo propagandos kampanijose, kurių tikslas diskredituoti Lietuvą, valstybės institucijas bei Baltarusijos demokratinę opoziciją.

2.2.4. ES išorės sienos apsaugos, migracijos procesų valdymo užtikrinimas

Valstybės sienos su Baltarusijos Respublika ruože baigtas įrengti fizinis barjeras bei paspartintas sienos stebėjimo sistemų diegimas – 2022 m. pradžioje moderniomis technologijomis buvo stebima apie 53 proc., o pabaigoje – 94 proc. valstybės sienos su Baltarusijos Respublika.

Siekiant, kad ES teisėje būtų nustatyti saugikliai, kurie leistų valstybėms narėms greitai reaguoti ir veikti ginant nacionalinį, o kartu ir visos ES saugumą, inicijuoti ES teisės

aktų pakeitimai, be kita ko, numatantys ES išorės sienų apsaugos vieningų standartų nustatymą, stacionarią infrastruktūrą (fizinį barjerą) ir instrumentalizavimo kaip reiškinio apibrėžimą bei atsaką į jį.

2.2.5. Terorizmo, ekstremizmo ir radikalizacijos prevencijos užtikrinimas

Duomenų apie dešiniojo ekstremizmo akseleracionizmo ideologijos rėmėjų Lietuvoje planus surengti teroro aktą nėra gauta, tačiau tokia rizika išlieka. Artimoje perspektyvoje mažai tikėtina, kad Lietuva taps islamistinių teroristų taikiniu, tačiau neatmestina, kad atsiras pavienių radikalizuotų asmenų, kurie bandys finansuoti teroristines organizacijas, skleisti propagandą ar net organizuoti išpuolį.

Atsižvelgiant į šias rizikas, parengti ir Seimui pateikti Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimai, kuriais siūloma nustatyti veiksmingesnes teroristinio turinio pašalinimo galimybes ir priemones, įgyvendinant ir į nacionalinę teisę perkeltiant ES Reglamentą (ES) 2021/784.

2.2.6. Valstybės finansų sistemos apsaugos stiprinimo ir efektyvios kovos su organizuotu nusikalstamumu užtikrinimas

Kalbant apie kovą su organizuotu nusikalstamumu, bendra situacija išlieka stabili, grėsmės lygis vidutinis. 2022 m. Lietuvos kriminalinės policijos biuro padaliniai kartu su partneriais vykdė 93 tarptautines operacijas, iš kurių 70 buvo realizuotos.

Pagal 2022 m. paskelbtą tarptautinį [indeksą](#) „Basel AML Index 2022“, Lietuva yra viena mažiausiai rizikingų šalių pasaulyje pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos srityje. Globaliu lygiu, iš 128 valstybių Lietuva užima 8 vietą, o tai rodo nacionalinio rizikų valdymo režimo brandą.

Visgi siekiant suvaldyti rizikas, galinčias kilti dėl sparčios su kriptoturtu susijusių paslaugų sektoriaus plėtos bei stiprinti finansų sistemos apsaugą ir pinigų plovimo

prevenciją, 2022 m. priimtos svarbios Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pataisos, kuriomis Lietuvos kriptoturto sektoriuje didinamas skaidrumas, stiprinamas pinigų plovimo, teroristų finansavimo ir tarptautinių sankcijų apėjimo rizikų valdymas bei išsamiau reglamentuojamos paslaugų teikėjų veiklos sąlygos, sukuriant prielaidas tvariam sektoriaus vystymuisi. Stiprinant valstybės pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos sistemą, 2022 m. taip pat įsteigta Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos koordinavimo komisija, atsakinga už šios srities strateginius tikslus, prevenciją ir politikos įgyvendinimą.

2.2.7. Korupcijos kontrolės ir prevencijos užtikrinimas

Lietuvos KSI įvertis augo antrus metus iš eilės – skirti 62 balai ir 33 vieta iš 180 šalių sąrašė²⁶. Lietuva užima 12 vietą tarp 27 ES valstybių narių (pernai ji buvo 13) ir artėja prie ES vidurkio – 64 balų²⁷, bei 2025 m. tikslo, iškelto Nacionalinėje darbotvarkėje korupcijos prevencijos klausimais – 70 balų.

Teigiamam Lietuvos KSI pokyčiui įtakos turėjo keli reikšmingi 2022 m. įvykiai – įsigaliojęs naujasis Korupcijos prevencijos įstatymas, patvirtinta Nacionalinė darbotvarkė korupcijos prevencijos klausimais, įgyvendinta ES Pranešėjų direktyva ir sistemingai augantis viešųjų duomenų rinkinių atvėrimas pilietinei visuomenei.

²⁶ 2021 m. Lietuva gavo 61 balą iš 100 galimų ir užėmė 34 vietą pasaulyje, „Korupcijos suvokimo indeksas, 2021“. Prieiga per internetą: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>.

²⁷ Palyginimui, Estija 2022 m. gavo 74 balus ir užėmė 14 vietą pasaulyje bei 8 ES (pernai – 74 balai ir 13 vieta pasaulyje, 8 ES), Latvija gavo 59 balus ir užėmė 39 vietą pasaulyje bei 15 ES (pernai – 59 balai ir 36 vieta pasaulyje, 15 ES), Lenkija – 55 balus ir užėmė 45 vietą pasaulyje bei 19 ES (pernai – 56 balai ir 42 vieta pasaulyje, 18 ES).

2.2.8. Ekonominio ir energetinio saugumo užtikrinimas

Užtikrinant energetinį saugumą, 2022 m. buvo tęsiami darbai siekiant užtikrinti sinchronizaciją su Kontinentinės Europos tinklais (toliau – KET). 2022 m. prasidėjo elektros energijos kaupimo įrenginių montavimo darbai. 2022 m. rugsėjo 30 d. pasirašius keturšalę sutartį tarp Baltijos šalių ir Lenkijos operatorių dėl bendrų veiksmų, įgyvendintas parengties Baltijos šalių avarinio prisijungimo prie KET sinchroniniu būdu planas, užtikrinantis avarinę sinchronizaciją naudojantis LitPol Link elektros jungtimi su Lenkija.

Europos Vadovų Tarybai priėmus reglamentą, kuriuo siekiama užtikrinti, kad dujų saugyklos ES būtų užpildytos iki žiemos sezono pradžios ir kad valstybės narės galėtų solidariai dalytis atsargomis, Lietuva, neturėdama savo dujų saugyklos ėmėsi solidarių priemonių ir Latvijoje esančioje Inčukalnio dujų saugykloje sukauptę reikalingą kiekį dujų atsargų. Tuo pačiu 2022 m. priimti teisės aktų pakeitimai, įgalinantys spartesnę atsinaujinančios energetikos plėtrą.

Mažinant Lietuvos prekybos priklausomybę nuo nedemokratiškų šalių ir užsitikrinti stabilų žaliavų tiekimą pramonei, 2022 m. vykdyta aktyvi diversifikacija į Indijos-Ramiojo vandenynų regiono valstybes, JAV ir kt. stiprinant diplomatinę ir ekonominę atstovavimą, rengiant vizitus, verslo misijas, rinkų pažinimo mokymus Lietuvos verslui ir pan. Tuo pačiu, siekiant užtikrinti Lietuvos ekonominius interesus pasaulyje, 2022 m. įteigta prekybos atstovybė Taipėjuje ir nauji komercijos atašė JAV (Čikagoje), Vokietijoje, Pietų Korėjoje, Japonijoje, Lenkijoje. 2023 m. planuojam plėsti Lietuvos ekonominę atstovavimą steigiant komercijos atašė Singapūre, Danijoje ir Prancūzijoje.

2.2.9. Sveikatos apsaugos sistemos atsparumo stiprinimas

Siekiant stiprinti sveikatos sistemos atsparumą parengtas sveikatos priežiūros įstaigų bendradarbiavimo ir infrastruktūros

pritaikymo ekstremaliosioms situacijoms modernizavimo 2022–2029 metų veiksmų planas (toliau – Veiksmų planas). Jo paskirtis – nustatyti ir įgyvendinti priemones, užtikrinančias asmens sveikatos priežiūros įstaigų (toliau – ASPĮ) ir visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų (toliau – VSPĮ) infrastruktūros atsparumą ir personalo parengtį labai didelės ir didelės rizikos pavojams, ASPĮ ir VSPĮ efektyvų bendradarbiavimą, kokybišką asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą ekstremaliųjų situacijų ir krizių atvejais.

Veiksmų plane numatyta modernizuoti 5 infekcinių ligų klasterio centrų infrastruktūrą ir 7 regioninio lygmens ASPĮ, vykdančių traumų centrų funkcijas, skubiosios medicinos pagalbos ir reanimacijos ir intensyviosios terapijos skyrių infrastruktūrą. Tuo pačiu planuojama rengti reagavimo į COVID – 19 pandemiją vertinimą. Šiuo vertinimu bus nustatyti COVID-19 pandemijos pasirengimo trūkumai, kad ateityje jie nesikartotų ir tokiu būdu prisidėtų prie specialistų geresnio pasirengimo reaguojant į pandemijas ir kitas biologinės kilmės grėsmes.

2.2.10. Visuomenės poliarizacijos mažinimas

Siekiant ugdyti tarpkultūrinį pakantumą ir dialogą, 2022 m. į pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas (pilietiškumo pagrindų, etikos, tikybos, geografijos, teisės, filosofijos ir religijotyros dalykų) įtrauktas tolerancijos ugdymas. Neformaliojo ugdymo srityje ugdant pilietiškumą svarbus vaidmuo teko Lietuvos šaulių sąjungai. KAM remiamose LŠS vaikų stovyklose 2022 m. dalyvavo 6097 vaikai. LŠS veikloje 2022 m. dalyvavo 5745 jaunieji šauliai. Šių veiklų metu vaikai buvo supažindinti su pilietiškumo pagrindais ir Lietuvos istorija.

Be to, imtasi ir praktinių veiksmų mažinant etninę poliarizaciją. Šalčininkuose, Švenčionyse, Pabradėje ir Visagine organizuojamiems valstybės švenčių minėjimams 2022 m. buvo skirtas dalinis projektų finansavimas už 50 630 Eur sumą.

Tuo pačiu bendradarbiaujant su VŠĮ Jaunimo asmeninio tobulėjimo centru organizuotas pilietiškumo 10 renginių ciklas jaunimui iš tautinių bendruomenių „Stiprūs įvairovėje“. Be to, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui (SRTRF) 2022 m. daugiau nei pusšimčiui Lietuvos informacinę erdvę ir žiniasklaidą tautinių bendrijų kalbomis stiprinančių žiniasklaidos projektų buvo paskirstyta 0,5 milijono eurų. Be to, 2022 m. KAM atrinko ir iš dalies finansavo 19 asociacijų ir viešųjų įstaigų inicijuotų veiklos programų, skirtų pilietiškumui ir tautiniam identitetui, gebėjimui ginti valstybę ugdyti.

2.3. Siekiant Lietuvos Respublikos interesus atitinkančios tarptautinės saugumo sistemos

2.3.1. Teise grindžiamos tarptautinės tvarkos stiprinimas

Rusijos agresijos prieš Ukrainą kontekste Lietuva demonstruoja lyderystę siekiant teisės viršenybės ir atsakomybės už tarptautinius nusikaltimus. Lietuva pirmoji pasaulio valstybė, kuri remdamasi Romos Statutu kreipėsi į Tarptautinio baudžiamojo teismo prokurorą su prašymu pradėti situacijos Ukrainoje tyrimą. Vėliau tą patį padarė dar 43 valstybės. Lietuva taip pat įsitraukė į Ukrainos inicijuotą bylą prieš Rusiją Tarptautiniame Teisingumo Teisme dėl Genocido konvencijos aiškinimo ir taikymo. Taipogi Lietuva pateikė prašymą įstoti į bylą Ukraina prieš Rusiją Europos Žmogaus Teisių Teisme dėl Rusijos vykdomų masinių žmogaus teisių pažeidimų ir sisteminių EŽTK nuostatų pažeidimų karo veiksmams Ukrainoje.

Veiksmų imtasi ir ES lygmeniu. 2022 m. Teisingumo ir vidaus reikalų taryba patvirtino išvadas dėl kovos su nebaudžiamumu už nusikaltimus, įvykdytus dėl Rusijos agresijos Ukrainoje, į kurias yra įtrauktas ir Lietuvos pateiktas pasiūlymas, kuriuo ES institucijos raginamos dėti

daugiau pastangų kovojant su dezinformacija ir bandymais perrašyti istoriją.

2.3.2. Euroatlantinių saugumo struktūrų ir Europos saugumo architektūros stiprinimas

2022 m. NATO viršūnių susitikime Madride valstybių vadovai priėmė svarbius sprendimus, stiprinančius atgrasymo ir gynybos laikyseną, Suomija ir Švedija pakviestos tapti NATO narėmis. LR Seimas stojimo protokolus ratifikavo 2022 m. liepos 20 d.²⁸

2022 m. ES strateginių krizių valdymo pratybų metu tikrinta ne tik ES institucijų sąveika, reaguojant į greitai besivystančią saugumo krizę, tačiau ir galimas ES ir NATO bendradarbiavimas, sprendžiant bendrus iššūkius. Lietuva šioms pratyboms pasiūlė scenarijų, kurio įvykiai įgalino dvi organizacijas tarptautinių štabų lygmeniu ieškoti galimų bendrų sprendimų, reaguojant į cheminio pavojaus pobūdžio incidentus.

Tuo pačiu gilinta sąjungininkų ir partnerių integracija karinėje srityje. 2022 m. kovo mėn. patvirtintas Lietuvos interesus atitinkantis ES strateginis kelrodis – veiksmų planas, kuriuo siekiama iki 2030 m. sustiprinti ES saugumo ir gynybos politiką. Tuo pačiu, Lietuva aktyviai įsitraukė į diskusijas ES Taryboje svarstant Europos gynybos pramonės stiprinimo naudojantis bendradarbiaujamaisiais viešaisiais pirkimais aktą. Patvirtinus šį aktą bus sudarytos galimybės, pasitelkiant ES biudžeto išteklius, padėti ES valstybėms narėms vykdyti bendrus įsigijimus ir atkurti svarbiausiųjų gynybos produktų atsargas trumpuoju laikotarpiu. Lietuva toliau laikėsi nuoseklios pozicijos dėl karinio mobilumo svarbos, siekiant užtikrinti kuo sklandesnę ir greitesnę sąjungininkų pajėgų atvykimą į mūsų regioną.

2.3.3. Dvišalio ir daugiašalio bendradarbiavimo plėtojimas ir Lietuvos Respublikos interesų atstovavimo pasaulyje stiprinimas

2022 m. Rusijai pradėjus atvirą karą prieš Ukrainą, suaktyvėjo dvišalių ir daugiašalių konsultacijų kiekis tiek su NATO, tiek ir su ES valstybėmis narėmis, siekiant papildomų priemonių Lietuvos ir regiono atgrasymui ir gynybai stiprinti.

Prioritetinėmis partnerėmis išliko JAV, Vokietija, Lenkija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Baltijos ir Šiaurės šalys. Vyko intensyvios konsultacijos su kitomis NATO priešakinių pajėgų (angl. *enhanced Forward Presence, eFP*) Lietuvoje šalimis – Nyderlandais, Norvegija, Čekija. Iš daugiašalio bendradarbiavimo formatų aktyviausiai veikė Jungtinių ekspedicinių pajėgų (angl. *Joint Expeditionary Forces, JEF*) grupė.

2022 m. Lietuva koordinavo Šiaurės ir Baltijos valstybių aštuonetuko (NB8) veiklą. Istoriniai Švedijos ir Suomijos sprendimai stoti į NATO išryškino poreikį konsultuotis, derintis ir koordinuotis pozicijas.

Lietuva užmezgė tiesioginį dialogą su Turkija nelegalios migracijos valdymo klausimais: glaudžiai bendradarbiavo atsakingos institucijos, keistasi operatyvine informacija, sienos apsaugos ir migracinių srautų valdymo patirtimi. Tai prisidėjo valdant Baltarusijos režimo sukeltą nelegalios migracijos krizę.

Azijos regiono šalys, matydamos, Kiniją kaip vieną pagrindinių savo partnerių gali būti mažiau suinteresuotos megzti ryšius su Lietuva. Tai buvo viena priežasčių, nulėmusių Lietuvos įsitraukimą Indijos ir Ramiojo vandenynų regione. Lietuva atidarė ambasadą Singapūre, prekybos atstovybę Taipėjuje, įtvirtino Lietuvos ir Japonijos strateginę partnerystę, stiprino ryšius su Australija, Pietų Korėja.

Lietuva palaikė glaudžius ryšius su Rytų partnerystės ir Vakarų Balkanų šalimis.

2.3.4. Europos kaimynystės saugumo stiprinimas

²⁸ Platesnė informacija 2.1.2.

2022 m. kovo 22 d. Lietuvos ir bendraminčių šalių užsienio reikalų ministrai priėmė pareiškimą dėl paramos Ukrainos europiniam keliui ir paragino jai suteikti ES kandidatės statusą. 2022 birželio 23-24 d. vykusiame ES Vadovų Tarybos posėdyje Ukrainai ir Moldovai suteiktas ES kandidatės statusas, o Sakartvelui - Europinė perspektyva. Tuo pačiu Lietuva aktyviai prisideda prie paramos Ukrainai ir jos atstatymui iniciatyvų. Vyriausybė dėjo visas pastangas skatinti bendrus ES veiksmus stabdant Rusijos pradėtą karą ir telkiant visapusę ES pagalbą Ukrainai.

Lietuva aktyviai teikė karinę pagalbą Ukrainai. Dar prieš prasidedant Rusijos agresijai, Lietuva pirmoji iš ES valstybių suteikė Ukrainai letalinę ginkluotę. Priešlėktuvinės gynybos artimojo nuotolio raketos „Stinger“ Ukrainą pasiekė likus dviem savaitėms iki karo. Prasidėjus karui perduota sovietinio tipo ginkluotė, šaudmenys, M113 šarvuoti transporteriai, 105 mm haubicos, sauso maisto daaviniai. Atliepian pagrindinius Ukrainos poreikius buvo vykdomi įsigijimai iš Lietuvos pramonės: termovizoriai, antidronai, žieminiai drabužiai. Be to, prisidedant prie visuomeninės iniciatyvos, KAM padėjo įsigyti Ukrainai skirtą kovinį droną „Bayraktar“ bei jam skirtą amuniciją, jį transportavo. Lietuvos karinė parama Ukrainos ginkluotosioms pajėgoms sudarė 283 mln. eurų.

Nepaisant karo, buvo tęsiamos Ukrainos konsultacijos strateginiu lygmeniu gynybos planavimo, karinių pajėgumų peržiūros, personalo politikos, vadovavimo ir valdymo sistemos klausimais. Lietuva kartu su sąjungininkais aktyviai ieškojo galimybių tęsti Ukrainos karių rengimą. 2022 m. apmokyta beveik 400 Ukrainos karių ir prisidėta prie beveik 100 karių rengimo.

Lietuvoje toliau įgyvendinamos paramos Baltarusijos žmonėms (tame tarpe NVO, mokslo, nepriklausomos žiniasklaidos ir kt. atstovams) priemonės, padedančios represijų aukoms teikiant teisinę pagalbą, reikalingą medicininį gydymą ar priežiūrą. Be to, 2022

m. surengtas kasmetinis Vilniaus Rusijos Forumas, kurio metu Rusijos opozicijos, nepriklausomos žiniasklaidos, nevyriausybių organizacijų atstovai kartu su Vakarų politikais ir analitinių centrų ekspertais diskutavo apie Rusijoje viduje vykstančius procesus.

2022 m. Lietuva išliko aktyvi tarptautinės bendruomenės pastangų stiprinti saugumą ir stabilumą narė – 175 Lietuvos kariai dalyvavo 11 tarptautinių operacijų Europoje, Afrikoje, Azijoje, Viduržemio jūroje ir Indijos vandenyne.

3. ILGALAIKIŲ NACIONALINIŲ SAUGUMĄ STIPRINANČIŲ PROGRAMŲ VYKDYMAS

3.1. Krašto apsaugos sistemos plėtros programa

2022 m. KAS tęsė nuoseklų nacionalinių gynybos pajėgumų vystymą, vykdydama Programą ir siekdama įgyvendinti KAS plėtros viziją – LK, pajėgi užtikrinti patikimą atgrasymą ir valstybės ginkluotą gynybą. Svarbiausiu KAS vystymo tikslu išliko modernizacija – kariuomenės kovinės galios stiprinimas.

KAS plėtra 2022 m. rėmėsi dviem su Programa susijusiais planais: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos 2019–2028 m. įsigijimų, susietų su pajėgumais, planu (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 12 d. nutarimas Nr. 579-7) ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos 2019–2028 m. personalo plėtros planu (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 5 d. nutarimas Nr. 536, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2020 m. rugpjūčio 12 d. (nutarimas Nr. 896)).

Atsižvelgiant į tai, jog daugelis šiuo metu galiojančioje Programoje numatytų priemonių

jau buvo įgyvendintos, o ambicijų lygis sparčiau plėtoti bei stiprinti KAS karo Ukrainoje kontekste išaugo, 2022 m. buvo parengtas atnaujintos Krašto apsaugos sistemos stiprinimo ir plėtros programos projektas. Programa nustatys Nacionalinio pažangos plano uždavinių, atitinkančių valstybės saugumo ir gynybos veiklos sritį, įgyvendinimo kryptis, daugiausia dėmesio skiriant svarbiausiai KAS institucijai – LK, taip pat pagrindinius veiksmus, reikalingus KAS bendradarbiavimui su institucijomis, kurios karo atveju būtų priskirtos ginkluotosioms pajėgoms, užtikrinti.

3.2. Nacionalinė kovos su korupcija programa

Programos įgyvendinimo 2020–2022 m. TVP numatytos 46 priemonės, iš kurių, preliminarium vertinimu, 2023 m. sausio 30 d. duomenimis²⁹, iš 2022 m. numatytų įgyvendinti 25 priemonių:

1. įgyvendinta 15 priemonių, tarp kurių paminėtina parengtas Savivaldybės tarybos Antikorupcijos komisijos veiklos standartas; sukurtas pacientų grįžtamojo ryšio apie suteiktas sveikatos priežiūros paslaugas vertinimo įrankis; patvirtintos rekomendacijos auditoriams dėl užsienio pareigūnų papirkinėjimo tarptautiniuose verslo sandoriuose rizikų valdymo teikiant audito, užtikrinimo ir susijusias paslaugas.
2. įgyvendintos iš dalies 6 priemonės (pvz. priemonės dėl viešųjų pirkimų centralizavimo ministerijų valdymo srityse, savivaldybių lygmeniu; dėl valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų žinių profesinės etikos ir interesų konfliktų valdymo srityse plėtojimo; dėl teisinio korupcijos privačiame sektoriuje reguliavimo);
3. vėluojama įgyvendinti 4 priemonės (LITEKO modernizavimo veiklos;

²⁹ Pagal Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. XII-1537, 52 p., duomenų apie Programos įgyvendinimą metinis vertinimas atliekamas iki kovo 1 d. Atsižvelgiant į tai, preliminariai teikiami duomenys gali kisti.

Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos – CVP IS (Saulė IS) modernizavimas ir diegimas; Taršos prevencijos procesų informacinės sistemos sukūrimas; taip pat kol kas nepriimtas nutarimas dėl Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo pakeitimo, kuriuo įstatymas būtų papildytas nuostatomis apie gautos paramos panaudojimą).

3.3. Valstybinė narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos programa

Programos įgyvendinimo 2020–2022 m. tarpinstituciniame veiklos plane numatytos 33 priemonės, iš kurių 2022 m. įgyvendinta 30 priemonių.

Vienas esminių pasiekimų – 2022 m. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentui (toliau – NTAKD) tabako priežiūros srityje buvo pavesta atlikti naujas funkcijas ir vykdyti pluoštinių kanapių tabako gaminių, su tabako gaminiiais susijusių gaminių bei neapdoroto tabako priežiūrą ir licencijavimo srityje. Išduoti leidimus vykdyti pluoštinių kanapių gaminių gamybą, kurios metu susidaro pluoštinių kanapių tarpiniai produktai, kuriuose THC kiekis viršija leidžiamą 0,2 proc. ribą ir licencijas verstis neapdoroto tabako gaminių didmenine prekyba.

NTAKD didelį dėmesį skiria stebėsenai, diversijų prevencijai ir teisėtoje veikloje prekursorius naudojančių ūkio subjektų švietimui, įvairių valstybinių institucijų ir ūkio subjektų bendradarbiavimui.

Asmenims, priklausomiems nuo psichoaktyviųjų medžiagų, užtikrinamas trumpalaikės socialinės globos teikimas – nuo 2016 m. iki 2022 m. gruodžio 30 d. minėtos paslaugos suteiktos 2 079 asmenims, iš kurių 990 (47,6 proc.) asmenys pradėjo ieškoti darbo, dirbti ar mokytis.

3.4. Viešojo saugumo plėtros programa

Siekiant įgyvendinti šios programos nuostatas, buvo vykdomos kompetentingų

institucijų strateginiuose veiklos planuose ir kituose planavimo dokumentuose numatytos priemonės. Didžiausia pažanga įgyvendinant programą 2022 m. pasiekta valstybės sienos apsaugos stiprinimo srityje: ES išorės sienos (Lietuvos dalies), stebimos naudojant modernias sienos stebėjimo technologijas, dalis padidėjo nuo 70,5 proc. 2021 m. iki 96

proc. 2022 m. Lietuvos gyventojų, kurie saugiai jaučiasi savo gyvenamojoje vietovėje, dalis bei gyventojų, manančių, kad rizika tapti nusikaltimo auka savo gyvenamojoje vietovėje yra maža, dalis 2022 m. išliko 2021 m. lygyje – sudarė atitinkamai 87 proc. ir 75 proc. (2020 m. – 79 proc. ir 68 proc.).

PRIEDAS NR. 2

Nuorodos į Vyriausybės 2022 m. veiklos ataskaitą papildančius Vyriausybės interneto svetainėje paskelbtus rodiklių rinkinius

- Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ rodiklių [pasiekimas](#)
- 2021–2030 m. nacionalinio pažangos plano poveikio rodiklių, įtrauktų į 2022 m. finansinių rodiklių patvirtinimo [įstatymą](#), [pasiekimas](#)
- Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano rodiklių [pasiekimas](#)

PRIEDAS NR. 3

Nuorodos į ministerijų 2022 m. veiklos ataskaitas

1. Aplinkos ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
2. Ekonomikos ir inovacijų ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
3. Energetikos ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
4. Finansų ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
5. Krašto apsaugos ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
6. Kultūros ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
7. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
8. Susisiekimo ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
9. Sveikatos apsaugos ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
10. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
11. Teisingumo ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
12. Užsienio reikalų ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
13. Vidaus reikalų ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
14. Žemės ūkio ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)